

У нумары:

У плыні часу

85-гадовы юбілей часопіса «Польмя» — свята ўсіх беларускіх літаратараў.

Стар. 4-5

Анёл, які аберагае талент

Рэцэнзія на кнігу Уладзіміра Мазго, выдадзеную ў серыі «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі».

Стар. 6

Здзіўляць сапраўднымі пачуццямі

Госць «ЛіМа» — мастацкі кіраўнік Драматэатра Беларускай Арміі, драматург Аляксей Дудараў.

Стар. 10

Пра мясячык, тэлеэкран і газетную паласу

У поле зроку вядомага літаратуразнаўцы трапілі... СМІ.

Стар. 13

Парасткі творчых зярнятак

Літаратурны конкурс сярод моладзі — традыцыя, вартая пераймання.

Стар. 16

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2008 Г.

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 6400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 8300 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: першае паўгоддзе, на 1 месяц — 4400 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неаблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

На хвалах паэтычнага слова

У Мінскай абласной бібліятэцы імя А.С. Пушкіна прайшоў вечар паэзіі, які прысвячаўся Году рускай мовы. На імпрэзе дэманстравалі свае творчыя здольнасці самыя лепшыя айчынным майстры вершаванага радка. Сімвалічна і тое, што яна адбылася напярэдадні афіцыйнага візіту Прэзідэнта Расіі Уладзіміра Пуціна ў Мінск...

На свяце прысутнічалі саветнік па культуры Пасольства Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь Сяргей Бязроны і старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, а таксама вялікая колькасць літаратараў, філолагаў ды проста аматараў паэтычнага слова.

Сяргей Бязроны зачытаў прысутным прывітанне ад імя Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь Аляксандра Сурывава, у якім адзначалася роля рускай мовы ў збліжэнні нашых народаў, агульнасць культурных і гістарычных вытокаў.

— Нашы мовы — беларуская і руская — родныя і блізкія адна з адной, як і нашы народы, — заўважыў Мікалай Чаргінец. — Нядаўна я прыляцеў з Нью-Йорка і нават зараз знаходжуся пад уражаннем ад таго, як людзі, загартаваныя ў дыпламатычных баталіях, ставяцца да паэтычнага слова, цікавіцца ім.

Добра, што і ў Беларусі мы далучыліся да ідэі аддаць належную пашану рускай мове. Яна для нас таксама блізкая, неаб-

ходная. Я рады, што ў СПБ ёсць выдатныя рускамоўныя паэты: Анатоль Аўруцін, Тамара Гусачэнка, Андрэй Скарынін ды шмат іншых.

Падчас сустрэчы паэты чыталі вершы, узгадвалі лёсы вядомых майстроў пяра, спявалі песні пад гітару. У кожнага — свае тэмы, інтанацыі, адмысловая манера дэкламацыі.

Паміж выступленнямі, у кулуарах, карэспандэнту «ЛіМа» некалькімі словамі пракаментаваў падзею старшыня Мінскага абласнога аддзялення СПБ Рыгор Сакалоўскі.

— *Рыгор Васільевіч, на ваш погляд, у чым асаблівасць рускамоўнай паэзіі Беларусі?*

— Я не хачу падзяляць паэзію на рускамоўную і беларускамоўную, бо расіяне і беларусы — адны карані славянскага дрэва. Прыемна бачыць сёння ў зале столькі людзей, якія сабраліся разам нягледзячы на дрэннае надвор'е! Напэўна, яны проста засумавалі па добрай паэзіі.

Належны эмацыйны, душэўны, сапраўды паэтычны настрой забяспечвалі вядучыя вечарыны першы сакратар СПБ Анатоль Аўруцін і намеснік старшыні Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Наталля Касцючэнка.

Сяргей ДУБОВІК

Фота Кастуся Дробава

Магія лічбы «сем»

Публікацыя ў «ЛіМе» сталася юбілейнай нагодай

«Прыходзьце абавязкова! Без «ЛіМа» не будзе ніякага свята», — патэлефанавала Людміла Налівайка, запрасіла на свой вернісаж. І дадала: «У мяне яшчэ і дзень нараджэння. Але ніякіх «крутых» дат, чарговая «сямёрка». А нагода для выстаўкі — юбілейная: прысвячаю яе 30-годдзю сваёй першай публікацыі, якая была менавіта ў «ЛіМе».

Для гэтай выстаўкі Людміла Дзмітрыеўна абрала родныя сцены — будынак, што побач з Нацыянальным мастацкім музеем Беларусі: тут працуе дырэкцыя музея, тут знаходзіцца і яе службовы кабінет.

Кандыдат мастацтвазнаўства Людміла Налівайка займаецца грунтоўнымі навуковымі даследаваннямі, як аператыўны крытык выступае не часта, у рэакцыі нашага тыднёвіка — гасця радкая. І надзвычай сціплая. Ні сваімі жывапіснымі работамі, ні навуковымі справамі ніколі не ганарылася. Тым цікавей было знаёміцца з яе персанальнай выстаўкай і нібы наноў адкрываць для сябе незвычайную творчую асобу.

Нарадзілася Людміла Налівайка 13 снежня 1940 года ў Гродне. Прафесійную адукацыю атрымала на славетным мастацка-графічным факультэце Віцебскага педагагічнага інстытута. Ёй пашчасціла гадавацца і стаць у своеадметным ася-

роддзі. На фарміраванне асобы ўплывала не толькі сакральная аўра прыгожага старажытнага беларускага горада. Знаны пісьменнік Аляксей Карпюк, які ўзначальваў у Гродне абласное аддзяленне беларускай пісьменніцкай арганізацыі, быў яе сваяком. За творчасцю маладой мастачкі ўважліва сачыў Васіль Быкаў, цікавіўся яе работамі на выстаўках, наведваўся ў майстэрню. Мабыць, як самую даруючую адзнаку захоўвае Л.Налівайка артыкул, дзе сьлыны пісьменнік (дарэчы, і сам з мастацкай адукацыяй) згадваў і пра яе. «Кідкі сучасны дэкор, колера-

вая разнастайнасць, сэнсавая ўскладненасць — моцныя бакі выяўленчага таленту Л.Налівайкі. Што ж датычыць яе пэўнай жанравай нявызначанасці, дык цалкам мажліва, што ў гэтым заключана яе перавага. Цяжка, ды і наўрад ці ёсць патрэба ў цяперашні час арыентаваць мастачку на што-небудзь вузка вызначанае. З часам самі сабою акрэсліцца яе прыхільнасці і яна зробіць выбар. А можа быць, і не трэба ніякага выбару. Бо ўсялякая канкрэтызацыя, мастакоўская спецыялізацыя звязаныя з пэўным адмаўленнем ад нечага, а было б шкада, калі б штосьці

з яркага і самабытнага дару маладой мастачкі было страчана», — пісаў В. Быкаў у часопісе «Дружба народаў» (№ 1 за 1972 год).

Даводзілася ёй далучацца да археалагічных экспедыцый пад кіраўніцтвам гісторыка Міхася Ткачова і рабіць замалеўкі рарытэтаў, знойдзеных падчас раскопак.

Потым Л. Налівайку захапіла мастацтвазнаўства. Кіраўніком яе навуковай работы стаў вядомы жывапісец і вучоны Леанід Дробаў. І сёння яна плённа працягвае даследаваць гісторыю беларускага выяўленчага мастацтва ХХ стагоддзя. Але не перастае маляваць: ва ўтульным холе адміністрацыйнага будынка музея размясціўся дзесятак дзівосных твораў — роспіс па шоўку. Ці не палова дагуецца 2007-м годам...

40 гадоў таму карціна пад назвай «Гродна — мая радзіма» прынесла першае сур'езнае публічнае прызнанне 27-гадовай мастачцы. З таго часу лічбу «7» яна лічыць знамянальнай для сябе. Восі і першы свой крытычны опус — «Віцебскія акварэлі», з якога пачаўся шлях у мастацтвазнаўства, яна ўбачыла ў «ЛіМе» за 7. X. 1977 года — тады ёй было 37... Сёлета, у год сваёй чарговай «сямёркі», Л.Налівайка прадставіла новую экспазіцыю...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: Людмілу Налівайку віншуе дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі Уладзімір Пракашоў.

Фота Кастуся Дробава

3 нагоды

Вага грамадскай ініцыятывы

Беларускі фонд культуры — з тых грамадскіх арганізацый, якія даўно і актыўна, выяўляючы выразную грамадскую пазіцыю, працуюць на беларускасць, на развіццё асветніцтва і грамадскай ініцыятывы на ніве культуры. Час паказаў, што і патрэба ў гэтым ёсць, і пэўныя здабыткі ў дадатак да дзяржаўных крокаў БФК прыносяць. Пра гэта і ішла размова на справаздачнай канферэнцыі арганізацый, якая прайшла ў ДOME дружбы.

Забягаючы наперад, заўважу, што мэта, якія яе арганізатары перад сабою ставілі, паспяхова і аднадушна дасягнуты: абраны прадстаўнічая рада, выканкам і старшыня БФК. Трэці раз запар кіраўніком арганізацыі становіцца вядомы грамадскі дзеяч, чалавек з багатым вопытам кіравання на дзяржаўнай пасадзе Уладзімір ПЛЕП (нагадаем: у свой час Уладзімір Аляксандравіч з'яўляўся першым намеснікам міністра культуры Рэспублікі Беларусь).

Разлічаная на непрацяглы адрэзак часу, канферэнцыя як быццам прайшла без вастрывы, так бы мовіць, "без перчыку". Што і зразумела: падрыхтаваліся арганізатары сумленна, усе патрэбныя пытанні ахапілі належным чынам. Ды і сярод запрошаных да ўдзелу — асоба, якія на культурнай дзялянцы рухавіца з дня ў дзень, якія сітуацыю і праблемы ведаюць. Так што пустот і марнатраўства часу ў той дзень у той зале і не магло быць.

Але ж... але ж праблемы ёсць. І яны, пэўна, існуюць не гэтулькі ў кантэксце работы БФК як грамадскай арганізацыі, колькі з'яўляюцца адбіткам той сітуацыі, таго стану, у якім знаходзіцца беларуская нацыянальная культура. І праблем гэтулькі, што, хоць працуй дзень і ноч усім чыноўніцкім апаратам, усёй актыўнай на ніве культуры грамадою, усёю творчай інтэлігенцыяй, то і тады не вырашыш і большую частку з іх. Справа ж — у стане развіцця грамадства, у яго выхаванасці і прыярытэтах адукацыйнага развіцця. Зацменне, з-за якога мы амаль маўкліва сузіраем, як масавая культура пад шыльдай "шоу-бізнесу" і іншымі шыльдамі і шыльдачкамі знішчае маральныя пастулаты, набывае неверагодны абсяг. У "строі" культуры апранаецца што заўгодна, толькі не сапраўдная культура. І гэта, канечне ж, дзеецца па ўсім свеце. І ў славянскіх, і ў іншых краінах...

Ці можа айчынная культура супрацьстаяць растружчванню духоўнасці, паразам і падманам, якія агрэсіўна вынішчаюць патрыятызм? Разгляд такога пытання, відавочна, і хацелася б бачыць і чуць ад грамадскай арганізацыі "Беларускі фонд культуры", як, між іншым, і ад усяе нашай творчай інтэлігенцыі, незалежна ад таго, у якіх арганізацыі і супольнасці яна ўваходзіць.

А так увогуле ўсё, што агучвалася на канферэнцыі, — з клопатаў канкрэтных і вартых вырашэння. І праблемы вяртання культурных каштоўнасцей, і моўная сітуацыя ў краіне, і развіццё народных промыслаў — таксама. З важкасцю гэтых дзялянак духоўна-культурнага жыцця грамадства нельга не пагадзіцца. Але ўсе пытанні паасобку маглі б пасунуцца бліжэй да станючыха вырашэння, калі б у грамадстве развівалася і пашыралася іншая атмасфера. Атмасфера асэнсавання сапраўдных каштоўнасцей культуры, іх узвышэння і ўзнясення на належны п'едэстал увагі. Рэцэпт стварэння такой атмасферы? І ці існуе ён гэты рэцэпт?.. Давайце шукаць адказы разам.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Даўно і з цікавасцю назіраю за творчым лёсам маладзёжнай фолк-групы "Беларускі настрой". Зрэшты, не адна я. Пераканацца ў гэтым мела магчымасць на канцэрце, што адбыўся ў Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Сцвярджаю, што зала была поўная, значыць, не сказаць нічога. Паглядзець на творчыя набыткі гэтага адносна маладога яшчэ калектыву прыйшла вялікая колькасць аматараў беларускай народнай песні.

Фальклорна-эстрадны калектыв "Беларускі настрой" быў створаны пяць гадоў таму, але, нягледзячы на гэта, паспеў ужо стаць лаўрэатам Міжнароднага конкурсу "Інтэрнет для моладзі" (г. Мінск) і Міжнароднага фестывалю "Музыка без межаў" (Італія), браў удзел у тэлевізійных перадачах "Спявай, душа", "Суперлато" і ў святкаванні "Дажыняк".

Асабліва сцяг ансамбля — сцэнічнае знітанне вакальнага ды харэаграфічнага беларускага мастацтва. І ўсё гэта ў сучаснай музычнай апрацоўцы. Жывыя гукі скрыпкі, баяна, акардэона, тамбурына

Беларускі настрой

ў спалучэнні з цудоўным вакалам не пакінулі нікога абыякавым. Аднолькава добра ўспрымала аўдыторыя і сумную песню пра нешчаслівае каханне "Ой, сівы конь бяжыць", і вясёлыя песні "Гуляння", "За днём дзянёк", "Вёсачка". Апошнюю, дарэчы, выконвалі на "біс".

Рэпертуар калектыву вельмі разнастайны. На канцэрце гучалі і народныя песні "Цячэ рэчка", "Звончыкі", і творы такіх аўтараў, як Алена Шавялёва, Вячаслаў Статкевіч, які разам з салісткай Белдзяржфілармоніі Святланай Паўлішанай вёў канцэрт. Выконвалі ўдзельнікі ансамбля і песні на

вершы Францішка Багушэвіча — жартоўную "Кумішка" і больш павольную "Хатка", а лірычная песня "Скрыпка" на верш Алаізы Пашкевіч прымусяла не адно сэрца біцца хутчэй, і не адны далоні "аддзячылі" апладысментамі за цудоўнае выкананне. І, дарэчы, неаднойчы: група "Нефармат", саліст ансамбля "Свята" В. Статкевіч і танцавальны калектыв "Супер-ТВ-шоу" таксама выклікалі вялікую цікавасць.

На "дэсерт", я маю на ўвазе другое аддзяленне канцэрта, Юлія Навамір, Вольга і Наталля Бычкоўскія, Ларыса Красна і мастацкі кіраўнік калектыву Андрэй Максімчык змянілі народныя касцюмы на сучасныя, эстрадныя. У новым "антуражы" яны выконвалі такія шлягеры, як "Смутлянка", італьянскі хіт "Mamma Maria".

Не ведаю, як каму, а мне дужа спадабалася. Усё! І салісты, і касцюмы, і песні.

Кацярына ШАМЯНОК

Эстэтыку выкладаюць у школе

У розныя гады тут вучыліся паэт Уладзімір Карызна, мастак Андрэй Савіцкі і мастак-сцэнограф Веньямін Маршак, галоўны рэжысёр Белканцэрта Аляксандр Вавілаў, кандыдат філалагічных навук, выкладчыца БДУ Ларыса Геўмін, саветнік Галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення Адміністрацыі Прэзідэнта Ігар Бузоўскі — людзі, вядомыя ўсёй Беларусі.

— На самай справе нашу школу можна называць не школай з харэаграфічным кірункам, а з эстэтычным. Таму што харэаграфічныя класы існуюць з 1992 года, а з 2004 года створаны яшчэ і класы з тэатральным ухілам, — зазначае дырэктар Людміла ЧЫБЫРАВА. — Таму мы шмат увагі надаём агульнаэстэтычнай скіраванасці. У прыватнасці, зусім нядаўна прайшла цудоўная літаратурная гасцеўня, прысвечаная Аляксандру Пушкіну. Гучалі вершы, прычым, у прафесійным выкананні. Трэба бачыць і чуць нашых дзяцей! Гэта было настолькі адухоўлена і ўзнёсла...

— Людміла Міхайлаўна, каб таленавіта прачытаць той ці іншы твор, найперш трэба цікавіцца літаратурай... — Нам пашчасціла на выкладчыкаў літаратуры. Вера Фёдаруна Казей на ўроках шмат дае з пункта гледжання літаратуры, эстэтычнага ўспрымання наваколя. Вельмі высокага ўзроўню настаўніца Ларыса Анатолеўна Смірнова. Не дзіва, што пры ўсім мове і літаратура — любімыя прадметы ў школе.

— А літаратура беларуская? — Што да беларускай мовы і літаратуры, то выкладчыкі ў нас адукаваныя, хоць і маладыя. — Як нарадзілася ідэя тэатральных класаў? — Ідэя нараджаецца, відаць, з-за таго, што з'яўляецца Асоба. Вось прыйшла рэжысёр Валянціна Мікалаеўна Кніга

Калісьці гэтая школа месцілася на трэцім паверсе жылога дома ў гістарычнай частцы сталіцы. Менавіта паміж Верхнім горадам і Траецкім прадмесцем, на ўзбярэжжы Свіслачы. Заснаваная ў 1917 годзе, яна разам з грамадствам перажыла некалькі этапаў: у 1935-м школа пераехала на вуліцу Варшавэні і мела толькі дзявочыя класы. А пасля, пакінуўшы будынак у спадчыну 8-й музычнай школе, перабралася на вуліцу Максіма Горкага, цяперашнюю Багдановіча. За амаль векавую гісторыю тут назапашаны ўнікальны вопыт гуманітарнага ды эстэтычнага выхавання: 28-я сярэдняя агульнаадукацыйная школа г. Мінска — з харэаграфічным кірункам. На пачатку снежня яна адсвяткавала свой 90-гадовы юбілей.

намеснікам дырэктара па харэаграфічных класах (раней яна працавала ў дзіцячай студыі на Мінскім камвольным камбінаце) і на сённяшні дзень у школе 7 тэатральных класаў. Вучацца па сваёй праграме.

— Традыцыя такая была: да 9 класа існавалі харэаграфічныя класы, а пасля 9-га таленавітыя вучні ішлі ў звычайныя класы. Таму вырашылі адкрыць тэатральныя класы, — длуцаецца да размовы Валянціна КНІГА. — У іх настаўнікамі працуюць прафесіяналы. Акцёры рэспубліканскага Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Павел Адамчыкаў, Андрэй Дробыш... Ёсць і выкладчыкі з тэатра беларускай драматургіі (Максім Крэчагаў), а таксама студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Аляксандра Аверкіна ды Кірыла Навіцкі.

— Ці існуюць для такіх урокаў спецыялізаваныя планы навучання?

В.К.: Першапачаткова праграма для такіх класаў не было. Таму стварылі свае аўтарскія праграмы. Пачынаючы з першага класа па восьмы ў праграмах ёсць адмысловы прадмет: тэатральныя гульні. Спасцігаюць вучні і асновы майстэрства акцёра, сцэнічнай мовы, руху, займаюцца з імі пастаноўкай голаса. З 2005 года вучні наведваюць заняткі факультатываў па пластыцы, сцэнічнай мове.

Л.Ч.: Між іншым, першыя пробы выпуск тэатральнага класа зрабілі летась. З гэтага выпуску Даша Івашкевіч паступіла ў Інстытут сучасных ведаў вучыцца на прадысера, а Саша Аверкіна (ціпер яна наш педагог) — на акцёра лялечнага тэтра.

В.К.: — А сёлета, калі згадаць яшчэ і харэаграфічныя класы, то тры выпускнікі паступілі на балетмайстарскае аддзяленне ў БДУ культуры і мастацтваў, і

Дзяржпедуніверсітэт імя Максіма Танка. Мы маем добрыя кантакты з кіраўніцтвам Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Ходзім пастаянна туды на спектаклі і нават на экзамены.

— А на беларускай мове ў вас ёсць пастаноўкі?

В.К.: Такія пастаноўкі стварае наш фальклорны ансамбль "Ладушкі". Ёсць літаратурна-музычная кампазіцыя паводле твораў Караткевіча — вывучаем такім чынам асновы сцэнічнай мовы...

— Так і гісторыю выкладаць можна...

В.К.: Гісторыю Беларусі — бясспрэчна. Нашы харэаграфічныя класы прадстаўляюць кампазіцыю "Спеў дубравы", ёсць харэаграфічная кампазіцыя "Памяць", створаны цыкл танцаў на аснове народнай харэаграфіі. Шмат праграм, якія распавядаюць пра гісторыю Мінска, краіны.

Л.Ч.: Можна сказаць, што мы адбыліся як школа харэаграфічная і маем добры старт для тэатральнага кірунку. Нават на конкурсе "Лідэр адукацыі" я прадстаўляла ўстанову будучага як школу мастацтваў. Нетааленавітых дзяцей няма. Але таленты трэба сучасна выявіць. Таму хацелася, каб і выяўленчае мастацтва прысутнічала ў нас таксама. Дзеці малююць і ўмеюць гэта рабіць. Спадзяёмся, што ўдасца распачаць і гэты кірунак.

Ірына ТУЛУПАВА

На здымку: дырэктар школы Людміла Чыбырава.

Фота аўтара

КОНКУРС

Да ўвагі кіраўнікоў Цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм

Рэдакцыя тыднёвіка "Літаратура і мастацтва" працягвае конкурс "СУСВЕТ СЛОВА: ад газеты да энцыклапедыі" для Цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм Рэспублікі Беларусь (ЦБС). Пераможцы будучы вызначацца паводле вынікаў падпіскі на "ЛіМ" на I паўгоддзе 2008 г. пасля 25 снежня бягучага года.

ЦБС — удзельнікі конкурсу, чые падпісныя кампаніі будучы найбольш плённымі, атрымаюць унікальныя зборы кніг, што ўключаюць прызначаную для рознаўзроставай аўдыторыі энцыклапедычную, даведачную, навукова-папулярную, ілюстрацыйна-дыдактычную і іншую літаратуру, выпуск якой ажыццяўляецца беларускімі і расійскімі выдавецтвамі.

У залежнасці ад вынікаў падпісной кампаніі пераможцы атрымаюць кнігазбор, які ўключае:

- для I месца — 100 кніжных адзінак;
- для II месца — 70 кніжных адзінак;
- для III месца — 50 кніжных адзінак.

Запрашаем да ўдзелу ў конкурсе Цэнтралізаваныя бібліятэчныя сістэмы ўсёй Беларусі, з разлікам на зацікаўленасць не толькі бібліятэкараў, але і настаўнікаў, пісьменнікаў, навукоўцаў, вучняў, выкладчыкаў, студэнтаў, даўніх і новых прыхільнікаў тыднёвіка — усіх тых, хто рушыць ці толькі мяркуе разам з "ЛіМам" выправіцца ў вандроўку па бібліятэчным ды чароўна-непрадказальным сусвецце Слова.

Дарэчы, звесткі аб ходзе падпіскі, якія пачалі паступаць у рэдакцыю газеты ад ЦБС краіны (Рагачоўскі, Магілёўскі, Бярэзінскі і інш. раёны), абнаўдзейваюць!

Пра землякоў у Расіі

21 снежня тэлерадыёкампанія "Гомель" святкуе круглы юбілей. Роўна 50 гадоў таму пачаліся тэлеперадачы з гэтага абласнога цэнтара. Безумоўна, за пройдзены час шмат што змянілася: пачынаючы ад тэхнічнага аснашчэння ўсяго вытворчага працэсу да пашырэння колькасці гадзін, адведзеных на вяртэнне. Нязменным засталася толькі адно: у горадзе над Сожам працуюць таленавітыя тэле- і радыёжурналісты, якія пастаянна знаходзяцца ў творчым пошуку. А пошук гэты, як вядома, немагчымы і без з'яўлення новых праграм. Асабліва прыемна робіцца тады, калі на экран выходзяць такія, што заўсёды запатрабаваныя глядачом. "Землякі" — акурат з іх шэрагу.

Гэта серыя дакументальных фільмаў пра знакамітых беларусаў, якія цяпер жывуць у Расіі. Аўтарамі сцэнарыяў стужак з'яўляюцца дырэктар тэлерадыёкампаніі "Гомель" Віктар Котаў і вядомы пісьменнік і журналіст, лаўрэат прэміі "Лепшыя перы Расіі" Рыгор Андрэявец, чалавек надзіва актыўны. Менавіта Рыгор Мікалаевіч стаў ініцыятарам выдання і заснавальнікам унікальнага літаратурна-гістарычнага і грамадска-культурнага часопіса "Палесце" на трох братніх мовах: беларускай, рускай і ўкраінскай — у залежнасці ад таго, на якой з іх піша пэўны аўтар, які жыве ў гэтым рэгіёне, што лепш за Беларусь з нашымі даўнімі суседзямі, рускімі і ўкраінцамі. З-пад пяра Р. Андрэяўца выйшлі кнігі "Белорусы в России", "Разведчик Генеральнага штаба", "Жыццё Франціска Скарыны" і іншыя, якія адразу прыцягнулі да сябе ўвагу навізнай матэрыялу і яго глыбокім асэнсаваннем. Цяпер, як бачым, новы цікавы праект.

Чым быў выкліканы намер рыхтаваць цыкл "Землякі"? — запытаўся я ў Рыгора Мікалаевіча, якога даўно добра ведаю і светлы талент якога цаню.

— Беларуская дыяспара ў Расіі на сённяшні дзень налічвае больш як адзін мільён чалавек. Да яе належаць нашы суйчыннікі, якія апынуліся там па розных прычынах: хтосьці ратаваўся ў Расію ад вайны ці ад Чарнобыля, нехта шукаў працу, многія выходзілі за муж альбо жаніліся, некаторыя па камсамольскіх пуцёчках у саветскія часы асвойвалі ў братняй рэспубліцы цаліну, будавалі БАМ ці, напрыклад, Краснаярскую ГЭС, здабывалі на поўначы Сібіры "чорнае золата". Сярод іх вельмі шмат людзей надзіва цікавых лёсаў. Так і з'явілася ў нас задума расказаць пра асобных з іх — прамыслоўцаў, прадпрыемальнікаў, военачальнікаў, пісьменнікаў, навукоўцаў...

І пра каго вы расказалі ў першым фільме?

— Першы фільм называўся "Лідэр". Такая назва з'явілася невпадкова. Мяркуюце самі. Гаворка ідзе пра генеральнага дырэктара ААТ "Расхарчпрам", прэзідэнта Саюза таваравытворцаў харчовай і пераапрацоўчай прамысловасці Расіі Валерыя Жураўлёва. Дарэчы, яго добра ведаюць у Гомелі. У нашым горадзе Жураўлёў пачынаў сваю дзейнасць. Ён быў першым сакратаром Гомельскага райкама камсамола, працаваў у партыйных органах, узначальваў кандыгарскую фабрыку "Спартак". З Гомеля яго запатрабавала Масква, узялі на працу ў апарат ЦК КПСС. А неўзабаве Валерыя Іванавіч узначаліў адкрытае акцыянернае таварыства "Расхарчпрам", дзе і працуе зараз. Ён менавіта лідэр, за якога б справу ні браўся. Пра гэта як мага глыбей і праўдзівей мы імкнуліся расказаць у сваім фільме, стварыўшы воблік аднаго з нашых сучаснікаў-беларусаў, які ў Расіі карыстаюцца вялі-

кім аўтарытэтам і павагай.

Першы блінец, як кажуць, не атрымаўся камяком, а таму гэта вам надало яшчэ большага творчага імпульсу?

— Водгукаў было няма, і водгукаў стануць. Гэта не магло не радаваць. Чарговы фільм "Генерал з палескай пушчы" прысвяцілі светлай памяці вядомага военачальніка, апошняга начальніка Галоўнага палітычнага ўпраўлення Савецкай Арміі і Ваенна-марскога флоту генерал-палкоўніка Мікалая Іванавіча Шлягі, ураджэнца вёскі Перадзёйкі Мазырскага раёна. Атрымаўся фільм-рэжвіе пра выдатнага чалавека, пудоўнага арганізатара. Пасля выхаду ў адстаўку Шляга стварыў нацыянальна-культурную аўтаномію "Беларусы Масквы" і стаў яе першым старшынёй. Адаваў ўсе свае сілы станаўленню гэтай арганізацыі і літаральна згарэў на працы. Здымкі рабіліся ў Маскве, на кватэры Мікалая Іванавіча, у Генеральным штабе Расійскай Арміі, пра яго слаўнае жыццё расказалі вядомыя военачальнікі.

А колькі ўсяго фільмаў ужо змаглі ўбачыць тэлегледачы?

— Чатыры.

Трэці пра...

— ...легендарнага разведчыка Другой сусветнай вайны, Героя Расіі Івана Андрэевіча Коласа. Назва таксама невпадковая — "Чалавек-легенда". У дзевятнаццаці гадоў ён стаў адным з арганізатараў партызанскага руху на Палесці. У верасні сорок чацвёртага быў скінуты з парашутам над задымленай Варшавой, дзе ў той час ішлі баі польскіх патрыётаў з немцамі і дзе вёў перамовы з кіраўніцтвам Варшаўскага паўстання, пазней быў рэзідэнтам армейскай разведкі ў Берліне. Напісаў некалькі кніг.

Чацвёрты фільм не менш цікавы?

— А мы стараемся расказаць толькі пра людзей неардынарных. Герой фільма "Акадэмія жыцця Леаніда Анікеева" — з шэрагу такіх. Нарадзіўся Леанід Сцяпанавіч на Віцебшчыне, разам з учарашнімі партызанамі падымаў з руін разбураны фашыстамі Мінск, будаваў Маскву, знаходзіўся сярод першых пасланцоў Беларусі, якія ў Заходняй Сібіры ўзводзілі горад Ленгепас. Цяпер Анікеев — вядомы прадпрыемальнік у сталіцы Расіі, за свае сродкі выдае газету "Торговые и деловые известия белорусских предпринимателей".

А пра каго будзе наступны фільм?

— Няхай гэта пакуль застанецца сакрэтам. Скажу толькі, што на чарзе здымкі ў рэгіёнах Расіі, на неабдымных абшарах далёкай Сібіры.

Поспехаў вам, Рыгор Мікалаевіч, у будаўніцтве мастоў дружбы паміж беларускім і рускім народамі, а якраз гэтак і хочацца ўспрымаць фільмы з цыкла "Землякі".

Гутарыў
Алесь МАРЦІНОВІЧ

Самая лепшая літаратура — свая

Святкаванні 125-годдзя беларускіх класікаў прайшлі на высокім узроўні па ўсёй краіне. Вялікая ў гэтым заслуга работнікаў музеяў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Але ў кожнага музея свая гісторыя і свая пачэсная місія. На долю Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры выпала аб'яднаць усіх пісьменнікаў у адной юбілейнай вечарыне "Такімем спадчыну мы для нашчадкаў..."

На працягу шнаццаці гадоў з пачатку дзеянасці ў музеі працавала унікальная выстава "Покліч", якая расказвала пра жыццё тых беларускіх пісьменнікаў, чые шляхі не ўсквітнелі, чый талент ды спрадвечная песня былі абавязанымі...

На світанні 29 кастрычніка 1929 года былі расстраляны Анатоль Вольны, Платон Галавач, Валерый Маракоў, Міхась Чарот, Валерый Сташэўскі... Наступнай ноччу — Уладзіслаў Галубок, Тодар Кляшторны, Юрка Лявонны... На разгляд справы адводзілася 15 хвілін, прысуд — адзіны... Да трыццаціга года ў Саюзе пісьменнікаў рэспублікі засталася каля 40 сябраў арганізацыі...

Першым з выступоўцаў узяў слова аўтар шматлікіх экспазіцый, літаратуразнаўца Міхась Пятасевіч. Ён расказаў гісторыю ўзнікнення Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

Галоўны дырэктар Галоўнай дырэкцыі замежнага вяртання Беларускага радыё Навум Галыпавіч зачытаў перад прысутнымі вельмі сімвалічны верш "Ратаванне ад немагчымага". А таксама распавёў пра тую работу і радыёперадачы, якія былі прысвечаны творчасці рэпрэсаваных беларускіх пісьменнікаў.

"Самая лепшая ў свеце літаратура — беларуская," — сілу гэтага выказвання на прыкладзе цікавых гісторыяў з уласнага жыцця даводзіў пэат Леанід Дранько-Майсюк, і з ім цяжка было не пагадзіцца. У беларускай літаратуры ёсць адказы на ўсе пытанні пра нас: чаму мы такія памяркоўныя, чаму прыгожыя, што значыць кахаць па-беларуску... Разам са школьнікамі ён хорам чытаў вершы Уладзіміра Дубоўкі і распавядаў, як у 20-я гады ў тагачасным рэстаране гатэля "Еўропа" збіраліся літаратары, сярод якіх былі Язэп Пушкі і Кузьма Чорны.

Браў слова і аўтар анталогіі беларускай паэзіі "Краса і сіла" Міхась Скобла.

Вяла вечарыну Таццяна Голубева.

Ян АКУЛІН

На здымку: уздзельнікі юбілейнай вечарыны.

Фота аўтара

Выратаванне мастацтвам

Сапраўдны талент пераможа нават цяжкую хваробу. У Мінскай абласной дзяржаўнай агульнаадукацыйнай спецыяльнай школе-інтэрнаце для дзяцей з парушэннем слыху, што ў Жданавічах, адкрылася новая выстава — "Жывапіс і арт-тэхналогіі". Аўтары творчых работ — навучэнцы, уздзельнікі тамтэйшай студыі выяўленчага мастацтва "Васілёк".

Штодзень, крок за крокам, гэтыя дзеці робяць адкрыццё. У шэсць, а то і восем гадоў вучацца гаварыць, чуць гукі, слухаць музыку...

Дзесяць гадоў у школе існуе студыя выяўленчага мастацтва "Васілёк". Заняткі ў гуртку дапамагаюць дзецям забыцца на сваю хваробу. Кіраўнік Надзея Пракаповіч імкнецца зрабіць усё магчымае, каб хлопчыкі і дзяўчынкі раскрылі свой талент, развіваліся. І, па ўсім відаць, у яе гэта атрымліваецца. Сёлетняя экспазіцыя, нягледзячы на тое, што ладзіцца ўжо другі раз, — унікальная. Перш за ўсё таму, што карціны зробленыя з дапамогай камп'ютэрных праграм "Фоташоп" і "Графічны планшэт". Юныя мастакі не пабаяліся абраць для сябе новыя, нязвычайныя формы творчасці. З дапамогай выкладчыка фізікі і інфарматыкі Анатоля Страчко яны прайшлі навучанне па асваенні найноўшых камп'ютэрных праграм. Работам навучэнцаў уласціва кампазіцыйнасць, планавасць, бачанне перспектывы. Да таго ж, яны навучыліся дасканала працаваць з фарбамі, перадаваць спалучэннем колераў стан свайго ўнутранага свету і ствараць адпаведнае ўражанне ў глядачоў.

У дзіцячай творчай майстэрні — найноўшая тэхніка. Не так даўно былі два сучасныя камп'ютэры, сканер, прынтэр, планшэткі. Работы Веры Макаравіч, Аляксандра Супрона, Анжэлы Маёравай, Веры Качэргі высока ацанілі прафесійныя мастакі і мастацтвазнаўцы. Прычым, прасачыць сувязь жывапісу і арт-тэхналогіі змаглі не толькі беларусы. Экспазіцыя навучэнцаў Мінскай абласной дзяржаўнай агульнаадукацыйнай спецыяльнай школы-інтэрната выстаўлялася ў Францыі ды Германіі.

Ірына ТУЛУПАВА

Фота аўтара

3 кнігай па Міншчыне

Нядаўна прайшла прэзентацыя новага даведніка "Мінск і окрестности". Яго аўтарамі-ўкладальнікамі сталі Мікалай і Яўген Чырскія. Бацька з сынам прысвяцілі стварэнню кнігі не адзін год...

Кніга падзелена на раздзелы. У кожным з іх — апісанне турыстычных маршрутаў, якія могуць зацікавіць не толькі гасцей Мінска ды яго ваколіц, але і саміх мінчукоў. На думку Мікалая Чырскага, сёння

далёка не кожны жыхар нашай сталіцы знаёмы з гісторыяй некаторых мясцін, апісаных у даведніку. У параўнанні з міндзімі аналагічнымі выданнямі ў "Мінске і окрестности" першынё ў якасці аб'екта турызму ўключаны, напрыклад, Музей валуноў. Таксама навінкай стала аб'яднанне пад адной вокладкай маршрутаў як па Мінску, так і па яго наваколлі.

Паглядзець насамрэч ёсць на што. Прыгожым мясцінам, што звязаны з біяграфіяй класікаў беларускай літаратуры, прысвечаны два асобныя раздзелы — "Зямлёй Купалы" ды "Зямлёй Коласа". Аматыры Купалавай творчасці змогуць даведацца, што ёсць цікавага ў Акапах і музеі ў Харужанцах, як даехаць да Вязьнікі, пабываюць у Карпілаўцы, дзе жыў сябра пэата Ядвігін Ш. Тэя, каму больш даспадобы коласавыя мясціны, змогуць з дапамогай даведніка "праехацца" ў напрамку Мінск-Дзяржынск — Стоўбцы, пазнаёміцца з блізкамі Коласу мясцінамі — Акінчышчамі, Альбуццо, Ластком, Мікалаеўшчынай, Смольняй ды ўрочышчам Бярвянец.

Дарэчы, выхад кнігі супаў са святкаваннем 125-годдзя вядомых песняроў і з 940-й гадавінай Мінска — першага ўспаміну пра сённяшняю сталіцу Беларусі на старонках "Аповесці мінулых гадоў".

У якасці рэцэнзента выдання выступіў вядомы навуковец, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Адам Мальдзіс.

Пакуль што кніга "Мінск і окрестности" выйшла толькі на рускай мове. Блізкімі да яе па тэматыцы на сённяшні дзень з'яўляюцца праца Захара Шыбека "Мінск сто гадоў таму" ды некаторыя спецыфічныя выданні пра сталіцу краіны, у тым ліку і выддзеныя колькі гадоў таму кішэнныя даведнікі на замежных мовах.

Уладзімір ШУТАВЕЕЎ

Энцыклапедыя сталічнай вобласці

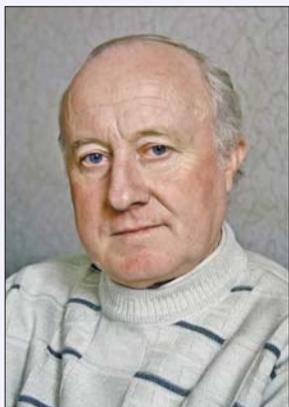
Яе выпуск прымеркаваны да сямідзесяцігадовага юбілею сталічнага рэгіёна. Паводле дырэктара выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" Генадзя Пашкова, гэта выданне мае значную навуковую каштоўнасць і носіць пераважна асветніцкі характар.

Сярод шматлікіх выданняў таго ж кшталту энцыклапедыя "Мінская вобласць" займае асаблівае месца: яна распачала выпуск рэгіянальных выданняў новага пакалення. На друкаваных старонках падаецца сістэматызаваная інфармацыя па ўсім сферах жыцця Міншчыны. У прыватнасці, досыць багата прадстаўлена гістарычная тэматыка, сабраана шмат звестак пра знаных людзей сталічнага рэгіёна. Але ў большасці апавед датычыць сённяшняга дня Міншчыны. Вялікія раздзелы прысвечаны дасягненням у розных галінах эканомікі, навуцы, адукацыі, культуры, спорту і турызму; акрамя ёмкай інфармацыі, яны ўтрымліваюць у сабе артыкулы на рысавага характару.

У стварэнні энцыклапедыі бралі ўдзел вядомыя вучоныя, літаратары, гісторыкі, мастацтвазнаўцы. Зараз супрацоўнікі выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" здаюць у друк другі том.

Ірына РЫТАМІНСКАЯ

Уплыні часу

зумеў свайго героя-аднадумца — асобу гістарычную ці нашага сучасніка, чалавека неардынарнага, апантаннага, які памятае свае гістарычныя карані і клопатна турбуецца пра будучыню.

Супрацоўнікі рэдакцыі спадзяюцца, што зацікаўленым чытачам сталіся даспадобы і новыя палымянскія рубрыкі. Адна з іх — «Легенды XX стагоддзя» — распавядае пра малавядомыя старонкі з жыцця знакамітых людзей Беларусі, у ёй з дапамогай архіўных матэрыялаў адкрываюцца новыя ракурсы іх творчасці. Чытачы ўжо змаглі ўведаць шмат цікавага пра Ларысу Пампеўну Александровскую, Стэфанію Міхайлаўну Станюту, Заіра Ісакавіча Азгура, Івана Паўлавіча Мележа, аднаго з рэдактараў «Полымя» Максіма Танка.

Часопіс распачаў таксама новую рубрыку «Школьныя далягляды», у якой будуць друкавацца мастацкія творы, не толькі адрасаваныя непасрэдна дзіцячым і падлеткавым чытацкай аўдыторыі, але і здатныя паспрыяць канструктыўнаму дыялогу вучняў і настаўнікаў, дзяцей і бацькоў. У гэты «сшытак» таксама ўвойдуць публіцыстычныя і літаратурна-навуковыя матэрыялы, аналітычныя, агляды, палемічныя і дыскусійныя артыкулы, прысвечаныя розным праблемам літаратуры для дзяцей і юнацтва.

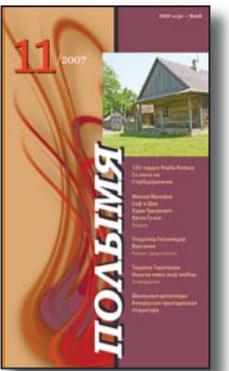
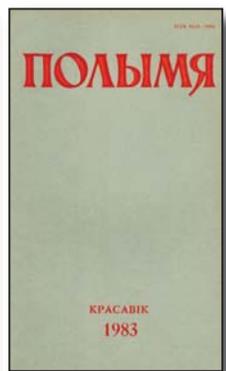
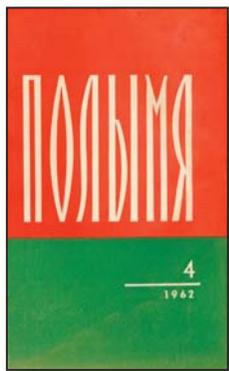
Рубрыка «Наш край» знаёміць чытачоў з гарадамі і мястэчкамі Беларусі. Абапіраючыся на багаты факталагічны матэрыял, яна расказвае не толькі пра іх шматвекавую гісторыю, але і пра тых, хто сваім лёсам і працай створыў гэтую гісторыю, пра знакамітых асоб і цэлыя сем'і, вядомыя не толькі за межамі свайго горада або мястэчка, але і, нярэдка, далёка за межамі Беларусі.

Памятаю, з якім хваляваннем і хоць невялічкім, ды спадзяваннем нёс упершыню свае вершы ў «Полымя». І як потым узбуджана радаваўся і выхваляўся таварышам і знаёмым, што сам Адмірал — так пашанотна-паважліва называлі мэтра нашай паэзіі Анатоля Сцяпанавіча Вялюгіна — адбраў для публікацыі сем (ажно сем!) маіх невялікіх вершаў. Думаю, не менш радуецца сваім першым публікацыям у часопісе і сённяшнія дэбютанты. Самым маладым аўтарам «Полымя» стаў мінскі дзевяцікласнік Павел Баравостваў, падборка вершаў якога была змешчана вершаў у трэціх нумары. Школьнікам дэбютаваў з апавяданнем цяперашні студэнт факультэта журналістыкі БДУ Аляксей Бруй.

Сцвярджаюць, што ў жыцці вызначальны — час. Але я схільны да таго, што гэта ўсяго толькі філасофска-гістарычная ўмоўнасць. Вызначальныя — і людзі. Не магу назваць усіх, хто спрычыніўся да гісторыі стварэння часопіса, але яшчэ раз хачу ўдзячна згадаць чытачам галоўных рэдактараў «Полымя», якія пры ўсіх часавых і часовых павехах і жыццёвых варунках люстравалі, як кажуць, твар выдання. Гэта — Платон Галавач, Міхась Лынькоў, Пятрусь Броўка, Максім Танк, Павел Кавалёў, Кастусь Кірэенка, Сяргей Законнікаў.

«Полымя» — 85. Як і да чаго не прымервай — а ўзрост паважны. Але і ён не дае аніякай творчай паслабкі, бо наперадзе — усталяванне новых жыццёвых і звеставых традыцый часопіса. Наперадзе — незваротны шлях да Беларусі.

Уладзімір МАРУК,
намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Полымя»

Праісці праз «Полымя»

Часопіс «Полымя» — найстарэйшае літаратурнае выданне з тых, што існуюць цяпер — 20-га снежня адзначыў свой 85-гадовы юбілей. Творцы краіны і людзі, неаб'якавыя да нацыянальнай культуры, распавядаюць карэспандэнтам «ЛіМа» пра феномен «Полымя» ў Беларусі і яго прысутнасць у іх уласным жыцці.

Алесь САВІЦКІ,
пісьменнік:

— «Полымя» — гэта агонь, ля якога можна адагрэцца не толькі рукамі, не толькі тварам, а душой. І сама па сабе назва не толькі дае чалавеку цяпло, але і высвечвае яму далягляд.

Амаль усе мае буйныя творы пабачылі свет на старонках часопіса «Полымя». Гэта і партызанская трылогія «Верай і праўдай», і «Літасці не чакай», «Памерці заўсёды паспеш», раман «Верасы», раман «Зямля не раскажа». Так што «Полымя» мяне грэла не адно дзесяцігоддзе.

Гэта акадэмічны часопіс. Ён на працягу дзесяцігоддзяў уздымаў праблемы культуры, як ні адно літаратурнае выданне на Беларусі. І ўзровень гаворкі заўсёды быў надзвычай высокі. Паглядзіце: ці не ўся беларуская літаратурна-навуковая навука гадавалася на старонках «Полымя». У 20-я, 30-я і асабліва пасляваенныя гады тое было не толькі месца, дзе друкаваліся аўтары, — то быў пэўны камертон высокамастацкага погляду на жыццё.

Калі паглядзець на гісторыю публікацый літаратурных твораў, то ўсё-ткі ўзровень мінулых гадоў — параўнаем, прынамсі, з пасляваеннымі гадамі — быў вышэйшы за сённяшні. Гэта можна патлумачыць тым, што тады пісьменнік стаяў бліжэй да жыцця і жыў тымі турботамі. Праблемы, якія стаялі перад краінай, ён цалкам падзяляў. А сёння не скажаш, што мастацкае слова ёсць летапісам жыцця народа. Сёння — ці то яшчэ не «адстаяліся» падзеі, якія віруюць у грамадстве, ці то бракуе смеласці ў некаторых нашых пісьменнікаў узняцца над побытавымі праблемамі і паглядзець далей, трошкі наперад. Вось чаго не хапае часопісу зараз — але ад рэдакцыі тое ні ў якім разе не за-

лежыць, тое агульная тэндэнцыя.

З апошніх публікацый вельмі вылучаюцца шамякінскія дзёнікі. Гэта дужа цікавая з'ява ў нашай літаратуры. Дарэчы, тут часопіс вяртаецца да свайго адданага аўтара: ці не ўсе творы Шамякіна часоў перабудовы таксама прайшлі праз «Полымя».

Але і сёння калектыў рэдакцыі трымае руку на пульсе часу. І — у сэнсе глыбіні крытычнага погляду на жыццё, цяпер часопіс намнога вышэй за часопіс тых мінулых дзесяцігоддзяў — не таму нават, што сёння больш смелы погляд на ўсе праблемы грамадства, а проста вырасла новая змена, новае пакаленне творцаў прыйшло.

Пажаданне часопісу — адно, выкажу яго словамі рускага паэта-класіка: «Светить — и никаких гвоздей!»

Віктар ПРАЎДЗІН,
пісьменнік, галоўны рэдактар
выдавецтва
«Мастацкая літаратура»:

— Я перакананы ў тым, што «Полымя» за свае 85 гадоў выхавала не толькі пакаленні літаратараў, яно выхавала стаўленне беларусаў, рускіх, усіх, хто жыве на Беларусі, да тых, хто быў да нас, да тых, хто ў 20-я гады пачынаў адраджаць беларускую мову, літаратуру.

Як толькі ў 1944-м вызвалілі Мінск — адразу аднавілася выданне часопіса. І ў самыя цяжкія гады, якая б галечка матэрыяльная не панавала ў грамадстве, ён заўсёды быў побач. Гэта — бяспечнае. Бо без літаратурнага жыцця — а гэта, на маю думку, першы «індыкатар» жыцця культурнага — нельга рухацца ў свеце, нельга быць інтэлігентным чалавекам, нельга адчуць, што ты на гэтай зямлі ўсё зразумеў. З дапамогай «Полымя» гэта ўсё атрымлівалася.

«Полымя» падхапіла тую «ваенную» плынь літаратараў, што прыйшлі з фронту. Часопіс першым пачаў друкаваць і Шамякіна, і Брыля, і Кулакоўскага, і Быкава — усіх, хто прайшоў праз пекла вайны. І гэтая плынь вырасла да класікаў беларускай літаратуры.

Мне імпануе тое, што сёння ў часопісе з'явіўся навуковы раздзел — ідзе супрацоўніцтва з Нацыянальнай акадэміяй навук, з дзеячамі культуры і мастацтва. Гэтым павялічваецца і чытацкая аўдыторыя, і значнасць часопіса.

Калі хто кажа, што на Беларусі не надта багата публіцыстыкі, гэта гаворыць той, хто не надта сочыць за тым, што друкуюць і «Полымя», і «Маладосць», і «ЛіМ». Мяне вельмі ўразіў публіцыстычны артыкул Вячаслава Рагойшы пра Якуба Коласа — ці не адзіны артыкул за ўсю гісторыю «Полымя» на рускай мове. Я для сябе адкрыў Якуба Коласа зусім іншым — з яго перапіскай. Адкрыты не проста строга такі класік, а цудоўны лірык, цудоўны чалавек, у якога душа ў сталага гады спявала.

Я хачеў бы, каб тыраж у «Полымя» быў не менш як 11 тысяч. Таму, што сёння на Беларусі прыкладна столькі бібліятэк розных ведамстваў — і публічных, і школьных, і іншых. Каб такі тыраж меўся, я быў бы вельмі ўсцешаны, таму што запатрабаванасць такога часопіса чытацкай аўдыторыяй ёсць.

Янка СПАКОЎ,
пісьменнік:

— «Полымя» заўсёды было, ёсць і будзе галоўным літаратурным часопісам Беларусі. Бо менавіта праз яго, асабліва да з'яўлення «Маладосці», прайшлі ўсе беларускія літаратары. З «Полымя», як то кажуць, усе мы родам — класікі і нашае, пасляваеннае пакаленне пісьменнікаў, а таксама іншыя, маладзейшыя за нас творцы.

Мы заходзілі ў шанюны часопіс як у храм — і шчыра хваляваліся, нясмела аддаючы ў добрыя рукі свае першыя творы. Для мяне «Полымя» — як ласкавая, зычлівая хата. Я працаваў у «Маладосці», у «Вожыку» — а пасля працы амаль штодня бег у «Полымя», дзе ўжо шчыравалі на пасадах мае ровеснікі — Іван Пташнікаў, Барыс Сачанка, Рыгор Барадулін, Іван Чыгрынаў, Вячаслаў Адамчык.

Але галоўнае — там былі такімі даступнымі нашы мудрыя класікі — Максім Танк, Янка Брыль, Анатоль Вялюгін, Аляксей Русецкі, Ян Скрыган. У часопіс заходзілі Іван Мележ, Максім Лужанін, Іван Шамякін, іншыя вядомыя пісьменнікі. Як цікава іх было слухаць! Полымя тады было своеасаблівым інтэлектуальным клубам.

Часопіс, пачынаючы з нарыса «Акно, расчыненае ў зіму», надрукаваў амаль усю маю прозу. Некалькі грунтоўных падборак з «Веча славянскіх балад» таксама былі змешчаны ў «Полымі». Я ганарыўся і ганаруся гэтым. Вельмі шаную і берагу маю дружбу з часопісам. Вось і нядаўна занёс у рэдакцыю свае пераклады з вавілонскай паэзіі.

«Полымя» — акадэмічны элітарны часопіс. Калі «Маладосць», да прыкладу, можа часам і пасва-

волиць, эксперыментуючы з новымі жанрамі і формамі, то "Польмя" павінна трымацца паважна. Бо калі твор надрукаваны ў "Польмі", сумнявацца ў яго мастацкіх вартасцях ужо няма ніякай прычыны: публікацыя там ставіць знак якасці.

Сур'ёзны літаратурны часопіс адрозніваецца ад альманаха прадуманымі, разумнымі судносінамі прозы, паэзіі, публіцыстыкі і крытыкі. Мне прыемна бачыць, што сённяшняе "Польмя" клапатліва беражэ старыя добрыя традыцыі часопіса — і ў той жа час, памятаючы, што мы ўжо жывём у трэцім тысячагоддзі, імкнецца не адставаць ад часу, быць цікавым і сённяшняму, крыху разбэшчанаму Інтэрнетам чытачу. Мне падабаецца, што ў часопісе шмат цікавых і патрэбных рубрык — "Школьны факультатыв", "Легенды XX стагоддзя", "Постаці" і інш.

У будучым хачу бачыць часопіс змястоўным, сучасным, шматгранным, таленавітым, далікатным, запатрабаваным. Аднак гэта ўжо залежыць не толькі ад супрацоўнікаў рэдакцыі. Будучыня "Польмя" залежыць найперш ад развіцця і жыццёстойкасці самой нашай літаратуры.

Алена БУРБОЎСКАЯ, вучоны сакратар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы:

— "Польмя" — часопіс, з якім меў цесную сувязь Янка Купала. Таму з дня адкрыцця музея ён заўсёды быў адным з асноўных выданняў, на якія падпісваўся музей. Было там і шмат публікацый, прысвечаных Купалу — да прыкладу, Ядвігі Раманоўскай пра новыя рукапісы, якія вярталіся ў музей з розных гарадоў і краін. Друкаваліся там Янка Шарахоўскі, Уладзімір Юрэвіч і многія іншыя асобы, звязаныя з музеём.

Да 125-годдзя — і то была ініцыятыва галоўнага рэдактара "Польмя" Міколы Мятліцкага — мы разам з палымянцамі правялі ў Вязынцы "круглы стол". Там прыйшлі да высновы, што такое супрацоўніцтва рэдакцыі часопіса і музея неабходнае.

Сёння нас радуе, што ў "Польмі" друкуецца моладзь. Мне асабіста вельмі імпануюць філасофскія апавяданні Андрэя Федарэнкі. Проза, паэзія, публіцыстыка, крытыка — мне думецца, што гэтага малавата. Можна, варта ўвесці раздзел філасофскіх поглядаў класікаў беларускай літаратуры.

Яшчэ ў 1832-м годзе, перад закрыццём Віленскага ўніверсітэта, тамтэйшая прафесура распрацоўвала нацыянальную ідэю. Мы і сёння б'ёмся над яе выпрацоўкай. То чаму б галоўнаму літаратурнаму часопісу не ўвесці такую рубрыку? Няхай пісалі б пісьменнікі, гісторыкі, філосафы. Бо нацыянальная літаратура, нацыянальная ідэя і нацыянальная духоўнасць — гэта тое трыадзіна, якое падзяляць нельга.

Некалі "Польмя", я памятаю, друкавала ўспаміны Паўліны Мядзёлкі — перш чым яны выйшлі асобнай кніжкай. Добра было б, каб аднавілася такая рубрыка — успаміны выбітных і пра выбітных асобаў, якіх добра ведаюць за мяжой, але чамусьці не ведаем мы, іх у нашай гісторыі тысячы і тысячы. Ёсць, вядома, энцыклапедычныя выданні, але вольна ўспаміны, матэрыялы эпістальнага жанру, я мяркую, былі б дарэчы ў часопісе.

Вольга КАЗЛОВА, дацэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта:

— Да часопіса "Польмя" я ўпершыню звярнулася ў студэнцкія гады — як да крыніцы літаратуразнаўчага святла і россыпу літаратурных самацветаў. Па працах, змешчаных у часопісе 40—60-х гадоў па працах літаратуразнаўцаў Васіля Барысенкі, Навума Пер-

кіна, Міхаса Ларчанкі, Алеся Адамовіча і інш. я забудовала фундамент свайго, так бы мовіць, п'едэстала будучага заслужанага работніка вышэйшай школы, дацэнта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Іскрытае польмя сучаснага часопіса вабіць мяне і грэе як энцыклапедычнай насычанасцю матэрыялаў, так і рэхам грамадска-палітычнага жыцця краіны. У часопісе разглядаюцца сучасныя літаратуразнаўчыя праблемы, тэарэтычныя пытанні. Матэрыялы часопіса загартоўваюць нашыя грамадзянскія пазіцыі — пазіцыі насельнікаў незалежнай дзяржавы.

Кожны нумар часопіса чаканю як даўняга сябра, які ўзбагачае мяне ідэямі, новымі звесткамі з гісторыі роднага краю. Радуюся поспехам навукоўцаў з розных даследчых інстытутаў, ВНУ; настройвае мяне часопіс на святкаванне юбілею пісьменнікаў ды іншых выбітных асоб рэспублікі.

"Польмя" крочыць у нагу з часам, але ёсць на старонках ягоных пашанотнае месца гісторыі. У стварэнні малюнка часу, эпохі вялікую ролю выконваюць архіўныя матэрыялы, а таксама рэдкія фотадакументы. Яны служаць індывідуальнаму абліччу "Польмя".

Я хачу звярнуцца да радыё і ТБ, каб яны не былі глухімі да матэрыялаў, змешчаных на старонках нашых літаратурных выданняў, каб не замоўчалі тое духоўнае багацце. Бо яно прынясе карысць усяму нашаму грамадству.

У дзень юбілейны я ўдзячна за творчую дружбу ўсяму калектыву часопіса. Віншую рэдакцыю і калектыв РВУ "Літаратура і Мастацтва" — з днём нараджэння іх слаўтага выдання.

Рагнед МАЛАХОЎСКІ, паэт:

— Калі бачу "Польмя", адразу кідаецца ў вочы прыстойны знешні выгляд. І па месце часопіс задавальняе — там можна знайсці творы і маладзейшых, і сталейшых пісьменнікаў. Часам маладзейшым ён аказвае нейкую асаблівую ўвагу, што вельмі прыемна, бо каб арыентавацца крыху ў гэтым свеце, трэба ведаць пра тое, што цікавіць розныя пакаленні.

Праўда, шкада, што ёсць шэраг аўтараў, якія, здаецца, прыныццова не друкуюцца ў "Польмі". Як на мой погляд, гэта не на карысць усёй літаратуры. Тым больш, што супрацоўнікі часопіса, ягоны галоўны рэдактар робяць усё, каб часопіс выглядаў прыстойна, запрашаюць усіх да сябе.

Мяне як паэта больш цікавіць паэзія. Але... Вельмі падабаецца чытаць дзённікі Шамякіна. З цікавасцю чытаю творы Гніламёдава, Камейшы. Нядаўна ўпершыню надрукаваны быў Мікола Кандратаў, аўтар, як мне падаецца, перспектывны. Таксама з задавальненнем чытаю Валерыю Куставу, Аксану Спрычан. Уважліва чытаю палымянскую крытыку.

Віктар ШНІП, паэт, намеснік галоўнага рэдактара выдавецтва "Мастацкая літаратура":

— Упершыню рэдакцыю часопіса "Польмя" я наведаў, калі мне было дваццаць гадоў. Ададзена паэзіі тады загадваў Анатоль Вялогін. Ён быў вельмі патрабавальны да аўтараў. І я недзе паўтара года хадзіў да яго, пакуль не давёў да ладу сваю першую падборку, якая была надрукавана ў "Польмі" № 5 за 1982 год. З таго часу з'яўляюся пастаянным аўтарам і чытачом часопіса.

На пачатку васьмідзесятых гадоў напісаў амаль пяцьдзесят вершаў пра каханне. І дзе такую вялікую падборку надрукаваць цалкам? Мікола Мятліцкі парай пачытаць гэтыя творы Веры Палтаран і, калі яны ёй спадаба-

У Рызе, у архіве Яніса Райніса, адшукаліся фотаздымкі, прывезеныя народным паэтам Латвіі з Мінска. У 1926 годзе ён быў на Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу, сустракаўся з Янкам Купалам. Відаць, Іван Дамінікавіч і перадаў свайму сябру і цёзку "свежанькі" здымак, на якім жа 1926 годзе сфатаграфаваныя супрацоўнікі часопіса "Польмя". У першым радзе: П. Трус, І. Барацка, А. Алегсандроўіч, А. Вольны, Н. Чарнушэвіч, Я. Марук. У другім радзе: Я. Лёсік, Якуб Колас, А. Ігнатюўскі, Ц. Гартны, Янка Купала, А. Бабіцкі, С. Вальвсон, М. Грэдзінгер. У трэцім радзе: Я. Дыла, М. Байкоў, Л. Каган, А. Шлюбскі, І. Цвікевіч, З. Бядуля, І. Дзяржынскі, М. Мясешка. Уверсе стаяць: А. Цвікевіч, М. Грамыка, М. Шульман, Б. Быкоўскі, М. Зарэцкі, П. Арэшнікаў, А. Гурло, І. Герчыкаў.

Сяргей ПАНІЗНІК

Да 85-годдзя часопіса «Польмя»
 Ў далёкім дваццаць гругім годзе
 На радасць людзям і на здзіў
 У нашым беллітасярогдзі
 Успыхнуў ён і засвяціў —
 Прыгожым вогнішчам і ясным
 У краі, сэргу гарагім...
 І з той пары гарыць нязасна,

Каб грэўся кожны пілігрым —
 Здалёк праходзячы, ці зблізку,
 Ды раптам позірк скіраваў...
 І свой ахапак або нізку
 У "Польмя" ён перадаў —
 Няхай гарыць, гарыць, палае!
 Няхай прыбавіцца цяпла!
 Няхай яго — усім хапае,
 Так, як ад сонейка — святла!

Пра польмя
 Хай верш радкамі кволымі
 На ветры не грыжыць —
 Гартую іх у польмі
 Уласнае душы.
 Хвілінамі вясёлымі,
 Ці сумнымі — заўжды
 Друкую вершы ў "Польмі", —
 Гартую на гады.

Надзея ПАРЧУК

Уладзімір МАЗГО

юцца, то яна закіне за мяне слова перад галоўным рэдактарам "Польмя" Кастусём Кірэенкам. Вера Сямёнаўна не паленалася і выслухала ўсё мае вершы пра каханне. Яны ёй спадабаліся, і я праз некалькі дзён ужо ў кабінце Кастуся Ціханавіча чытаў свае творы. Ён уважліва выслухаў мяне і сказаў: "Малайчына! Пакадай вершы. Усё надрукуем". Аднак, праз паўгода ў "Польмі" з маёй падборкі было надрукавана ўсяго толькі некалькі вершаў пра каханне ў агульнай падборцы пачынаючых паэтаў. І наогул тады часопіс вельмі рэдка друкаваў моладзь. Гэта цяпер амаль у кожным нумары "Польмя" побач з прызнанымі літаратарамі друкуюцца маладзья. І ад гэтага часопіс, не страчваючы сваю акадэмічнасць, робіцца больш значным і цікавейшым.

Жадаю і надалей "Польмію" несці святло нашай літаратуры ў душы беларусаў!

Ягор КОНЕЎ, пісьменнік, кіназнаўца:

— Гісторыя часопіса "Польмя", як мне здаецца, вартая таго, каб пра яе пісалі дысертацыі і нават аповесці і п'есы.

Асабіста мне пашчасціла надрукавацца на яго старонках чатыры гады таму. У той час выданне ўжо ўзначаліў Мікола Мятліцкі. Яго рэдактарская мэта была амбіцыйнай і высакароднай — выхваць новае палымянскае пакаленне неангажаваных аўтараў, адначасова шануючы шматтадовыя традыцыі часопіса і жывых класікаў нашай літаратуры. І як сведчыць першая рэдактарская "пяцігодка", з гэтай задачай паэт Мятліцкі і яго аднадумцы ў рэдакцыі ўдала спраўляюцца. Што ні нумар — то нечы дэбют і, адначасова, творы аўтараў сталага веку. Надзвычай

прыемная гэта справа — далучыцца да славы часопіса Купалы і Коласа, Брыля і Бядулі, Быкава і Караткевіча, Куляшова і Лынькова, Маўра і Мележа, Чорнага і Чыгрынава... А ў кожным нумары — публіцыстыка, крытыка і рэцэнзіі на новыя творы, навуковыя артыкулы, календар-хроніка культурнага жыцця ў "Метрыцы літаратурнай" і шмат іншага.

І чым далей працягваецца супрацоўніцтва з "Польмем", тым больш усведамляю, якую пачэсную справу здзяйсняе рэдакцыя на ніве беларушчыны. Асабіста мне, зразумела, найбольш даспадобы гісторыка-пазнавальны аспект дзейнасці выдання. Калі думаю пра тое, што зроблена часопісам у гэтай галіне за папярэднія 85 гадоў і колькі яшчэ "Польмя" здзейсніць у наступныя 85, то згадваю векапомныя купалаўскія радкі:

*Беларускаю рукою,
 Светлай праўды сіла,
 Славу лепшую напішам
 Бацькаўшчыне мілай...*

Мяне радуюць і натхняюць планы сённяшняй рэдакцыі. Калі нават і не ўсё з задуманага здзейсніцца, няма падставы для смутку: бо той, хто імкнецца да далёкасяжных мэтаў, адолее значна болей, чым той, хто не глядзіць далей свайго носа...

Дык няхай жа квітнее наш любімы часопіс! І мы, яго прыхільнікі, разам з ім.

Васіль ЖУКОВІЧ паэт:

— За шматтадовую гісторыю "Польмя" ўсялякае з ім здаралася. Нават мянялася назва: на працягу 10 гадоў — з 1932 па 1941 — часопіс называўся "Польмя рэвалюцыі". Тады ж, нейкі час, ён не адпавядаў вызначэнню "штомесячны", бо з'явіўся шэраг нумароў спараных... Але, як бы

там ні было, "Польмію" сталася надзвычай аўтарытэтным выданнем сярод творчай інтэлігенцыі краіны. Прыгадваю, напрыклад, калі паэма Анатоля Вяцінскага "Дажынкi", змешчаная ў яго зборніку "Чалавечы знак" (1968), выклікала жорсткую крытыку з боку Цэнтральнага камітэта камуністычнай партыі Беларусі, менавіта ў "Польмі" з'явілася (1969, № 5) адзіная станючая рэцэнзія. Належала яна п'яру Барыса Бур'яна і называлася "Сумленне просіць слова". Гісторыя даўня, але дагэтуль не забываецца.

Жадаю, каб "Польмя" гарэла, каб было вечным, было знічом. Пакуль часопіс ёсць, ёсць прастора для слова мастацкага, публіцыстычнага, крытычнага.

Сяргей ПАНІЗНІК, паэт:

— Цешыць, што рэдакцыя не забывае пачэсных на ўзрост і талент пісьменнікаў (Уладзімір Дамашэвіч, Янка Сіпакоў), дае слова аўтарам з перыферыі (Алесь Жыгуноў, Эдуард Зубрыцкі). Рады радаводам Уладзіміра Ліпскага, узрушаны інтэлектуальным роздумам Алег Лойкі. Зайздросчу палілоту Івану Чароту. Паболей бы ў часопісе перакладаў. Запомніліся "На паверцы — імёны". Уражвае змест рубрык "Легенды XX стагоддзя" і "Старонкі лёсу". Шчыры дзякуючы часопісу і яго аўтару Леаніду Галубовічу за "Метрыку літаратурную". Але хочацца, каб багацейшая была "Кнігарня", больш разнастайных даследаванняў патрабуюць рубрыкі "Культура мовы" і "Скарбы мовы".

Падрыхтавалі Мікола АНІПЧАНКА, Сяргей ДУБОВІК, Ян АКУЛІН

Толькі бярэш у рукі новую кнігу Уладзіміра Мазго "Анёл нябесны", як дзве хвалі задавальнення лёгкай павалокай ахінаюць цябе. Нават цяжка сказаць адзначна, якая з іх больш уагоджае душу. Бадай, усё ж першая: гэтая кніга годна працягвае новую літаратурную серыю "Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі". А гэта другая падстава для радасці: зборнік належыць пярэму аўтару знакамитага, аднаго з самых выдатных сучасных беларускіх паэтаў-песеннікаў. Шкада толькі, што У. Мазго вельмі зачакаўся гэтай сваёй "дарослай" кнігі (не будзем забываць, што ён, перадусім, яшчэ і дзіцячы пісьменнік): з часу выхаду папярэдняй "Марафон" прайшло ажно чатырнаццаць гадоў. Ды нездарма кажуць: лепш позна, чым ніколі.

Анёл, які аберагае талент

годным дакрананнем кожнай ноты". А гэта ўжо прывязанасць да канкрэтных рэалій:

*У Навагрудку
Смакрутку
Скруціў махорачны туман.
Трава распачала пагудку,
Свой прэзентуючы дыван.*

Чарговая сустрэча У. Мазго з чытачом не пройдзе незаўважанай, сумняваюцца тут не даводзіцца. Шмат у "Анёле нябесным" твораў, якія сведчаць пра паэтычнае майстэрства аўтара гэтай кнігі, пашырэнне ўнутранага свету яго лірычнага героя, а таксама паглыбленне разваг над жыццём. Ды і шмат чаго іншага знойдзеш. Таго самага, што сведчыць: як бы ні стараліся так званыя "модныя" паэты звяртаць на сябе ўвагу, якія б высілка яны ні прымалі дзеля таго, каб мець сваіх крытыкаў-дабрадзеяў, як бы назойліва ні імкнуліся ствараць штосьці накіштал прыхаванага рэкламнага бюро: ты сёння мяне хваліш, а заўтра я — цябе, а ўжо той, трэці, захапляецца яшчэ кім-небудзь з нашай тусюці, а паспраўднаму жыве, знаходзіць свайго зацікаўленага чытача толькі тая паэзія, якая ідзе ад самога жыцця, жывіцца ягонымі жыватворнымі сокамі.

Можна раскруціць каго заўгодна. У гэтым сэнсе паэзія — не выключэнне. Аднаго немагчыма: даць чалавеку талент, калі ён пазбаўлены яго. У. Мазго, у чым для мяне даўно няма сумнення, паэт — таленавіты. І гэтым, як кажуць, усё сказана. Канечне, я далёкі ад жадання сцвярджаць, што яму ўсё аднолькава ўдаецца, што, у тым ліку і ў паэзіі "дарослай", планка мастацкай трымаецца ім нязменна высока, але я заўсёды прытрымліваюся думкі: ёсць чаму (і трэба) у яго павучыцца. Асабліва тым, хто калі нечага і дасягнуў, дык толькі прызнання (і прапаганды) у сваім жа вузкім коле. Каля такіх зазвычай тусуюцца ты, у каго на грош таленту, а апломбу столькі, што, дай ім волю, то і класікаў адхінуць убок. Ды чым бы "дзіця" ні цешылася!

Прываблівае ў У. Мазго тая настраёванасць, якая проста-такі ліецца з душы ягонага лірычнага героя, а ён, герой гэты, неадлучны ад зямлі, на якой нарадзіўся і ўзгадаваўся, да самазабыцця ўлюбёны ў яе харакство, таму і спяшаецца падзяліцца з іншымі сваёй замілаванасцю тым, што ягонаму сэрцу блізка і дорага, без чаго ты і сам не свой: "А снег // Кружыўся на Раство // І дзень, // І ноч, // І ранне... // Якое гэта харакство: // Снягоў калядаванне!" ("Снягі"); "Мір-гае поўня жоўтым вокам, // Нібыта сонны светлафор, — // І замірае рух навокал // Ад азрынаў і да зор" ("Вечаровае"). У вершы ж "Вышаў снег" так і бачыш, як "бялейшая стала Беларусь // Ад белізы снягоў".

Мне падабаецца, наколькі ў сваіх лепшых вершах аўтар кнігі "Анёл нябесны" ўмее адухаўляць радок, а ў вышніку — малюнак, што паўстае праз сістэму вобразаў. І атрымліваецца пажывому кранальным ды запам'янальным. Як у вершы "Гарачыня", у якім, здаецца, у сапраўднасці адчуваеш тую летнюю цяпліну, якая не толькі цябе працінае наскрозь, а і дзейнічае на ўсё жывое і нежывое: "Прысеў ад спікі ў рэчку мост, // Схаваўшыся за гмаі, // І да вады бжыць наўпрост // Трава ад мласнай смагі". У наступным жа, безназоўным творы, ўжо сама музыка — прыроды, чалавека, усёй існасці: "Я слухаю мелодыю дажджу, // Які зайграў на клавшах лістоты // І наталіў, і акрыліў душу // Ла-

годным дакрананнем кожнай ноты". А гэта ўжо прывязанасць да канкрэтных рэалій:

*"Вясной акрыленае птаства
... // Нібы хор царкоўны
Княства // Вітае спевам
вечны храм".*

А як хораша ўмее паэт "разгортваць" вобразы, калі верш, пачынаючыся традыцыйна, звычайна, паступова набірае моцы, і вымалёўваецца, "прарастае" тое, што можа адчуць толькі сапраўдны паэт і перадаць яго так нечакана і разам з тым настолькі праўдзіва, што застаецца здзіўляцца, а чаму ж такое ўспрымманне, бачанне не прышло да цябе сама, бо яно ж, калі разабрацца, натуральнае. Ды, не будзем забываць: тое, што дадзенае паэту — немагчыма для простага грэшнага.

Для прыкладу спашлюся на верш "Вечарыня ў музеі Якуба Коласа". Хоць на пачатку твора не абыходзіцца без асобных уда-ла створаных вобразаў, тым не менш верш пакуль па-сапраўднаму не гучыць:

*Вечарыня.
Свеціць поўня,
Нібы лустра
з вышыні.
Зачарована гасцеўня
Галасамі ў цішыні.
Быццам кавай
поўны кубак,
Музай дыхае музей,
Дзе крынічанька Якуба
Не зрабілася вузкі.*

У творы нямала звычайна. Хоць малюнак і акрэсліваецца, ён пакуль незавершаны. Відэа-вочна, што верш стане пазі-зай, альбо не, застанецца ўсяго на ўзроўні звычайнага, хоць і высока прафесійнага рыфмавання. Наколькі ж аўтару ў далейшым удацца знайсці нешта такое, што успрымалася б нечаканым, а значыць і стала б паэтычным адкрыццём? І такое адкрыццё У. Мазго напаткала:

*Пагалосся
у чуйнай цішы,*

*Што не лесвіца
рыпіць,
А асадка —
Колас піша
І,
акрылены,
не спіць...*

Уладзімір Мазго, несумненна, — паэт-лірык, што арганічна і ягонаму таленту, і ягонаму светаўпрыманню, дый ягонаму характару. Аднак гэта ніколі не значыць, што ён цураецца публіцыстычных матываў. Толькі ж, у адрозненне ад некаторых іншых паэтаў, якія прымаюць позу гэтакіх непрымірных выкрывальнікаў ледзь не ўсяго, што "раныш было", яму бліжэй публіцыстычнасць унутраная, у чым пераконвае верш "Саракапятка", які, як відаць з ягонага зместу, напісаўся тады, калі паэту споўнілася 45 гадоў.

Не сказаць, праўда, каб у першай страфе не адчувалася пэўнай нацяжкі: "Мне — сорок пяць...// Трывожнай згадкай // Я расхінаю каласы, // Нібы стаіць // Саракапятка // Ля франтавое паласы". Але, зноў жа, у далейшым гэтая самая "саракапятка" "спрацоўвае":

*Нам — сорок пяць,
А ў аднагодкаў
Чарговы гіне ігзэл,
Нібыта б'е
Саракапятка
Напавал.*

Адмаўленне ж ад колішніх ідэалаў, як вядома, нярэдка праходзіць балюча.

Уражвае раздзел "Мелодыі душы" (вышэй гаворка вялася пра першы — "Калі палае зарапад"), у якім прадстаўлены тэксты 37 песьняў У. Мазго, музыку да якіх напісалі такія сьлыныя кампазітары, як Эдуард Ханок, Леанід Захлеўны, Уладзімір Буднік. Алег Елісеенкаў ды іншыя. На жаль, які з гэтых твораў набыў сваё другое жыццё, дзякуючы каму канкрэтна з кампазітараў, не ўказваецца. Але іх хочацца спяваць. Асабліва, калі напаткаецца песня, ужо вядомая табе.

Знайшлося ў кнізе месца і жартам, шаржам, эпіграмам, пародыям, мініяцюрам, што прадстаўлены ў заключным раздзеле "Вясёлы карагод". У. Мазго паэт шматграннага таленту. У сувязі з гэтым хочацца правесці і паралель з назвай ягонай новай кнігі. Зразумела, добра, калі пра цябе дбае анёл нябесны, які з'яўляецца ахоўнікам, але анёлу гэтаму, што апыкае творцу, куды лягчэй, калі той, на каго ён накіроўвае свае высілка, варты такога апыкавання.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Сучасны погляд на гісторыю беларускай літаратуры XI—XIX стст.

Вывучэнне і асэнсаванне гісторыі беларускай літаратуры не толькі пашырае веды пра вытокі і этапы станаўлення нацыянальнага пісьменства, але і надае новы імпульс развіццю сучаснага літаратурнага працэсу. Зыходзячы з гэтага, у Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі была распачата праца па падрыхтоўцы і выданні "Гісторыі беларускай літаратуры" ад часу зараджэння і да XX стагоддзя, якая стала лагічным завяршэннем папярэдняга праекта 4-томнай "Гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя" ў пяці кнігах.

Другі том "Гісторыі беларускай літаратуры XI—XIX стст. Т.2. Новая літаратура: другая палова XVIII — XIX стагоддзё", што пабачыць свет у выдавецтве "Беларуская навука", працягнуў даследаванні айчынных навукоўцаў, прысвечаныя даўняй літаратуры.

Неабходнасць падрыхтоўкі такой грунтоўнай калектыўнай працы выклікана тым, што апошняе выданне акадэмічнай гісторыі беларускай літаратуры гэтага перыяду выйшла ў свет напрыканцы 70-х гадоў мінулага стагоддзя. За гэты час айчыннае літаратуразнаўства зрабіла значны крок наперад: канцэптуальна змяніліся падыходы ў ацэнцы як гістарычных, так і культурных працэсаў пазамінулага стагоддзя, якія садзейнічалі актывізацыі і, наадварот, запавольванню літаратурнага жыцця на беларускіх абшарах. Акрамя таго, навукоўцам удалося адкрыць невядомыя раней імёны, напрыклад, Адэлі з Устроіні, і адшукаць матэрыялы (звесткі да біяграфіі Ф. Рысінскага, Г. Марцінкевіча, В. Савіча-Заблоцкага ды інш.), тэксты твораў "Мачаха" Адэлі з Устроіні, "Плынуць вятры" В. Дуніна-Марцінкевіча, "Адвечорак" Г. Марцінкевіча, "Два дзяблы" К. Вераніцына ды інш. З'явіліся новыя даследчыя працы і публікацыі літаратуразнаўцаў, выданні і перавыданні творчай спадчыны (Я. Чачота, В. Дуніна-Марцінкевіча, У. Сыракомлі, В. Каратынскага, К. Каліноўскага, А. Абухавіча, Ф. Багушэвіча, Я. Лучыны, З. Манькоўскай), разгледжаны пытанні ананімнасці "Энеіды на выварат" і "Тараса на Парнасе". Гэтыя матэрыялы, выкарыстаныя аўтарамі Гісторыі..., значна ўзбагачаюць сучасны ўяўленні пра літаратуру другой паловы XVIII—XIX стагоддзяў.

Навуковым дасягненнем аўтарскага калектыву можна лічыць новы падыход да вызначэння двух эпохальных перыядаў у працэсе гістарычнага развіцця беларускай літаратуры — даўняга і новага. Часавыя межы апошняга даследчыкі акрэсліваюць адпаведна сярэдзінай XVIII ст., а не пачаткам XIX ст., як лічылася раней, гэта пацвярджаюць і новаадкрытыя літаратурныя факты.

Навуковым дасягненнем аўтарскага калектыву можна лічыць новы падыход да вызначэння двух эпохальных перыядаў у працэсе гістарычнага развіцця беларускай літаратуры — даўняга і новага. Часавыя межы апошняга даследчыкі акрэсліваюць адпаведна сярэдзінай XVIII ст., а не пачаткам XIX ст., як лічылася раней, гэта пацвярджаюць і новаадкрытыя літаратурныя факты.

Багатая факталогія, глыбокі і ўдумлівы аналіз дазволіў аўтарам тома выявіць прыкметныя ідэйна-мастацкія змены ў характары творчасці тагачасных пісьменнікаў, прасачыць іх сувязь з тымі зменамі, якія адбываліся ў агульнаеўрапейскай літаратурнай прасторы. Так, у артыкулах "Пачатак станаўлення новай літаратуры" (А. Мальдзіс, У. Мархель), "Прадвесце адраджэння" (У. Мархель), "Прадвесце нацыянальнага адраджэння" (У. Казьбур) паказаны складаныя сацыякультурныя ўмовы, адзначаны ментальныя асаблівасці, якія скіравалі літаратурны працэс Беларусі на беларускамоўны шлях. Як слухна адзначае У. Мархель, "устойлівасць міфалагічнага светаўспрымання як уласцівасць беларускага архетыпу была гарантыяй яртавання мастацкай творчасці ўраджэнцаў Беларусі ў нацыянальнае беларускамоўнае ўлонне".

У выданні грунтоўныя артыкулы прысвечаны як персаналіям, так і асобным творам.

У адрозненне ад папярэдніх выданняў у "Гісторыі..." глыбока прааналізавана творчасць прадстаўнікоў польскамоўнай плыні ў беларускай літаратуры XIX ст., сярод якіх асабліва ўвага нададзена такім аўтарам, як Я. Баршчэўскі, У. Сыракомля, В. Каратынскі, А. Ельскі ды інш. Абгрунтавана паказана вялікае значэнне Адама Міцкевіча для станаўлення новай беларускай літаратуры, раскрыты беларускія вытокі яго творчасці.

Аўтарам паасобных раздзелаў другога тома "Гісторыі беларускай літаратуры" ўдалося прасачыць няпросты шлях новай беларускай літаратуры ад пераймальнасці і фалькларызму да арыгінальнай мастацкай творчасці еўрапейскага кшталту, ад краёвасці і мясцовага патрыятызму да выспявання ідэі беларускага нацыянальнага адраджэння, пра што сведчаць зрухі ў грамадска-культурным жыцці беларусаў напрыканцы XIX ст. Таму галоўным дасягненнем гэтага выдання можна лічыць перанясенне цэнтра ўвагі з сацыяльных праблем на фарміраванне нацыянальнай ідэі, на дыялектыку адраджэння беларускамоўнай літаратуры, яе ўзаемадзеянне і суаднеснасць з іншымі творамі мясцовага паходжання, у прыватнасці, білінгвальнымі.

Аўтарскі калектыў пераканаўча паказаў галоўныя асаблівасці назапашвання беларускім пісьменствам таго патэнцыялу, які наблізіў яго да адраджэнскага ўздыму на пачатку XX ст.

Думаецца, выданне выкліча цікавасць не толькі ў навукоўцаў, гуманітарнаў, але і ў шырокага кола чытачоў, неаб'якавых да гісторыі нацыянальнага пісьменства, яго здабыткаў.

Алена ВАЛЬЧУК

Сустрэчы ў Слуцку

Чытанка-маляванка Анатоля Зэкава "Мянтуз сярод мядуз" цяпер набыла сваіх чытачоў і ў Слуцку. Гэта стала магчымым пасля таго, як пісьменнік наведаў горад і выступіў перад вучнямі сярэдняй школы № 8.

На сустрэчы, арганізаванай загадчыцай школьнай бібліятэкі Марыяй Русак, Анатоля Зэкаў расказаў, як узнікла задума кнігі, цалкам складзенай з рыбацкіх скорогаворак, і як яна нараджалася, з удзячнасцю згадаў мастацку Лаліту Мельнічэнку, дзякуючы якой тэкст набыў арыгінальнае афармленне.

Пісьменнік прачытаў некаторыя скорогаворкі, а таксама творы з ранейшых сваіх кніг для дзяцей "Чатыры зярняткі" і "На арэхавым кані". Асабліва спадабалася вучням разгадваць

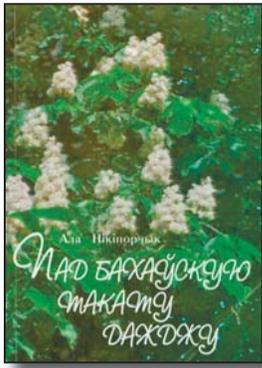
прапанаваныя ім загадкі. Пераможцы атрымалі прызы, а вось кнігу "Мянтуз сярод мядуз" з аўтографам аўтара змаглі набыць усе жадаючыя.

У той жа дзень Анатоля Зэкаў сустрэўся са старшакласнікамі гэтай школы. Як загадчык аддзела прозы часопіса "Польмя", ён пазнаёміў вучняў са старэйшым літаратурным выданнем краіны, асноўнымі публікацыямі апошніх месяцаў гэтага года і рэдакцыйнымі планами на год наступны. Не абмінуў ён увагай і іншыя выданні РВУ "Літаратура і Мастацтва", а таксама найбольш цікавыя кнігі, выдадзеныя ўстановай. І, вядома ж, на сустрэчы гучалі вершы і літаратурныя пародыі Анатоля Зэкава.

Наталля АЛЯКСАНДРАВА

Не ўсё золата...

Зборнік вершаў Алы Нікіпорчык "Пад бахаўскую такату дажджу" — гэта найперш твор пра восень (і як пару года, і як стан душы). Менавіта твор, з адным сюжэтам і адной гераіняй, кожны верш — адносна самастойная яго частка; ён чытаецца на адным дыханні, як расповед пра нешчаслівае каханне, расстанне і адзіноту. Наўрад ці я памылюся, калі зраблю выснову, што ўсе вершы, змешчаныя ў зборніку, выклікаюць да жыцця адной падзеі і адрасавання аднаму чалавеку. Па вялікім рахунку, іх можна было аб'яднаць не ў кнігу паэзіі, а ў лірычную паэму.

Адволькавы настраёвы тон са старонкі на старонку ўрэшце стварае ўражанне цэласнасці, якая не можа быць лішняй у такіх кнігах. Часта паэты свядома імкнучыся змяшчаць у нізкі альбо зборніку вершы, прасякнутыя агульнай эмоцыяй, думкай. Магчыма, і ў А. Нікіпорчык была такая задумка. Хаця мне здаецца, што ў большасці выпадкаў гэта адбываецца несвядома. Але ў такім падыходзе ёсць і адмоўныя моманты: цэласнасць можа неўпрыкмет пераўтварыцца ў аднастайнасць, калі аўтар не заўважыць, што вершы аб'ядноўваюцца ўжо не толькі агульным настроем, але і аднымі і тымі ж метафарамі, параўнаннямі, вобразамі, асацыяцыямі і г. У зборніку "Пад бахаўскую такату дажджу" восень, золата лісця, боль, расстанне, слёзы, воблакі і смаркі, што адпавядаюць, а часам і ствараюць настрой аўтаркі, напачатку ўспрымаюцца як споведзь жаночага сэрца і ўражваюць глыбінёю разважанняў, але калі кожны з пералічаных вобразаў пачынае сустракацца нават не па трэцім разе, вока абьякава іх прапускае, не дазваляючы наблізіцца да тае мяжы шчырасці, якую прапануе чытачу А. Нікіпорчык. Гэта настолькі збядняе кнігу ў цэлым, што чым далей, тым болей прадказальнымі робяцца працягі і заканчэнні вершаў. Я мяркую, што гэта не той варыянт далучэнасці чытача да непасрэднай творчасці, які б мог спадабацца самой аўтарцы. Бясконцыя восеньскія пейзажы, а нават і не пейзажы, а штрыхі да іх, свечкі каштанаў і "залатыя сцяжыны восені" (с. 44) урэшце робяць вобразную палітру бяс-

колернай, трагічнасць і вастрэня пакуты перастае ўспрымацца да "золата", што нават надыходзіць (недзе на старонцы 58-ай) робіцца незаўважным, і рэдка згадкі пра вясну таксама падаюцца толькі восеньскімі ўспамінамі: аднастайнасць матываў справакавала аўтарку на аднастайнасць лексікі.

Увогуле ж зборнік робіць супярэчлівае ўражанне: А. Нікіпорчык балансуе ў сваіх паэтычных адкрыццях паміж банальнасцю і глыбакадумнасцю. Тэма няспраўджаных чаканняў настолькі моцна яе захапіла, што, відаць, кожная думка, звязаная з гэтай тэмай, падавалася значнай і занатоўвалася, як верш. А між тым, не заўсёды для гэтага былі падставы. Справа не ў слоўнай незавершанасці, якая ў верлібрах успрымаецца натуральна, а ў пэўным браку зместавай глыбіні. І наадварот, часам гэтая глыбіня ўражвае настолькі, што верш запамінаецца з першага прачытання:

 Столькі гукаў у свеце!
 І — ні слова
 з небакарою тваёй гушы

 калі вяртаецца цішыня
 ў душу
 не зачыняйце
 дзверы

 хацела увайсці ў тваё жыццё
 — зачынена
 — зачынена
 — зачынена
 у расчыненую пустыню
 вецер б'е
 некранутыя дзверы

А сустракаючыся на старонках кнігі з "дажджынкамі-слёзамі", "золатам лісця", "залатымі сцяжынамі восені", "залатымі восені краскамі", "святом кляновага лістка" і г.д., міжволі пачынаеш задумвацца: ці не пара ўжо выдаць адмысловы слоўнік "паэтычных штампаў", якіх на зборалася за стагоддзі нямаля і ўжываць якія сёння можна толькі з гэтай парадзіраванія? У прыватнасці, "залата восень" з усімі адпаведнымі атрыбутамі была б у такім слоўніку ледзь не пад першым нумарам. Некаторыя ж вершы не чытаюцца такімі нават дзякуючы разбіўцы на радкі і прымушаюць сваім існаваннем абываваць аўтарку у злоўжыванні формай верлібра:

 даруй Божа
 што прайшла на ранішняй
 расе
 што збіла гэтыя
 чыста-крышталёвыя
 сярэбраныя кроплі
 пакінуўшы дарожкі
 ад босых ног
 што апякло нейкім бодем
 светлым і немінучым
 самым апошнім
 Гэта кніга пра каханне, і, як вядома, насуперак усім феміністычным ісцінам, жанчына лепш за ўсё, праніклівей за ўсё напіша акурат пра гэтае пачуццё. Праблема для сучасных паэтаў у тым, што пра каханне напісана ці не больш, чым пра радзіму, заставацца арыгінальным, апісваючы перажыванні закаханага

чалавека, надзвычай складана (а калі яшчэ падфарбоўваць усё гэта восенню, то тым больш!), таму што ёсць "аксіёмы сэрца", ёсць тое, што аб'ядноўвае нас усіх, і нават самыя тонкія і ледзь прыкметныя для занатавання нюансы пачуццяў перажываюць у свой час кожны з нас. Таму шмат у якіх радках кожная жанчына можа знайсці водгук на асабіста перажытае і абавязкова падумае пра гэтым нешта кшталту "як пра мяне напісана!" Уменне знаходзіць у асабістым агульнае вельмі важнае, у гэтым заслуга А. Нікіпорчык абсалютная. Я таксама, чытаючы зборнік, не раз лавіла сябе на думцы — "як пра мяне". Пытанне ў іншым: наколькі сказанае паэткай новае і арыгінальнае, дзе мяжа паміж закончаным вершам і выказаным у метафары адчуваннем, ці заўсёды радок робіцца вершам, прайшоўшы "праз боль, нібы праз цёмны тунель"? Магчыма, гэта не зусім дарэчнае параўнанне, але як для маці творы свайго дзіцяці заўсёды будучы геніяльнымі незалежна ад іх рэальнай эстэтычнай вартасці, то і вершы А. Нікіпорчык знойдуць водгук у кожным жаночым сэрцы, прычым зразумеласць, блізкасць будучы больш істотным крытэрыем чытацкай сімпатыі, чым патэтычна навізна і каштоўнасць. Мне падалося, што ў зборніку зашмат агульных месцаў, хаця ў шчырасці аўтаркі я не сумняваюся. Разуменне, што нейкія радкі некалі маглі б дэталёва характарызаваць і мой стан, суправаджалася і разуменнем таго, што недзе гэта ўжо было, было менавіта так і пра тое ж.

Зборнік вершаў А. Нікіпорчык чытаецца хутка і лёгка, толькі ў дачыненні да кнігі паэзіі наўрад ці гэта станоўчая характарыстыка. Верш павінен прымушаць спыняцца і зрок, і думкай. Менавіта таму існуе меркаванне, што чытачоў прозы куды больш, чым чытачоў паэзіі. Апошняя патрабуе больш напружанага чытання, большых эмацыйных і псіхалагічных высілкаў. Як бы банальна гэта ні гучала, аўтарцы варты падпарадкаваць волю сэрца ўладзе паэзіі, каб пазбавіцца адназначнай залежнасці ад тэмы і аднастайнасці вобразаў.

Жана КАПУСТА

Кніжная паліца

У выдавецтве "Беларусь" выйшла кніжка **Дзмітрыя ГУДЗЕЦКАГА** "Манеты беларускай даўніны" (з чорна-белымі ілюстрацыямі) У кніжцы дадзены агульныя звесткі пра беларускую нумізматыку даражэйшага перыяду. Для шырокага кола чытачоў.

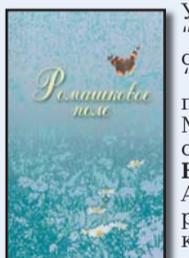

У выдавецтве **І. П. Логвінава** пачыла свет кніга **Міхася КАЗЛОЎСКАГА** "Галасы разбуджаных", якая складаецца з гісторыка-біяграфічных нарысаў, роздумаў над кнігамі і літаратурных партрэтаў.

Калі шырэй, то "ў кнізе расказваецца пра навучальныя ўстановы Маладзечна, Радашковіч, Вілейкі, пра лёсы слаўных, але забытых дзеячаў былой Заходняй Беларусі, падаецца ў ліставанне, акрэсленае разгорнутая карціна змагання за нацыянальныя правы беларускага народа".

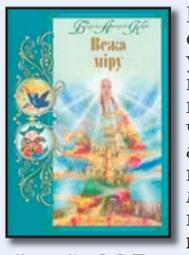
Выдавецтва "Мастацкая літаратура" выдала кнігу раманаў вядомай пісьменніцы **Алены ПАПОВАЙ** "Восхождение Зениты". Апроч аднайменнага твора, у кніжку ўвайшлі раманы "Большое путешествие Мальшкі", "Седьмая ступень совершенства" і "Пузырёк воздуха в кипящем котле". Гэта раманы-медытацыі, у якіх аўтар спрабуе расшыфраваць таемны код нашага жыцця.

У выдавецтве "Амалфея" пачынуў свет зборнік вершаў **"Ромашковое поле"** пашталёўкі з вёскі Магілёнае **Уздзенскага раёна Галіны НІЧЫПАРОВІЧ**. Аўтар піша як на роднай ёй, беларускай, так і на рускай мовах.

У выдавецтве "Мастацкая літаратура" ў серыі "Славутыя імёны" выйшла асобнай кніжкай апавяданне ў малонках **Якуба КОЛАСА**. Напісалі і намялявалі гэтую арыгінальную кніжку **Андрэй МІРАСЛАВІЧ** і **Уладзімір СУЛКОЎСкі**.

У Нямецчыне, у дрэздэнскім часопісе **"Ostra Gehege"** у перакладзе **Андрэя Бёма** выдрукаваны творы **Альгерда Бахарэвіча**, **Вольга Гапеевай**, **Юрася Барысевіча**, **Уладзіміра Арлова**, **Алеса Разанава** і **Вікі Трэнас**.

Выдавецтва "Мастацкая літаратура" ў серыі "Беларуская аўтарская казка" выпусціла ў свет чарговую прыгожа аформленую кніжку для дзяцей **"Вежа міру"**. Гэта зборнік казак, сабраны **Аленай МАСЛА**. Сярод аўтараў: **М. Багдановіч**, **Якуб Колас**, **Максім Танк**, **У. Караткевіч**, **У. Ліпскі**, **У. Мацвееў**, **М. Маляўка**, **М. Чарняўскі**, **Л. Рублёўска** ды іншыя.

Два выданні Міхася Карпечанкі

"На скрыжаванні болю і надзеі" — даволі аб'ёмны яго томік гісторыка-крязнаўчых даследаванняў, мастацкіх твораў, выдадзеных летась. Паверце, калі пачнеце чытаць гэтую кнігу, то ўжо з першых старонак адчуеш: яе надоўга не адкладзеш. Асабіста я чытаў яе на адным дыханні, хоць своеасаблівую рэцэнзію пішу пазнавата. З-за глыбокіх перажыванняў, што ўзніклі пасля прачытання.

На перажыванне настроівае ўступнае слова "Пра меч і ўладу", дзе аўтар ужо з першых сказаў ("Яшчэ найвялікшы мудрэц Піфагор заўважыў: "Адволькава небяспечна і звар'яцеламу даць у рукі меч, і несумленнаму — уладу"). І першыя, і другія будучы дзейнічаць выключна на паводле ўласнае логікі, якая грунтуецца толькі на амбітнасці іх, непамерным жаданні дасягнуць таго, што задумана хваравітым розумам. Дасягнуць любім коштам". Далей ідзе шчыраванне-пранікнёнае асэнсаванне таго, як у 1920—1930-х пачыналася, разгортвалася пад рознымі гучнымі, але фальшывымі лозунгамі знішчэнне ўсяго лепшага, што сталася ў беларускім народзе. У раздзеле "На скрыжаванні болю і надзеі" (а гэта больш як 150 старонак кнігі) — запісаннае Карпечанкам расказы тых цяперашніх яго землякоў (сам ён нарадзіўся ў 1959 годзе на Краснапольшчыне, а цяпер працуе ў бялянціцкай раённай газеце, узначальвае тамтэйшую крязнаўчую суполку), каму ўдалося выжыць у тыя часы генацыду. Чалавечая споведзь (у пэўнай ступені, як і ў знакамітай кнізе "Я з вогненнай вёскі...") запісвалася з чалавеча-пісьменніцкай увагай, з суперажываннем, з такімі падрабязнасцямі і яркімі дэталямі, што пасля прачытання гэтага (хоць пра тое ўжо прагавіліся нямаля) ажно жах бярэ ад таго, што давялося выпрыскаць многім нашым сялянам і іх сынам, настаўнікам, аграномам, інжынерам, саветкім і партыйным работнікам, нават "легендарным лётчыкам", якіх, здавалася б, асабліва гучна ўспраўляла сталінская сістэма. Вось з "Нізкі маналагаў" С. Зайкоўскага: "Трымаю ў руках і ўсё няк не магу налюбавацца навіоткім дыпламам, які свед-

чыў, што я скончыў поўны курс навучання Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі... мяне прызначылі аграномам... павестка, якая запатрабавала, каб я з'явіўся ў райкам... пачуўся тупат богаў і ў кабінет зайшлі людзі ў форме работнікаў НКУС... "Вы — арыштванія..." Свідравала адна думка: можа, памылка выйшла... о, святая, наіўная прастата! ... "Назавіце вашых сяброў па той бок граніцы?" Як можна прызнацца ў тым, чаго ніколі не рабіў?.. А білі!.. Бог ты мой... "Крок улева, крок управа лівейшага спробай да ўдэкаў. Стралаем без папярэджання..." Працаваў у лагеры на агульных работах. Яны — самыя цяжкія, знясіляваючыя..." І г.д., і г.д. Пасля расказу гэтага пакуніка аўтар (як і ў іншых выпадках пра іншых былых вязняў) прыкладае дакументальную даведку, што абывавацаны ў 1937-м сумленны чалавек быў прызнаны невінаватым і рэабілітаваны. Але... ажно толькі ў 1960-м! Значыць, і вызвалены значна раней, ён мусіў усё яшчэ пакутаваць! А ўспаміны гаротных жанчын Паліны Грыбайлы, Анастасіі Лістапад ("Жыць становілася страшна"), Марыі Азаравай ("Я боюся трыццаціх гадоў. Нават успамінаць пра іх не хочацца"), Андрэя Рабчыкава ("Ведаецца, у тыя часы як было: калі не ты, дык цябе! Такая сістэма нялюдская існавала. І ў яе павуцінне патраплялі тыя, хто... Следчыя самі жылі з вялікім страхам у сэрцы. І яны стараліся дагадзіць сваёму начальству...").

Тон некаторых вышэйназваных споведзей працягваецца ў таксама разгорнутай частцы кнігі "Аб чым шуміць каваль-трава на полі нашай памяці?", дзе М. Карпечанка асэнсоўвае трагічны на аснове дакументальных фактаў аб'ём рэпрэсій, датычных не толькі Бялянцічыны, але і ўсёй Беларусі. Кнігу заклочаюць крязнаўчая аповесць "Перуноў Дуб з Крывляцкага бору" (тут на аснове народна-казачных сімвалаў паказана, хто па-спраўдному клопціцца пра беларускае цар-дрэва, а хто не толькі жадае яму хутчэйшай смерці, але і п'юсна набліжае яе) і п'еса "Канвеер" (у ёй тэма сталінскіх рэпрэсій асэнсоўваецца ўжо

мастацкімі сродкамі).

"Уздоўж стромы..." — самая новая, сёлетняя кніга М. Карпечанкі, у якой ён працягвае (у іншым ракурсе) крязнаўчую размову пра ўлюбёны бялянціцкі край. У трох яе раздзелах зацікаўлены чытач можа даведацца пра розныя бялянціцкія таямніцы (у прыватнасці, пра тутэйшыя камяны з невядомымі, загадкавымі надпісамі), упершыню пазнаёміцца з невядомымі фактамі з жыцця пісьменніка Міколы Цэлеша, святароў Люцыяна Гадлеўскага, Васіля Жудро, Паўла Данільчыка. Чацвёрты раздзел "Пад дзіравым ядзерным парасонам" прысвечаны агульнабеларускаму болю — наступствам чарнобыльскай трагедыі. "Улада баялася "распылення працоўных рэсурсаў", адтоку з калгасаў і саўгасаў спецыялістаў... Мне расказалі, што Краснапольскі райкам выключыў з партыі настаўніка, які стаў камуністам яшчэ на фронце. Да пенсіі яму нібыта заставалася ўсяго меней, як паўгода. Ён пераязджаў на Міншчыну, дзе жыў яго сын. Кажуць, гэты сціплы яскавы інтэлігент, даведаўшыся аб выключэнні, не стрываў сваіх слёз. Плакаў ад крыўды і распачы. Плакаў ад гора і неразумнення. Плакаў ад ілжы, якая літаральна душыла людзей..."

Бясспрэчна, чытаць нават тое, пра што тут бегла гаварылася, нялёгка. А што і як аўтару, які пра ўсё гэта пісаў сумленна, заклапочана, які ўвабраў чужыя боль, слёзы ў сваё сэрца?

Выдавец гэтых дзвюх кніг М. Карпечанкі Віктар Хурсік у прадмове да першай кнігі слухна зазначае: "Міхася Карпечанка з тых твораў, якіх вызначаюць не гучныя рэцэнзіі, а талент. Ён выдатна валодае беларускім словам, піша шчыра, не імкнучыся дагадзіць нечаму густу. Яго крэда — праўда. Тая праўда, якую ён спазнаваў на працягу жыцця і якую адшукаў у архівах".

Што праўда, то праўда! Але ўсё ж трэба і калегам шчыра і праўдзіва адгукацца на прыстойную чалавечую працу, у нашым выпадку творчую.

Генрых ДАЛІДОВІЧ

Iгар
КАНАНОВІЧ

Маю гонар за сваю Бацькаўшчыну. Бо гэта ж на маёй роднай Ключыне прадкі перапынілі татарскую навалу ў 1506 годзе, бо гэта ж тут напісаў першы беларускамоўны "Катэхізіс" Сымон Будны. Ратаі і творцы нараджаліся тут. Агсюль і прозвішчы: Корані, Дзейкі, Каржакі, Прышчэпы, Канановічы (ад слова кон)...

Сярод іх і Ігар Канановіч, бабуля якога, Вера Турко, на пачатку 60-х — маладая і прыгожая — вучыла мяне ў Драбаўскай сямігодцы любові і пашаноце да ўсяго беларускага. (Яе ўнук нарадзіўся ў Клецку ў 1983 годзе. Два з паловай гады вучыўся ў БАТУ. Сёлета — ужо завочна — канчае вучобу на філфаку БДУ. Працаваў у Клецку ў майстэрні па вырабе надмагільных помнікаў, цяпер — у "Мінскаблдарбудзе", ДРБУ-212.) Ці не праўда, месцы працы паэта больш адпавядаюць гэтактыўна-містычным раманам С. Кінга? Без ценю сумнення кажу: Ігар — паэт. І няхай гэты талент яшчэ толькі ў першым квеце і цнатлівы ў сваім развіцці, але ён ужо агучвальны. Ён ёсць. Ён ужо робіць і пакідае на гэтай зямлі свае пісьмовыя памятки.

Лявонід ГАЛУБОВІЧ

Дзве радзімы

Высокай шчыльнасці хайрус —
Як лучнасць польмя і дыму:
Радзіма цела — Беларусь,
Паэзія — душы Радзіма.

Гучы!

Гучы, беларуская мова, гучы!
Знікаеш? Не веру — скажыце глухому.
Смяротнаю стомай

прыхішай адпачыць
У родныя словы — вярнуўся дадому.

Гучы, беларуская мова, — звані
Вясёлкай жыцця,
прадчуваннем набата!
Ты — глеба, што песціць мае карані,
Ты — любая маці і цёплая хата...

Гучы, беларуская мова! Ніхто,
Няхай і з пагрозай
пыхлівага здэку
Не змусіць пакаяцца нас. Пагатоў,
Да скону збіраюся "гэкаць"
і "дзекаць"...

Гучы, беларуская мова! Я сам
У цяжкім паходзе
да зорнасці смелых,
Тваімі я фарбамі буду пісаць,
Навечна ў намеры сваім зацвярдзелы.

Гучы, беларуская мова, назло
Бязвер'ю раба і цыннізму вяльможы!
Ліхія абставіны пойдучы на злом —
Я ведаю сэрцам: пачуй мяне, Божа...

Рукапашная праца

Праца як праца — глебу грызе рыдлёўка —
зубам жалезным пласт аддзірае мажны.
Полк пустазелля

шчэрыцца пашчай воўка,
готовы ўступіць у бязлітасны бой
рукапашны.

Са мною заўжды — Сонца, Зямля і Вецер!
Вы мае сведкі на Страшным судзе,
ягамосці:

што не лайдачыў,
змагаўся на гэтым свеце...
Злосці штыха рыдлёўкі
злосць сатаны пазайздросціць.

Дзікі гарод —
земляроба патомная карма.
Праца як праца:
праносіцца мошка куляй...
Хто, як не мы, пад культуру
расчысціць плацдармы?!
А зрэшты, хоць бы —
пад кветнік альбо цыбулю...

Турэцкая легенда

(у музеі Анкары)

Каваля Абдулу шайтан
спакусіў абяцаннем сану.
Майстар выкаваў ятаган —
як з лекала — для рванай раны.

Шэрай хваляй застыла сталь.
Ціха плавае бляск драпежны
на лязу. "Секані! Уджаль!" —
янычары ідуць за межы...

Абдула адхапіў сваё.
І ахвяры сваё займелі.
Меч трымаю ў руцэ. А ён —
"Размахніся, няверны!" — цвеліць.

Расцякаецца ў цэле жар.
Дзікі кліч разбурэння плоці.
Ловіць вуха: "Алах акбар!"
На жакліва-высокай ноце...

Кінь! І скону больш не службы.
Мо пазбегнеш бяды ліхое...
Але зло — ятаган душы —
ты да смерці нясеш з сабою.

Крыж каплічкі

Крыж каплічкі гарыць —
сярод лепшых не горшы.

Сонца мае прасцяг пракаветнай нядоі.
Годны твор, хоць, вядома,
не Лазара Богшы,

Тым не менш, маю гонар прызнацца:
я — дойдлід.

Сонца мае прасцяг.

З ласкі Божай будоўля
Завяршылася добра, адбылася як трэба.
Тут мінак сваю прагу малітвы спатоціць.
Брат забытых магіл, крыж,
мілуецца з небам.

Сонца мае прасцяг. Несціханае лета
Лье на вецер квіценне

разлогаў мурожных...
Хмель згарэлай душы,
песня спраўджанай мэты —
Крыж каплічкі
гарыць маяком прыдарожным...

Клецкія ткачы

(правінцыйная іронія)

У стол не лезе — прэ з шуфлядаў!
Прадукт: з канвеера — на дол...
Гарлаць з трыбуны друку рады,
Я, тым не менш, гарлаю "ў стол"!

Сябрук таксама рыфматочыць,
Ды не паказвае, лайдак.
Куды лятаў бяссоннай ноччу —
Не дапытаешся ніяк.

Але ж "лайдак" — таленавіты!
Радок — не посная нуда:
Я пагартаў таўсматы шыйтак,
Пакуль не бачыў гаспадар.
Для госяця робячы гарбату...
А вось, знаёмая адна
Шчыпала струны ніштавата —
Сваё спявала давідна...

А вунь ідзе, худы і бледны,
Ды з ліхаманкай у вачах —
Паэт! — каб дзейкі больш не зведаў!
На сачыненні Ільча
Руку паклаўшы, вам клянуся:
Паэт! Сухотны мадэрніст.
Краса і веліч Беларусі.
Антыхрыст — кічу і хлусні.

І як згаданых сёння лашчыць?
Які у іх "ангажэмент"?
...Ізноў бяру асадку нашча:
Культурны фронт чакае змен...

Падручнік — нова-састарэлы.
Кнігарня — класікі "сайка".
Чакае шчасных перадацеляў
"І тчэ, забыўшыся, рука..."

Вольга
САКАЛОВА

Маці

Падоўгу стаіць на парозе,
І думае думачку зноў,
І сэрца матулі ў трывозе:
Дачушка не едзе дамоў...

Камечыць хусцінку жанчына,
Слязіну няхітрую лье.
Суцішыць той боль немагчыма,
Трывога на сэрцы яе.

Навошта далёка ад маці?
Якія там хмаркі пльвуць?
І як там жывеца дзіцяці,
Што сцежкі дамоў не завуць?

Падоўгу стаіць на парозе,
І думае думачку зноў...
І сэрца матулі ў трывозе:
Крывінка не едзе дамоў.

* * *

Не спяшайся, лецейка,
Ты траву касіць.
Не саромся, сэрцайка,
Ды слязу ўраніць...

А трава не косіцца —
Сонейка ўзышло.
А слязіна коціцца —
Шчасце не прыйшло.

Па траве няскошанай
Я хаджу адна.
А сляза няпрошана
Высахне сама.

Не зрываў, лістападзе...

Не зрываў, лістападзе,
Надзеі апошні лісточак,
І ў забытым, закінутым садзе,
І ў душы, што так сонейка хоча.
Не зрываў, не зрываў, лістападзе,
Пашкадуй яго, ветрык імклівы.
Мо ў жаночым самотным

паглядзе
Ён прагляне вясёлкай гуллівай...

* * *

Нешта дожджык
на шыбах малое,
Нешта ветрык у садзе пяс,
Толькі сэрца без сонца сумуе,
Але дожджык ані не кляне.

Разам з шыбамі ціхенька плача,
Разам з ветрыкам песню пяс...

Ўздыдзе сонейка —
як жа іначай?

Зазірне яно ў вершы мае.

Алес
МІКАЛАЙЧАНКА

Курганы

Гэты боль не суняць ні віном,
ні спакоем, ні ласкай.

Боль за тых, што з вайны
ў хаты родныя не прыйшлі...

Курганы, курганы, вы,
як ордэны Славы Салдацкай,

На збалелых грудзях шматпакутнай,
гарачай, зямлі.

На дзядоў так падобныя ўнукі,
якіх нарадзілі
Пасталелыя мы, дзеці тых
неўміручых байцоў...

Курганы, курганы,
на дарогах і сцежках Радзімы
Мы прыходзім да вас,
як прыходзяць сыны да бацькоў.

Перад вамі свае расхінаем мы сэрцы
і душы —
Ах як многа пра што нам сказаць
і параіцца ёсць!

Курганы, курганы,
гваздзікі пунсавеюць і ружы —
Іх прынесла сюды
вам удзячная маладосць.

Гэты боль, курганы,
не суняць ні зімой ані летам,
Як сапраўднае вашай
не змерыць нічым вышыні...

Курганы, курганы, вы пайстали
над цэлай планетай:

Пакаленні ідуць караблямі
на вашы агні!

Вера

Нервы, бы антэны — на вясну,
На ўсламаны лёд,
На першы гром...

Я не веру ў тое, што засну
Некалі біблейскім вечным сном,
Што мяне аднойчы

У труне
Вынесуць
За горад пахаваць...
Ах, як мала, мала
Шчасця мне!
Ах, як жыць хачу я
І кахаць!

Што ні дзень мой —
Быццам навіна!
Ў невядомасць шлях —
Мой кожны дзень!
Дай, жыццё,
Напіцца мне спаўна,
Не, не медавухі,
Не віна —
Ветру ўсіх дарог
Маіх надзей!

Прызнанне

А я ў цябе не запытаю згоды —
І на бяду, вядома ж, на бяду,
Ды толькі назаўсёды-назаўсёды
Ў твае далоні сэрца пакладу.

Адкажаш, не адкажаш
мне каханнем?..

А я прасіць не стану:
"Пакахай..."

Ты проста сэрца
абагрэй дыханнем,
Ты проста зледзянець яму не дай!

Мені радуюся, больш сумую,
Цяпер жыву ў трывозе я,
Бо ў нас на возеры зімуе
Цудоўных лебедзяў сям'я.

Што птахаў змусіла
застацца,

Душа адказу не знайшла.
Мо проста цяжка

ім расстаяць
З вадой, што крылы ім дала.

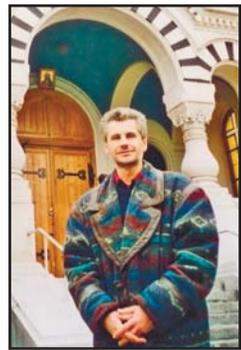
Не страшны снег ім, беласнежным,
А страшны ім глабальны лёд,
Ім страшны голад, люты холад,
Імклівы маразоў налёт.

З сям'ёю лебедзяў што будзе?
Які чакае птушак лёс?

Ім не дадуць загінуць людзі?..
О, толькі б не забіў мароз!

Верш і фота
Васіля ЖУКОВІЧА

Зміцер Вішнёў

Фантомы

Вітаўт
ЧАРОПКА

замаўчаць, каб пачуць вышнія ў зямным, калі паміж дзвюма бяздоннямі маўчання пульсую думка — голас пра маўчанне.

Андрэй Гуцаў

Яму, здаецца, заўсёды чагосьці не хапае. То мала слоў выказацца напоўніцу, то няма ўдачы дасягнуць жадаанай мэты, ды і самой мэты не акрэсліць. Але ён не шкадуе і не плача. Ад нас падалей, нібыта спазнаў чалавечую марнасць, схаваўся, нібыта сышоў у пустэлю. І як руплівы сейбіт рупліва корпаецца на сваёй дзялянцы, так ён моўчкі ўпарта думае пра адвечныя словы, якія скажа нам, каб убачыць у нашых паглядах світанне. А што можа ўзрастаць на нішчымнай зямлі? Быльнё! А можа, яскрава-пунсовай кветкі, у чаканы час пераасэнсавання, калі перад яго вачыма паўстане Яна? Па нейкай прычыне Яна не прыходзіць, а ён усё ўпарта ўгрызаецца ў нейкі бясплодны сутлінак. Хоць бы сланечнік прабіўся, каб гледзчы на яго, спасцігнуць сакральнае прыягненне сонца, якое прывучыць да думкі пра завяданне. Практычна было б пасеяць каноплі і мець нейкі навар за ачмурэнне людскіх галоў. А ён потам арашае пустазелле, каб не зачахлі надзеі ў фантомах яго мар. Не прарасло насенне яго слоў на чэрствай глебе нашых душ.

Нам бы яго пашкадаваць, пакуль не спаліў, знясілены, свае дні на агнішчы расчараванняў перад нашэццем наступнага пакалення. А ён шкадуе нас, якія прыкідаюцца Сакратамі і Ахіламі, хаваючы ў сабе распушту Юдавай душы. Хай пасміхаецца неба з яго, ён ведае, што анёлам шкада будзе нас і ён пра гэта скажа нам.

Сяргей Патаранскі

Для яго жыццё гульня, бо прытрымліваецца вядомага палажэння: жыццё — гульня, а людзі ў ім акцёры. Ён і ёсць акцёр, ды яшчэ і паэт, што агулам дапускае найўнасць пэўнага таленту. Ах, якія ён падаваў надзеі! Шчодрай рукой гулякі рассыпаў прыгартыма надзеі налева-направа. Налятай, каму мала! Гуляць, дык гуляць! Ён

гуляе ў жыцці, прагульваючы тое, што можа прагуляць. Гуляе ў каханне. Гуляе ў гукі з паэзіяй. Нават гуляе ў гульні з гульні.

І яго гульнівы талент заўважылі, далі галоўную ролю, але ролю без слоў. І ён гуляе чужую немату, маўчаннем агучвае думку аўтара. Не здагадацца, што за думка, што хоча сказаць аўтар чужым маўчаннем. Затое маўчанне аўтара надзейнае, бо ён заўсёды іграе па правілах, баючыся апынуцца па-за гульні, бо ў такім становішчы не ведае, як гуляць. Зрэшты, яго гульнівы наводзіць на думку, што можна ўсё прагуляць, нават словы, і застацца сам-насам з безнадзейным маўчаннем. Але гульні ў маўчанне таксама не безнадзейная, можна і выйграць права на слова, галоўнае, каб зразумець тваё маўчанне. Калі зразумеюць, канечне, што ён гуляе сам сябе сам з сабой. А жыццё гуляе з ім.

Уладзімір Мароз

На гэтым свяце жыцця мы, дружа, чужыя. Блукаем, як цені былога, сярод зданяў будучыні, якія жывуць нібыта апошнім канючым днём, для якіх былога няма і заўтра не будзе, а сёння прагульваецца ў вясёлсці. Углядаемся, як забыццё пір жалобны спраўляе. Ні ў грош нас не ставяць. Ды і ніхто ніколі нічога ад іх не пачуў, а тут яны нас не разумеюць. А нам шмат не трэба, нам досыць неабходнага. Нам бы выпіць конча, да дна адчай і тугу і пазбыцца суму назаўсёды, адчуць радасць і свята жыцця. Павінен жа нехта быць п'яным на прывідным свяце жыцця. Паразмаўляць пра сее-тое, пра што даўно не гадвалі, успомніць айчыныны дым ад заводскіх труб, што выядае вочы. Можа, ты, дружа, насмелішыся прамовіць словы пра тое, як за верхнікам-птахам, што мінуўшчыне мкнуў наўздагон, па гадах і вяках ты імчаў адшукаць летапісны сувой, каб яднання часоў не парвалася крўнага ніцця. А я моўчкі пагляджу на цуд жывога слова, што прасвятленнем запальсую ў роднай мове. Хай абудзіцца здані ад ачмурэння, хай назавуцца людзьмі. Калі нават гэтага не абудзіцца і ты са

скрухай скажаш: «Як жа можна тут звацца людзьмі? Патанаюць у распачы словы...», я ўсё роўна буду пісаць. Хай іх Бог на свет з чужой мовай пусціў, няхай не зразумеюць яны цябе. Ну і чорт з імі. Чужому не вер пачастунку. А я ўсё роўна напишу, што ты ўзнёсла прасвятліў ім галовы жывым словам пра водар Айчыны з жыгнёвых ніў. Хай зманю. Што там у будучыні і як, мне невядома, а калі што і было, дык мы і самі з былога. Зманю, што жывое слова здольнае абудзіць здань, можа, і павераць мне. Усё ж гэта лепей, чым насіць праклятае кляймо сачыніцеляў таго, чаго ніколі не было.

Мікола Касцюкевіч

Ён даўно перарос самога сябе і яго зняможаная ў бадзяннях па завулках нашага быцця душа просіцца на прастор, у нейкую наканаваную зямлю. Дык куды падацца? Распачна птушкай у вырай не паліцца. Як жа быць? Тут мы непатрэбныя, але і там лішнія. Здатныя толькі вуліцы падмятаць, калі мятлу давераць. Адшукаць якую-небудзь казаную Аркадзію, дзе ўсе добрыя, усе шчаслівыя? Але ці зразумеюць там тваю радасць і твой сум, ці расстанешся ты з думай пра Радзіму? Нават ноч можа здрадзіць бяссоннем. І будзеш у адзіноце старонкі кнігі жыцця гартаць, не жадаючы іх перачытваць, каб не абуджаць думак пра Радзіму. Жыві тут з настальгіяй па сваёй Аркадзіі, жыві з прадушчаннем свята, якое ніяк не пачынаецца, а значыць, ніколі не скончыцца. Хай настальгія па шчаслівым краі пчымавая, але настальгія па страчанай радзіме можа стаць смяротнай. Ад памяці не ўцячэш у прывіднасць, нават калі забудзешся пра самога сябе.

Фантом
закаханнага паэта

Яго незвычайнае прозвішча Дранько-Майсюк выклікае асацыяцыі з прозвішчам даследчыка папуасаў Міклуха-Маклаема, такое яно несутучнае з нашымі прозвішчамі і найменнямі, што ўспрымаецца намі як іншаземнае. Адкуль ён краі, што ён робіць сярод мясцовых-тутэйшых? Можа, ён збег ад тлуму вялікіх сталіц ці асуджаны на вечнае выпганне ў ноч душы, у кніжны неспакой, а можа, проста даследуе нас, як Міклуха-Майсюк,

даруйце, Маклай, папуасаў: што гэта яшчэ за гома сапіенсы?

Яго можна ўбачыць на вуліцах нашага месца, калі ён, выкшталцаваны цывілізацыяй, шляхетна шпацёруе па гразкім бруку і праз разумныя акулеры ўглядаецца ў плынь нашых твараў. Хто ён такі? Калі не даследчык, то шпіён, бо нешта піша і піша. Ці то дэлепах, ці то справаздачы — не зразумець. Піша на невядомай нам мове, на паперы нябеснай. Можа, ён паэт, хто ведае. Вось бы прачытаць яго пісаніну, але ён піша так прыгожа, так незразумела, што не для нас яго высокі стыль.

Я пішу на паперы нябеснай
Дзе каханне,
а дзе закаханасць.
Аніяк не магу зразумець,
Баюся слоў,
як здраднікаў жывых.

Ну што ж — дзівак-дзіваком, няхай даследуе нас, ці што там яшчэ ён робіць сярод нас, няхай. А можа, ён шукае тую адзіную жанчын, з якой спазнае поўнае жыццё? Вось жа сапраўды, ён між вар'ятаў усіх самы шчаслівы на свеце вар'ят, бо яшчэ верыць, што ўсё — падман і толькі каханне — не падман. А мы ж, мудрэшчыя за яго, ведаем, што гэта не так, бо з кахання падсмейваецца асінавае лісце нянавісці. А таму ён асуджаны на вечнае выпганне — блукаць сярод нашых нямых ценяў, незразумелы нам іншаземец.

Фантом адзіноты

У адчай-невывоўнасці знямельх вуснаў не пачуў свайго голасу і ўбачыў нябачнае. У ачмурэнні надзей на прывідныя крозвы выпіў трук ад палёгі. Абвастрыў зрок, прыслушыўся слях. Убачыў спакуслівае, не пачуў голасу перасцярогі. Пазнаю невядомае, а вядомае не ведаю, разумею незразумелае, а зразумелае не разумею, адчуваю патрэбу, а патрэбы няма.

Хочацца ў палёт, і падняўся на крыло. Усё ж змяное прыягненне пераадолець не змог. Калі наканаваўнасць кліча, то не чуеш голасу перасцярогі, бачыш толькі спакуслівае, здаецца, прывабнае ўжо ад нараджэння. Закружылася зямля перад вачыма, сцішыўся ў вушах спеў палёту. У святло ўвасоблены свет, а свет — у салодкі сон. Не ўгледаеў, як у павуцінне памылак трапіў, і ліпкія шчупальцы кроз аблыгталі крылы. Бачу, як павуком крадзецца сон наталідь крывёю маіх слоў сваё галоднае натхненне. Не бачу выратавання, але чую крык ачунялых вуснаў. Страсянуў крык вушную мембрану і пракаціўся рэхам аж да донца душы. «Чым табе дапамагчы?» — пыгаецца нехта. Але чаму не чуоць мяне? Бачаць нябачнае, а не чуоць чужнае. І ляціць у пустэчу Сусвету маё пакаляльнае "SOS".

Алесь Разанаў

Няма нічога зямнога, а толькі вышнія ці няма вышняяга, толькі зямное, і сам ужо не разбярэ, што да чаго. Яму трэба гаварыць, і ён гаворыць, бо не можа маўчаць. Што падумаў бы Бог, калі б прачытаў яго творы, альбо што б сказаў, пачуўшы яго словы? Але Бог не ўмее чытаць і беларускай мовы не разумее. Вось таму і маўчыць Ён, нібыта глух ад творчай балбатні, увасабляючы праз маўкліваць творчую немату непачутага паэта. Бог выпэй за зямное, а для нас вышнія неадсягальна. Сябе б толькі зразумець, каб увасобіць вышнія ў зямным. Значыць, трэба

Браніслаў ЗУБКОЎСКИ

У раённім краязнаўчым музеі ўвагу наведвальнікаў прыцягвае фотаздымак. На фоне хаты з моцнага цёсу стаяць імпазантны мужчына ў камізэльцы. Малады, вусаты, у чорнай шапцы. Здымак зроблены ў чэрвені 1935 года. Хто ж гэты чалавек на здымку? Воляе Бранавіцкі — ляснік, у хадзе якога ў 1935 годзе аж да 15 верасня летаваў з сям'ёй народны паэт Беларусі Якуб Колас.

Як вогнікі зніклі

У нядзельку завітала да Бранавіцкіх пляменніца. — Пафарсіць абновай прыйшла, — аглядаючы Алёну, засмяялася Вольга Сцяпаняўна. — Сама пашыла сукенку? — Сама. А я вашаму Міколку гасцінец прынесла, — паклала Алёна на стол кавалачак сыру. — І як ты яго робіш? — пацікавілася Вольга Сцяпаняўна. — Вельмі проста, — раскрыла сакрэт маладзіца. — Уладкоўваю ў цёрла, заліваю зверху таплёным малаком, каб даўжэй захоўваўся. Ён у мяне і праз тыдзень свежынякі. Але Міколка ад пачастунку адмовіўся. — Нядобрыцца яму, — растлумачыла Вольга Сцяпаняўна. — Руку во ўварэдзіў учора. Нёс у хату дровы з хлечычка дый палізуўся. Упаў, руку вывіхнуў. — Відаць, балоча яму, — паспачувала маладзіца. — І не кажы, дзеўка, — падахліла маці. — Пухліна не праходзіць. Дзякуй Канстанці-

ну Міхайлавічу, што вывіх выправіў уласноручна. Вярнуў сустаў на месца.

— А мне здаецца, што Мікола прастуджаны. Выглядае ў яго нядзшы. Можа, нагалёкаўся каля хаты? — сказала гасця.

Назаўтра Вольга Сцяпаняўна, узяўшы дзярчак, мяла падворак і ўвесь час думала пра Міколку. І што за пошасць? Плямы ружовыя на целе хлапчука выступілі. Губы ў вогніках. Балачкамі абсыпала скрозь хвароба. Да доктара трэба. А дзе яго ўзяць, доктара? Доктара ў Загібельцы няма. Ёсць бальніца. Але яна ў Тальцы.

Агледзеў Міколку і Колас. — Дайце мне рыдлёўку і палатняны мяшэчак. Пайду на лекі, — сказаў.

Накапаў на балоце карэньчыкаў тапянай сушаніцы, прамыў, апусціў у гадзьш, заліў гарачай вадою. Праз гадзіны тры змазаў Міколку губы змочанай у адвары ваткай. Пад вечар зноў паўтарыў лячэнне. Вогнікі пад раніцу наступнага дня зніклі. Як і не было іх. Дзівілася Вольга Сцяпаняўна: — Доктар вы наш! І адкуль вы ведаеце, як немач выпяняць з чалавека?

— У нашай сям'і дзеці часта хварэлі, — адказаў Колас. — Маці мая, Ганна Юр'еўна, ратавала нас. Адварам траў лячыла. От я і запамятаў з дзяцінства. Мята добра хворыя бронхі лечыць, крапіўка апетыт прыбаўляе. А калі сэрца баліць, трэба пустырнік заварыць. На вашым агародчыку яго шмат расце. Праз тыдзень усе хыхары вёскі ведалі пра ўмельства народнага доктара, які летаваў у Бранавіцкіх. Калі хто ў

вёсцы захварэў, да Коласа бегалі па парад і па дапамогу.

15 верасня 1935 года пісьменнік пакідаў вёску, рыхтуючыся да ад'езду ў Мінск.

Правесці паэта прыйшлі ўсе хыхары Загібелькі.

Як Мальвіну ратавалі

Апоўдні жанкі Загібелькі ў тацянках (адмысловых сукенках), накінуўшы на галаву беляя касынік, хадзілі на дзённую дойку.

Добрая травяністая паша была па той бок чыгункі, што за вёскай.

Вольга Сцяпаняўна заўсёды вярталася ад сваёй Мальвіны з вядзерцам, поўным малака. А ўчора Мальвіна не прыйшла з поля. Не ведаў, куды падзелася карова і пастух Ігнат Бойка.

— Кадук яго ведае. Не цельная ж яна. Можа, уойлася ў канюшыну, ды і апушыла яе, — апраўдваўся вясковы пастух.

— Шукаць трэба.

— Лайдак ты, а не пастух, — сварыўся на Ігната Воляе Бранавіцкі, які прачасаў ужо ўсю мясцовасць. — Гульбес ты!

Паскардзіўся Воляе Якубу Коласу, які летаваў у хаце Бранавіцкіх, расказаў пра сваю бяду.

— Мальвіну трэба шукаць у балоце, — параіў Колас, распытаўшы Воляе пра тое, якім шляхам статак вяртаецца дамоў.

Як у ваду глядзеў. Мальвіна ўбілася ў балачыну за возерам. Не мела сіл выбрацца на сухое.

— Нічога, — супакоіў Колас гаспадар.

— Выцягнем куксу вашу з балота.

— А чаму куксу? — здзівіўся Бранавіцкі.

— У нас на Стаўбцоўшчыне бязрогу карову так называюць, — патлумачыў Канстанцін Міхайлавіч, закасаўшы спачатку адну, а потым другую штаніну.

— Дайце лугі мне, — загадаў. — А самі станьце леваруч.

Прасунуць лейчыну з аднаго разу пад брушнай жывёлы не ўдалося. Тады Канстанцін Міхайлавіч, выламаўшы з куста сухастойнку, накруціў на яе лейчыну і прасунуў намацаўшы рукой пярэдня ногі каровы, у бок Воляе.

Стамілася мужчыны, апатнелі, пакуль перакінуўшы лейцы праз плечы, вынеслі Мальвіну на сухое месца.

Карову білі дрыжыкі — ахаладзілася Мальвіна ў балоце.

Воляе накінуў на спіну каровы прыхопленую з дому папонку. Колас жа паднёс да пысы Мальвіны хлебны мякіш.

Карова пракаўтнула наедак, трасянуўшы ў знак удзячнасці галавой.

Дома Вольга Сцяпаняўна нагрэла вады, загадала мужчынам памыцца, пераапрагнуцца ў сухое.

Воляе Бранавіцкі, калі селі вячэраць, жартаваў:

— У бурлакі мы, Воляга, загіраліся з Канстанцінам Міхайлавічам. Рыхтачкі ўсе зрабілі, — цешыўся ён.

— Турбацыя невялікая, — азваўся Колас. — Праўда крыху памэнчыліся, але ж справу зрабілі.

Арт-пацеркі

На сцэне сталічнай філармоніі працягваюцца імпрэзы, прымеркаваныя да 75-годдзя Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Вось і гэтымі днямі ў Малой зале імя Рыгора Шырмы адбываюцца канцэрты, якія дэманструюць высокія дасягненні айчычнай школы фартэп'янага выканальніцтва. На 19 снежня тут было замоўлена выступленне класа прафесара Валерыя Шацкага; заўтра чакаецца творчы вечар прафесара Зои Качарскай, для ўдзелу ў якой з'езджаюцца маладыя піяністы з многіх краін (дзе сёння працуюць або стажыруюцца яе таленавітыя вучні). А 26-га мае адбыцца навагодні канцэрт, праграму якога рыхтуюць выхаванцы прафесара Людмілы Шаламенцавай.

“Думаецца, што Уладзімір Буднік — адзін з тых музыкантаў, што ярка ўвасобілі найбольш істотныя якасці айчычнага мастацтва: сапраўдны патрыятызм, высокую духоўнасць, моцную повязь з народным мысленнем, багацце і моц пачуццяў — пры знешняй сціпласці і нешматслоўнасці”, — так разважаў мастацкі кіраўнік Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі Міхаіл Фінберг з нагоды нядаўняй праграмы, якую заслужаны калектыў краіны

прысвяціў памяці Уладзіміра Будніка. Аркестр плённа супрацоўнічаў з кампазітарам, з натхненнем рыхтаваў прэм'еры многіх яго песень і, нібы сапраўдныя залацінкі, пастаянна захоўвае ў рэпертуары такія з іх, як “Пах чабаровы”, “Палессе”, “Янка Купала” ды інш. І ён жыве, пакуль жывуць яго песні, — у гэтым пераканала яскравая праграма, якая з поспехам прайшла ў Вялікай зале сталічнай філармоніі. Вобраз таленавітага, нацыянальна адметнага творцы паўставаў з успамінаў пра яго (на пачатку канцэрта выступілі народныя артысты Беларусі кампазітар Эдуард Зарыцкі, паэт Навум Гальпяровіч), з яго кампазіцый, што выконваліся артыстамі аркестра, семнаццацю салістамі-спевакамі. Жывы голас шчырай і тонкай музычнай душы Уладзіміра Будніка гучаў у той вечар на поўніцу...

Сямейны саюз яркіх і своеадметных творчых людзей — рэдкасны ўзор суладдзя! Адчуж гармонію гэтага дуэта можна і на выстаўцы, разгорнутай у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі да 22 снежня. Гэта юбілейная выстаўка графікі ды керамічных твораў знаных арт-асоб, цудоўных педагогаў, Тамары і Уладзіміра Васюкоў, і называецца яна “У суладдзі з прасторай”. Экспануюцца работы, створаныя мастакамі за апошнія 10-годдзі. Сярод іх графічныя аркушы У. Васюка з серыі “Прывіды маёй маленькай радзімы”, “Бацькоўскія вокны”, керамічныя вобразы Т. Васюк “Зюзя”, “Жыцень”, “Камень-знак”.

С. ВЕТКА
Фота Кастуся Дробава

Драматычны тэатр Беларускай Арміі з'явіўся ў нашай культурнай прасторы адносна нядаўна. Але ў яго ўжо ёсць свае прыхільнікі — гледачы, якія адчуваюць патрэбу ў тым, каб аддаць свой вольны час і ўвагу жыццю, што разгортаецца ў спектаклях менавіта гэтага калектыву. З мастацкім кіраўніком тэатра, знаным драматургам, старшынёй Беларускага саюза тэатральных дзеячаў Аляксеем ДУДАРАВАМ гутарыць наш наштатны карэспандэнт.

Свой дом

— Аляксей Ануфрыевіч, тэатр пад вашым кіраўніцтвам сёння падымае сцэну з Нацыянальным акадэмічным тэатрам оперы — у Цэнтральным доме афіцэраў, але для вас будзецеце новы дом. Як хутка акцёры выйдуча ўжо на сваю сцэну?

— Для нас рыхтуюць не новы будынак. Праводзіцца рэканструкцыя прыбудовкі да Дома афіцэраў: паводле яго архітэктурнага праекта там было прадуладжана існаванне тэатра, але акцёрскую трупку так і не стварылі. У прыбудовцы паказвалі кінастужкі, ладзілі канцэрты і зрэдку — спектаклі. Цяпер, дзюкуючы дзяржаўным сродкам, вядзецца яе рэканструкцыя, і я спадзяюся, што ў гэтым адноўленым памяшканні ў наступным годзе наш Тэатр Беларускай Арміі знойдзе свой уласны дом. Сёння праблема не ў тым, што мы падзяляем часовую сцэну разам з Нацыянальнай операй, а ў тым, што гэта сцэна не тэатральная. Ахапіць энергетыкай такую прастору залы нават для вельмі таленавітага акцёра — немагчыма. Новая сцэна будзе сапраўды тэатральная і акустыка залы будзе цудоўная. Пакуль жа стану акцёра, яго ўнутранай напоўненасці замінае тое, што ўвесь час ён вымушаны думаць, ці чуоць яго ў глядзельнай зале.

— Вы час ад часу падыходзіце паглядзець, як ідзе рэканструкцыя?

— Вядома, але там пакуль што паўнапраўнымі гаспадарамі з'яўляюцца будаўнікі. Мы імкнёмся ўдзельнічаць у справе, наколькі дазваляюць нашы магчымасці і разумленне. Урэшце, нам потым там працаваць і жыць, і ствараць разам з гледачом тое дзіва, якое завешча светам чалавечай духоўнасці, бо тэатр — гэта не толькі нейкі будынак, а найперш — акцёры, трупа. Да нас прыйшлі з Акадэміі мастацтваў і БДУ культуры і мастацтваў маладыя і таленавітыя акцёры, але ёсць і касцяк са стальных людзей: галоўны рэжысёр тэатра, мая аднафаміліца, Марына Дударова, майстар сцэны Ігар Фільчанкоў, Віктар Молчан і, ваш пакарлівы слуга, Аляксей Дудароў.

Здзіўляецца сапраўднымі пачуццямі

Не толькі пра вайскоўцаў

— Акрамя спектакляў на ваенную тэматыку, у рэпертуары вашага калектыву ёсць пастаноўкі паводле і Шэкспіра, і Караткевіча. Які ўсё ж такі асноўны напрамак творчасці вы абралі для тэатра армейскага?

— Пра нас як пра рэпертуарны тэатр яшчэ рана казаць, але насамроч — не важна, мусіць быць ваенная тэматыка ў нашых спектаклях ці не. Галоўнае, каб там быў сапраўдны творчы дух; тэмы, пра якія мы распавядаем са сцэны, павінны хваляваць усіх — ад малых да стальных. Нам не давалі “ўстановак” на адных толькі герояў у пагонах і даваць не збіраюцца. Калі міністр абароны вызначаў ідэалогію тэатра, сказаў: “Павінен быць тэатр моцных пачуццяў”. Моцныя пачуцці — тое, без чаго не існуе чалавека ў поўным сэнсе. Для нас гэта значыць, што мы будзем размаўляць з гледачом на зразумелай яму мове. У нас будучы і эксперыменты — як пошук новых адносін з гледачом, але не самамэта. Калі творца не можа па-сапраўднаму выказацца, ён пачынае самавыяўляцца; ніхто нічога ў гэтым не разумее, а ён кажа, што так бачыць свет. Мне, як гледачу, цікава, каб са мной размаўлялі. Свой тэатр я імкнуся зрабіць такім, каб мне самому хацелася сюды прыйсці.

— Нягледзячы на клопат кіраўніка тэатра, вы працягваеце займацца і драматургіяй. Якімі новымі вашымі творамі зацікавіліся сталічныя тэатры?

— У Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы рыхтуюцца да пастаноўкі гіста-

рычная п'еса пра падзеі, якія адбываліся ў нашай краіне пяцьсот гадоў таму. Працуе над пастаноўкай Валерый Раеўскі. Я напісаў для яго тры варыянты. На трэцім варыянце Валерый Мікалаевіч сказаў: трэба нешта скараціць, і я зразумеў, што павінен пакінуць гэтую справу яму як рэжысёру. Але гэта не значыць, што я проста вырашыў ухіліцца ад працы.

Другі твор сучасны і напісаны спецыяльна для народнага артыста СССР, акцёра Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага Расціслава Янкоўскага. Гэта сучаснасць, але з позіркай у тое, якім было ўсё ХХ стагоддзі: страшнае, складанае, на злome, калі чалавецтва шукала шляхі прагматычнага і цывілізаванага існавання народаў аднаго пачынаючы з адным. У гэтых пошуках мы нарабілі шматлікія памылкі. Праца над п'есай яшчэ працягваецца, і пакуль рана казаць, што ж атрымаецца.

У Тэатры Беларускай Арміі да 90-годдзя Узброеных Сіл Беларусі будзе нанова пастаўлена мая п'еса “Радавыя”. Ёй ужо чвэрць стагоддзя, і было багата паводле яе пастановак у такіх легендарных тэатрах, як, напрыклад, тэатр Таўстаногова ў Санкт-Пецярбургу, аднак, на вялікі жаль, яна не састарэла і нават зрабілася больш актуальнай і балочай. Наш спектакль з'явіцца праз прызму бачання зусім маладога пакалення, для якіх Вялікая Айчынная вайна — не проста гісторыя, а нават ужо легенда. Ужо сталі дарослымі праўнікі тых людзей, якія сутыкнуліся з мінулай вайной. І мы імкнёмся паказаць, што калі новымі пакаленнямі забываецца легендарная гісторыя народа, яны вымушаны перажываць іх самі. Я не сумняваюся, што “Радавыя” прыме глядацкая моладзь. Галоўнае — быць шчырым у тым, што робіш, і наўпрост казаць тое, што ёсць і што будзе, — без крывадушша і павучання.

Драматург і тэатр

— Якую драматургію прымаеце вы з прафесійнага погляду, з погляду кіраўніка тэатра?

— Драматург павінен быць драматургам, больш ад яго нічога не патрабуецца. Толькі лянны з тых, у каго нешта выходзіла ў прозе ці ў пазіі, не спрабаваў напісаць п'есу, але сапраўдна драматургія атрымлівалася ў адзінак, бо гэта самы складаны жанр у літаратуры.

Прыгажосць як заповіт

Музей сучаснага выяўленчага мастацтва Беларусі пры ўдзеле Міністэрства культуры нашай краіны і Пасольства Індыі ў Рэспубліцы Беларусь наладзіў незвычайную выстаўку пад назвай “Джарна-Кала” — “Мастацтва-Фантан” (“Мастацтва Першакрыніцы”), прысвечаную памяці Шры Чынмоа (1931—2007гг.), выдатнага дзеяча сусветнага міратворчага руху, паэта, кампазітара, філосафа, спартсмена і мастака.

Гэты унікальны чалавек пакінуў на зямлі светлы і яркі след. Ён аўтар 16 тысяч вершаў, 18 тысяч песень, 200 тысяч кар-

цін і незлічонага мноства своеасаблівых, сімвалічных каляровых малюнкаў “Птушак-Душ”. Людзі ў розных краінах шанавалі і шануюць Шры Чынмоа як духоўнага настаўніка. Усёй сваёй шматграннай і актыўнай, неверагоднай, паводле звычайных мерак, творчай дзейнасцю ён нібыта сцвярджае: прыгажосць і няспынае маральна-духоўнае самаўдасканаленне асобы — вось адзіны дакладны арыенцір, здатны прадухліць небяспеку, засцерагчы свет і само жыццё на Зямлі ад знішчэння. І гэта яго заповіт чалавецтву.

Аляксандр РУНЕЦ

Са збораў варшаўскіх

У сімвалічны букет, што складаецца з юбілейных імпрэз, прымеркаваных да 200-годдзя Напалеона Орды, высакароднай кветкай улучана яшчэ адна выстаўка. Яе арганізатары — Польскі інстытут у Мінску і Нацыянальная бібліятэка Беларусі — прапанавалі гледачу азнаёміцца з рэпрадукцыямі малюнкаў нашага знакамітага земляка, што захоўваюцца ў зборах Нацыянальнага музея ў Варшаве.

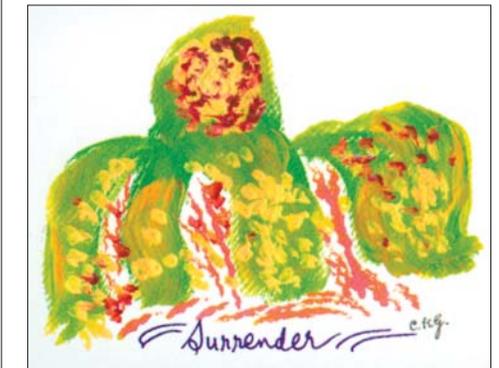
Творчая спадчына Напалеона Орды драгага і для палякаў, і для беларусаў: як сведчанне нашай агульнай гісторыі, як люстэрка

мінуўшчыны, як скарбонка нацыянальных духоўных і культурных каштоўнасцяў — на жаль, па большыні ўжо незваротна страчаных. Рамантычныя панарамы гарадоў, краявіды мястэчак, вёсак, якімі былі яны ў далёкім XIX стагоддзі; з дакументальнай дэталёвасцю вышпаныя помнікі старажытнага культывага дойлідства; наваколле замкаў ды сядзіб здатныя і выклікаць настальгічныя сентыментальныя настроі, і абудзіць глыбокія патрыятычныя пачуцці.

Рэпрадукцыі работ Напалеона Орды з варшаўскіх збораў экспануюцца ў галерэі “Лабірынт” Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі да 29 снежня.

Я. КАРЛІМА
Фота Кастуся Дробава

Даніна павагі

Два гады таму, вечарам 19 кастрычніка 2005 года, Станіслаў Мацвеевіч упершыню выйшаў на галоўную філарманічную сцэну краіны разам з удзельнікамі канцэрта — пад гучную авацыю публікі. Ды і самі музыканты шчыра, з удзячнасцю апладзіравалі яму: Станіслаў Чарняўскі, майстар-захавальнік аргана Беларускай дзяржаўнай філармоніі, вярнуў да жыцця велічны інструмент, які маўчаў ужо сем гадоў.

Моўчкі смуткуе арган...

Тым кастрычніцкім вечарам адбылася сапраўды гістарычная падзея, пазначаная на канцэртнай афішы строгай і канкрэтнай назвай: "Новае жыццё вялікага аргана. Першы канцэрт пасля рэканструкцыі". Адбылася — без перабольшвання! — з лёгкай рукі Майстра.

Пра яго "ЛіМ" пісаў неаднойчы. Заўсёдня чытачы, безумоўна, успомняць і па-дзіцячы захоплены ўражанні ад "экспедыцыі ў арган", якую праводзіў для нашых карэспандэнтаў Станіслаў Чарняўскі, і расповедаў пра яго працу на арганнай фабрыцы ў Літве і стажыроўку на сусветна вядомай чэшскай фірме "Рыгер Клас". Успомняць і трыволі майстра, занепакоенага лёсам свайго люблага "дзіцяці", якое пачынала хранічна хварэць і вымагала тэрміновага капітальнага рамонту.

Станіслаў Мацвеевіч дагледзеў, нібы жывую істоту, і настройваў галоўны канцэртны арган Беларусі (адзін з найбуйнейшых інструментаў у Еўропе) з дня яго ўстаноўкі ў маі 1963-га. І даўно прапаноўваў, нават настойваў, і ўжо быў гатовы разам з сынам, якога навучыў сваёй унікальнай справе, зрабіць грунтоўны рамонт. Але — гэта ўжо не сакрэт — чыноўнікі, ад якіх залежала аднаведнае распраджэнне, пашкадавалі тады грошай для нашага чалавека на мінімальна прыстойную аплата такой карпатлівай і ювельнай працы. Іх адгаворкі з намёкамі на запрашэнне майстроў з чэшскай фірмы-вытворцы арганаў друкаваліся ў тыднёвіку. Тым часам "здароўе" магутнага інструмента не вытрымала: ён замаўчаў, і здарылася гэта яшчэ ў тыя часы, калі пра рэканструкцыю філарманічнага будынка і гаворкі не было. З пачаткам рэканструкцыі аптэмізму не дадалася, бо сума на рамонт аргана, якую вызначыла фірма-вытворца, не ўкладалася ў максімальна дапушчальныя выдаткі...

Станіслаў Мацвеевіч, нябачны для публікі анёл-ахоўнік складанага музычнага арганізма, які ніхто ведаў усе яго асаблівасці, тэхнічныя і выразныя магчымасці, сакрэты. Не раз вырагоўваў арган, а значыць, і выступленні выканаўцаў, у надзвычайных акалічнасцях. І ўрэшце менавіта С. Чарняўскаму, разам з памочнікамі, давалося "выцягнуць" інструмент з небыцця: перагледзець, пачысціць, настроіць больш як 6,5 тысяч труб, мадэрнізаваць механіку...

У той вечар, калі праз сем гадоў маўчання вялікі арган зноў загучаў для публікі, Станіслаў Мацвеевіч выглядаў пчаслівым, хаця застаўся пры сваім даўнім перакананні: маўляў, зала філармоніі будавалася без разліку на такі інструмент, "голас" яго скіраваны ўверх, знікае пад столлю самой сцэны, у зале магутны гук фіксуецца толькі ў пэўных кропках, а ўвогуле — для аргана патрэбны іншыя сцэны, купал: патрэбны храм! Майстар збіраўся заняцца вытворчасцю невялікіх інструментаў, быў ужо нават канкрэтны план і вызначанае месца для стварэння аргана ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі...

Але праз два гады пасля той незабыўнай падзеі, позняй восенню 2007-га, страшная хвароба забрала жыццё Майстра. Таленавіты, светлы, сціплы, дзівосны чалавек быў Станіслаў Мацвеевіч Чарняўскі. Вядомы, вельмі паважаны. Незамыслены. Асірацеў арган. Смуткуе музыканты...

С.Б.
На здымку: майстар Станіслаў Чарняўскі ў гістарычны вечар 19 кастрычніка 2005 года.
Фота Кастуся Дробава

Класіка — з аніслагам

У мінскім касцёле Святой Тройцы (касцёл св. Роха) рэгулярна адбываюцца бясплатныя канцэрты класічнай музыкі, паслухаць якую надзіва шмат ахвочых...

З тых часоў, калі гэтае святае месца ў самым сэрцы Мінска было аддадзена Беларускай дзяржаўнай філармоніі пад залу камернай і арганнай музыкі, яно добра вядомае аматарам мастацтва. Вяртанне храма вернікам, якое адбылося ў пазамінулым сезоне, зусім не зменшыла яго значэнне як асяродка музычнага жыцця сталіцы. Па-ранейшаму ў касцёле Святой Тройцы выступаюць прафесійныя выканаўцы, і не толькі беларускія. Восем і ў першы дзень зімы тут ігралі музыканты з вядомага культурнага цэнтра Польшчы — горада Вроцлава. Канцэрт быў арганізаваны пры падтрымцы мінскай культурнай суполкі "Ліра" і Польшскага інстытута ў Мінску.

Неўміручыя творы Іягана Себасцыяна Баха, Яна Радбілеўскага, Джавані Вівіяні, Цэзара Франка, Уільяма Гершэля гучалі ў выкананні трубача Ігара Цацохі — выпускніка Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, а цяпер прафесара музычнай акадэміі ў Вроцлаве, ды арганіста Яна Томаша Адамуса, выпускніка Кракаўскай акадэміі музыкі і Амстэрдамскай кансерваторыі імя Яна Свелінка. Завяршыла праграму славуата сюіта "Музыка на вадзе" Георга Фрыдрыха Гендэля.

Дзіўна, але ўсім, хто хацеў ачунаць у чарадзейны свет музыкі, сярод якіх было і нямала моладзі, нават не хапіла месца на касцельных лавах. І шматлікія гледачы, не пашкадаваўшы сваіх ног, увес канцэрт правалі стоячы. Па тварах, па выразе вачэй было зразумела: усе па-свойму перажываюць кожны музычны твор, кожны гук. А гукі аргана ляцелі ўверх і застывалі пад спічастым скляпеннем. Зала поўнілася спакоем і нейкай асаблівай гарманічнай атмасферай, якая быццам пераносіла ў іншы час. Здавалася, яшчэ хвіліна — і сам Іяган Себасцыян Бах апынецца за інструментам і выканае адну са сваіх знакамітых прэлюдыяў.

Стрыманы гук аргана і эмацыянальны "спеў" трубы ў гэты вечар нікога не пакінулі абьякавым. Пасля канцэрта людзі не спяшаліся разыходзіцца: звярталіся з пытаннямі да вядучага імпрэзы або проста выказвалі словы падзякі за гэтае святае музыкі, якое сталася сугуччам змястоўнасці, пачуццяў і прыгажосці.

Яўгенія БАНДАРЬК

«Энергетычнае поле» гэтай экспазіцыі яны стваралі разам — і паасобку: тры маладыя арт-персоны, выпускнікі адной навучальнай установы, прадставілі свае індывідуальныя праекты ў агульнай выставачнай прасторы.

Тры па адным

Са стракатай чарады выставак, якія апошнім часам ладзіліся ў мастацкай галерэі "Універсітэт культуры", праект Дзяніса Барсукова, Сяргея Ждановіча ды Алены Таборкі вылучаўся сваёй канцэптуальнай пэўнасцю. Трох адметных выпускнікоў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў (кафедра народных рамёстваў), пасляхových спецыялістаў у розных сферах творчасці, падзяла памкненне сустрэцца, можна сказаць, на сваёй тэрыторыі — у галерэі, якая належыць іх альма-матэр. Ідэя супольнага праекта ўзнікла не спантанна, яна выпявала няспешна, дэталёва прадумвалася, а спраўдзіўшыся, адрадымілася ва ўжо наступных задумках і ў планах новых калектыўных выставак.

Творчая акцыя дырэктара галерэі "Універсітэт культуры" Дзяніса Барсукова (ён жа куратар выставачнага праекта), фотакарэспандэнта інфармацыйнага агенцтва "Interfax-захад" Алены Таборкі і дызайнера ў галіне паліграфіі Сяргея Ждановіча атрымала назву "Тры ў адным". Так, у адной экспазіцыянай прасторы нават не нады спанатраны гледач адразу вылучыў бы тры адносна самастойныя часткі: жывапіс (Д. Барсукоў), мастацкае фота (С. Ждановіч), мастацкае лічбавае фота (А. Таборка).

Кожны ўдзельнік выстаўкі заняў у лабірынце галерэі сваю нішу, вызначыўшы яе асобнай назвай.

На пачатку гэтых незвычайных аглядзін публіку сустракалі "Простыя рэчы" — мажорнае, цёплае, утульнае святае жыва-

пісных палотнаў. Іх аўтар Дзяніс Барсукоў, абраўшы творчым крэда ўзоры інсітнага мастацтва, малявання шэдэўры Алены Кіш і "хрэстаматыіную" стылістыку імпрэсіяністаў, нібы заклікае дарослага гледача адчуць простую радасць жыцця, аднавіўшы ў сабе непасрэднасць і яркасць дзіцячага ўспрымання звычайных рэчаў у шпоздзённым наваколлі, а яшчэ — разнявольць пачуццё гумару. Хуткаплыннасць будняў, дамінаванне ілюзорных спажывецкіх ідэалаў не даюць чалавеку шараговаму захаваць чысціню і свежасць погляду на свет, здольнасць бачыць першаходную прыгажосць у непрыкметных і, здавалася б, нязначных дробязях. Натхнены мастак імкнецца абудзіць у душы свайго гледача-сэрцамоўцы творчую іскрынку, каб той прыпыніў крок і ўгледзеўся ў знёмы гарадскі краявід, усміхнуўся сонечна-рыжаму коціку, заўважыў рамантычную рыбачку лодку пад мінскім мостам, удых-

нуў водар паветра, напоўненага доўгачаканым дажджом, адчуў немудрагелістае харавое жыццё ва ўлонні прыроды.

Ад гэтых вяселкавых уражанняў глядач пераходзіў да больш строгага і самапаглыбленага сузірання, скажам так, стыльнай манахроннай "Персанальнай прасторы" Сяргея Ждановіча. Таленавіты дызайнер перадае праз свае фотаздымкі... цішыню і асаду ад яе. Звяртае ўвагу на ледзь прыкметны рух у асяродзі зафіксаваных аб'ектаў, станаў, настрояў; прапануе сканцэнтравана на тых амаль няўлоўных, няпэўных адчуваннях, якія захоўвае наша памяць, якія спадарожнічаюць нам у рэальнасці ды могуць азвацца ў будучыні.

Яшчэ колькі крокаў у лабірынце — і публіку сустракалі "Адлюстраванні", праз якія Алена Таборка раскрывае творчыя памкненні сваёй індывідуальнасці, працінуўшы акно ў свет мастака, дзе пануюць зменлівыя настрой, віруе пыльнае свядомасці, а натхненне выяўляецца мноствам адценняў пераасэнсаванай, перастворанай рэчаіснасці. Фантазій ліній, відарысаў і колераў прамежняцца партрэтамі, архітэктурным ландшафтам, адмысловым нацюр-морты фотамастацкі...

Творчыя імпульсы трох вельмі адрозных між сабою індывідуальнасцяў жылі агульнае мастацкае поле. І нарадзілася суладдзе непаўторнасці. Тры — у адным...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: дыялог пра жывапіс; Дзяніс Барсукоў знаёміць публіку Італіі Нарберта Капэлу з экспазіцыяй; удзельніцаў праекта "Тры ў адным", вітае мастацтвазнаўца Таццяна Бембель, побач — Сяргей Ждановіч, Алена Таборка.

Фота аўтара

Новыя лаўрэаты

II Міжнародны конкурс выканаўцаў на струнных смыковых інструментах імя М.Ельскага прайшоў у Мінску. Заснавальнікі гэтага спаборніцтва, якому нададзена імя выдатнага беларускага скрыпача, таленавітага кампазітара, публіцыста, фалькларыста, музычнага дзеяча, — Міністэрства культуры краіны, спецыяльны фонд Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі, Белдзяржфілармонія, Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Скрыпачы, альтысты, вялянчэлісты кантрабасісты (усяго каля 200 удзельнікаў) спаборнічалі ў дзвюх узроставых групах. Міжнароднае журы, якое ацэньвала выступленні ў намінацыях "альт", "вялянчэль", "кантрабас", узначаль-

ваў заслужаны артыст Расіі, дацэнт Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі імя П. Чайкоўскага Кірыла Родзін, поруч з якім працавалі таксама іншыя прадстаўнікі Расіі ды музыканты з Беларусі, Украіны. У складзе конкурснага журы, якое "судзіла" скрыпачоў, былі спецыялісты з Беларусі, Літвы, Малдовы, Расіі, а старшынйвала народная артыстка Расіі, прафесар МДК імя П. Чайкоўскага Ірына Бачкова.

Вось імяны пераможцаў — лаўрэатаў 1-й прэміі. У сярэдняй узроставай групе, у намінацыі "скрыпка" — Думітру Пачтар (Малдова), "альт" — Настасся Соф'іна (Расія), "вялянчэль" — Квон Хён Чжын (Паўднёвая Карэя), "кантрабас" — Алег Трусаў (Расія). У старэйшай групе ў намінацыі "скрыпка" 1-я прэмія не прысуджалася. У намінацыі "альт" першым стаў Аляксей Ермалаеў (Беларусь), "вялянчэль" — Іван Карызна (Беларусь), "кантрабас" — Павел Сідарэнка (Беларусь). Прыемна, што сярод лаўрэатаў 2-й і 3-й прэміі і дыпламантаў конкурсу таксама ёсць беларускія музыканты.

Я. КАРЛІМА

Краснапольшчына — край працавітых, добрых і таленавітых людзей: паэтаў, пісьменнікаў, слыхных майстроў мастацтва. Нядаўна ў нас адбылося вялікае свята — 300-годдзе Краснаполля, якое сёння перажывае сваё другое нараджэнне. Гэта бачна не толькі па новым вонкавым выглядзе гарадскога пасёлка, але і па настроі, з якім сустракаюць ягоны юбілей жыхары.

Узнікла наша мястэчка паводле археалагічных даследаванняў у час Паўночнай вайны (1700—1721 гг.) як стаянка расійскіх войскаў. У 1708 годзе Краснапольскае памесце купіў палечнік Пятра I князь А. Меншыкаў. Пазней па распараджэнні Кацярыны II яго ў якасці падарунка пераходзіць у рукі сапраўднага стацкага саветніка, сенатара А. Галіцкага.

Тэатралізаванае прадстаўленне "Мой родны кут, як ты мне мілы", якое адбылося на плошчы Леніна, правяло ўдзельнікаў свята па старонках краснапольскай гісторыі, з сівай даўніны і да нашых дзён. Варта адзначыць, работнікі культуры творча і дзейсна падыходзілі да распрацоўкі сцэнарыя, у якім знайшлі адлюстраванне многія гістарычныя аспекты развіцця Краснаполля як цэнтра рамясціцтва і гандлю. Па нашай зямлі пракаціліся сялянскія паўстанні, рэвалюцыі, грамадзянская, Вялікая Айчынная войны, чарнобыльская навала. Як у кадрах кінахронікі, змяняліся карціны гісторыі раёна, змяняліся сюжэты тэатралізаваных прадстаўленняў народных мастацкіх калектываў "Дабрыня", "Горскія харашузі", "Шчадрэц" і інш.

Добрай традыцыяй стала штогадовае правядзенне Дня Краснапольшчыны, які ладзіцца 1 кастрычніка ў гонар вызвалення раёна ў 1943 годзе ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

На вуліцах райцэнтра ў гэты дзень весіліца народ, паказваючы, на што здатныя мясцовыя гаспадаркі, дэманструючы вырабы майстроў, музейныя экспанаты, прысмакі, прыгатаваныя ўвішнымі рукамі гаспадынь. Тут жа частуюць рознымі напоямі, садавінай да гароднінай.

Гэтым разам урачыстасці пачаліся на

З сівай даўніны і да нашых дзён

ўездзе ў гарадскі пасёлак. На ўрачыстым мітынгу было зачытана палымнае пасланне нашчадкам. Капсулу з ім замуравалі Герой Сацыялістычнай Працы, праслаўлены бульбаход Беларусі Юлій Жлоба, старшыня савета ветэранаў вайны і працы Аляксей Голубеў, першы сакратар РК БРСМ Сяргей Хрушчоў. А святар айцец Герман прачытаў малітву і асвяціў камень, які стаў з гэтага часу помнікам 300-годдзю з дня ўтварэння Краснаполля. Побач з новым манументам узвышаецца помнік адселемым вёскам, якіх у раёне каля васьмідзсяці. Краснапольшчына апынулася ў эпіцэнтры радыяцыйнага забруджвання. 3 24 тысячы краснапольчан цяпер засталася ў нашым краі крыху больш як 12 тысяч, бо ліквідаваны гаспадаркі, прамысловыя прадпрыемствы, будаўнічыя арганізацыі, школы і сельскія лярні. Але нават у гэтыя цяжкія часы наш люд не страціў пачуцця надзеі на лепшае жыццё. Сёння ўпэўненасць у заўтрашнім дні падмацавана рэспубліканскімі праграмамі адраджэння сяла і развіцця малых гарадоў.

Адраджаецца, мацнее вёска. У раёне пабудаваны аграгарадкі Яноўка і Тур'я. Хутка будзе здавацца і аграгарадок Горы. Сюды прыходзіць усё больш сучаснай сельгастэхнікі, а новыя тэхналогіі робяць працу больш выніковай і, адпаведна, прывабнай. Вяртаюцца ў севазварот выведзеныя пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС землі, на іх вырошчваюцца экалагічна бяспечныя культуры. У раёне ёсць нямаля сапраўдных майстроў высокіх ураджаляў. Іх ушанаванне стала адным з ацэнных святаў праграмы, прысвечанай 300-гадоваму юбілею.

Трывалай апорай у рэалізацыі дзяржаўных планаў і задач з'яўляюцца лепшыя працаўнікі раёна. Іх натхняюць на працоўныя здзяйсненні прыклады праслаўленых землякоў. Наша зямля ўздавала і выхавала шэсць Герояў Сацыялістычнай Працы. Іх імёны займаюць пачэснае месца побач з Героямі Савецкага Саюза на Алеі Славы.

Урачыстасці доўжыліся, змяняючы адна другую. Канцэрты майстроў мастацтваў,

выступленні аматараў самадзейнай сцэны, парад духавых аркестраў...

Работнікі цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы прадэманстравалі краязнаўчае падарожжа "Жыву і дыхаю, мой родны край, табой", дзе пазнаёмлілі з гісторыяй, духоўнай і культурнай спадчынай, яе таленавітымі жыхарамі. Асабліваю цікаўнасць выкалікаў раздзел "Краснапольшчына літаратурная".

Удзельнікі свята захапіліся персанальнай выставай работ народнага мастака нашага краю А. Паплькі, выставай кветак клуба "Кветкавод" раённага савета ветэранаў.

Ва ўрачыстасцях ўдзельнічалі кіраўнікі Магілёўскай вобласці, Краснапольскага раёна, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага Сходу Рэспублікі Беларусь В. Сімірскі, госці з суседніх раёнаў Магілёўшчыны, Гомельшчыны, Браншчыны.

А закончыліся юбілейныя мерапрыемствы музычна-забаўляльнай праграмай "Агні горада" і святочным феерверкам.

Фёдар ГАНЧАРОЎ

На здымках: асвяшчэнне памятнага каменя ў гонар 300-годдзя Краснаполля іерарманам Германам, настаяцелем Свята-Успенскай царквы; падворак Краснапольскай дзяржаўнай гімназіі імя Героя Савецкага Саюза М. Антонава.

Фота Івана Ткачова

Захавальнікі друкаваных скарбаў Гродзеншчыны

Найбольш поўная калекцыя разнастайных выданняў аб Гродзеншчыне, — каля 10 тысяч асобнікаў, — сабрана ў адзеле краязнаўства Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Яўхіма Карскага. Вось што распавядае Любоў Турмасова, загадчыца аддзела краязнаўства гэтай бібліятэкі:

— У сабраных намі выданнях адлюстравана багатае на падзеі жыццё рэгіёна. Матэрыялы і дакументы з фондаў аддзела расказваюць пра развіццё на Гродзеншчыне прамысловасці, сельскай гаспадаркі, навукі, асветы, медыцыны, спорту, культуры і мастацтва, пра грамадскае і рэлігійнае жыццё. У сабраным за многія гады інфармацыйным багацці знайшлі сваё адлюстраванне і геаграфічнае становішча, і прыродныя ўмовы рэгіёна. Вельмі шырокі спектр матэрыялаў па гісторыі роднага краю. У нас сабраны працы многіх вядомых даследчыкаў мінулага Гродзеншчыны: Вячаслава Шведа, Валерыя Чарапіцы, Алеся Госцева, Яўгена Жабруна, Вольгі Сабалеўскай.

Можна сказаць, што найбольш каштоўнасць для даследчыкаў — выданні дэрэвалюцыйнага і міжваеннага перыядаў, якія захоўваюцца ў нашых фондах. Дакументы XIX — пачатку XX стагоддзяў прадстаўлены матэрыяламі Гродзенскага губернскага статыстычнага камітэта. Сярод іх — агляды, памятнае кніжкі Гродзенскай губерні. Напрыклад, "Агляды Гродзенскай губерні" ўдалося сабраць за перыяд з 1879 па 1913 гады. Яны даюць матэрыял для грунтоўнага аналізу тагачаснай эканомікі. Сярод іншых выданняў

можна адзначыць манаграфію У. Манасеіна "Крестыянскі востров в Гродненской губернии", (Гродно, 1902), "Материалы первой всеобщей переписи населения Российской империи. 1897 г. Т. XI. Гродненская губерния" (1904), "Краткий отчет о состоянии Гродненской мужской гимназии за 1891—1892 учебный год" (Гродно, 1893).

Адметным для бібліятэкі стаў 1998 год, калі фонд краязнаўчых дакументаў міжваеннага перыяду папоўніўся матэрыяламі, перададзенымі з Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Найбольш значныя з іх: "Обзор народного хозяйства Польши" (Варшава, 1927), А. Кайгарадаў "Клімат Заходняй Беларусі" (Менск, 1932), А. Зяблю "З роднага загону" (Вільня, 1931), "Яўрэі на Беларусі" (Менск, 1930).

Але, без перабольшвання, прадметам асабліва нашай увагі былі і застаюцца мясцовыя выданні. Многія з іх трапляюць у аддзел толькі дзякуючы зацікаўленасці супрацоўнікаў, добрым стасункам з Гродзенскай абласной краязнаўчай асацыяцыяй, Гродзенскім навуковым таварыствам гісторыкаў медыцыны, Беларускам гістарычным таварыствам і бясконцаму энтузіязму нашых чытачоў. Сярод іх член-карэспандэнт НАН Беларусі Андрэй Майсяёнак, прафе-

сары Аляксей Пяткевіч і Аляксей Смалючак, дацэнты Сяргей Піваварчык і Генадзь Семянчук. Мы выказваем ім самыя шчырыя словы падзякі.

У адзеле захоўваецца самы шырокі спектр мясцовых дакументаў, незалежна ад іх зместу, мовы і формы. Гэта — кнігі, брашуры, перыядычныя выданні, афішы, праграмы, плакаты, буклеты, календары і іншае. Сабрана ў нас і найбольш поўная калекцыя мясцовых перыядычных выданняў, — падкрэслівае спадарыня Турмасова. Краязнаўчае аналітычнае бібліяграфаванне тут выдзецца па 246 перыядычных выданнях. Поле пошуку надзвычай шырокае: сістэма традыцыйных картачных каталогаў і картатэк аддзела краязнаўства налічвае (толькі ўявіце сабе!) 270000 бібліяграфічных запісаў. Але гэтую каласальную

працу руплівых бібліятэкараў не назавеш "сізіфавай", таму што вынікі — навідавоку. Яшчэ ў 1997 годзе была завершана праца па стварэнні фактаграфічнай картатэкі "Слышныя імёны Гродзеншчыны", у якой сабраны звесткі пра многіх выдатных дзеячаў — ураджэнцаў Гродзенскай вобласці. Цяпер у картатэцы налічваецца 2677 персаналій. Два гады таму ў адзеле краязнаўства пачалася карпатлівая праца па зборы кніг з аўтографамі вядомых у рэгіёне людзей — аўтараў друкаваных выданняў. Ініцыятарам стварэння гэтай картатэкі была Алена Леўкіна, нястомны даследчык мясцовага перыядычнага друку. У гэтай арыгінальнай калекцыі — больш як 135 асобнікаў кніг.

Цяжка пераацаніць значэнне краязнаўчых бібліяграфічных дапаможнікаў. Цяпер гэта цэлая сістэма дакументаў, якая складаецца з бягучага ўніверсальнага навукова-дапаможнага паказальніка "Новая літаратура пра Гродзенскую вобласць" (выдаецца з 1971 года і выходзіць штоквартальна), рэтраспектывы-

нага бібліяграфічнага навукова-дапаможнага паказальніка "Гродзенская абласная навуковая бібліятэка імя Я.Ф.Карскага. 1831—2000", рэкамендацыйных бібліяграфічных паказальнікаў. Варта нагадаць і пра выданне "Бібліяграфія рэгіёнаў Сувальшчыны і Гродзеншчыны", якое было падрыхтавана супольна з калегамі з бібліятэкі горада Сувалкі Рэспублікі Польшча.

Ужо больш як дзесяцігоддзе супрацоўнікі аддзела краязнаўства рыхтуюць і выдаюць "Краязнаўчыя календары", якія сталі добрымі памочнікамі для ўсіх, хто вывучае гісторыю Прынямоння. Стварае іх галоўны бібліяграф Жана Лагада. Акрамя таго, у 2001 годзе, аб'яднаўшы намаганні з інфармацыйна-бібліяграфічным аддзелам, яны ўзяліся за стварэнне зводнага бібліяграфічнага навукова-дапаможнага паказальніка "Гродзенская губерня. 1801—1921". У ім дакументы з фондаў не толькі сваёй бібліятэкі, але і Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Брэсцкай абласной бібліятэкі імя Горкага, Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі ў горадзе Гродна, Дзяржаўнага архіва Гродзенскай вобласці, Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея, Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі рэлігіі, музея Максіма Багдановіча.

Сучасную бібліятэку нельга ўявіць без шырокага выкарыстання інфармацыйных тэхналогій. Вось і ў адзеле, пра які мы сёння распавядаем, ужо амаль дзесяць гадоў фарміруецца электронны банк дадзеных "Гродзенская вобласць". Сёння ён налічвае каля 40000 бібліяграфічных запісаў.

Міхаіл ДУБРАВІН

На здымку: супрацоўніцы аддзела краязнаўства Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Яўхіма Карскага Любоў Турмасова і Алена Леўкіна.

Пра месячык, тэлеэкран і газетную паласу

Апошнім часам шмат якіх, нават цэнтральных, газеты змяшчаюць розныя звесткі з жыцця "зорак" шоу-бізнесу. Нічога не зробіш: абывацель без такога кшталту навін жыць ужо не можа — прывучылі. Успомнім героя Уладзіміра Маякоўскага: "Сделайте мне красиво! Покажите, как буржуазия разлагается!"

Аднак паўстае пытанне: чаму мы бярэм горшае з мас-медыя іншых дзёржаў, чаму ніяк не імкнёмся не толькі забавляць, але і выхоўваць жыхароў Беларусі? Прапануецца інфармацыйнае смецце (інакш называць гэта нельга) пра "зорак" — давайце хоць бы мінімальны каментарый: не гола-дыдактычны, безумоўна, а найлепшы іранічны. Як пакінуць без каментарыя такое паведамленне ў вельмі паважанай мною беларускай газеце: Філіп Кір-кароў заклочыў дамову з адным з маскоўскіх выдавецтваў, што расказвае "падрабязнасці свайго асабістага жыцця з Алай Пугачовай". Атрымаў за гэта папсовы спявак 675000 рублёў. Аднак не вытрымаў умову пра эксклюзіўнасць і пачаў даваць інтэрв'ю направа і налева. Выдавецкі дом падаў на яго за гэта ў суд Масквы.

Тут звяртае на сябе ўвагу некалькі момантаў. Па-першае, мараль "зоркі". Якім жа чалавекам, мужчынам трэба быць, каб, працягнуўшы з жанчынай дзесяць гадоў, потым прадаваць за грошы інфармацыю пра яе?! Ты ж, браўшы шлюб, няхай і не па каханні, а, зноў-такі, з меркантильных меркаванняў, браў усё ж на сябе і некаторыя абавязкі! Вянчаўся! Як жа перад Богам не сорама! Але ўсё, аказваецца, цяпер з'яўляецца прадметам куплі-продажу.

Усе гэтыя скандалы з "зоркамі", якія з такой любасцю тыражуюцца ў нашай прэсе, катастрафічна падрываюць сам інстытут шлюбу: можна "зорцы" ні ў што не ставіць сваю былою "палавіну", — чаму ж нельга мне, звычайнаму чалавеку? Так разважаюць многія, асабліва маладыя людзі.

Нарэшце, нельга пакінуць па-за ўвагай і суму здзелкі. Хіба пісьменнік за свой твор, у які ўкладзена душа, веды, талент, можа разлічвацца на падобнага кшталту ганарар? А тут сотні тысяч рублёў — за што?! За плёткі! У шоу-бізнесе, які нічога, акрамя духоўнай атруты, чалавеку не нясе, круціцца такія феноменальныя сумы! І ў той жа час сапраўдныя творцы з усіх магчымых намаганняў той жа самай прэсы адсунуты на самую перыферыю жыцця, натуральна, і не мараць пра вялікія ганарары, існуюць у поўным сэнсе слова на мяккі элементарнай беднасці. Ну, добра, для журналіста пісьменнік — канкурэнт, навошта канкурэнту прадастаўляць свае каштоўныя, заўсёды дэфіцытныя, старонкі! Але ж дзяржава?! Выходзіць, яна абсалютна не зацікаўлена ў выхаванні чалавека, у фарміраванні яго душы?

Канкурэнтам для журналіста з'яўляецца, безумоўна, і вучоны. Стадыя, якой "залатой жылай" сталі для нашых СМІ публікацыі ці перадачы, прысвечаныя здароўю, кулінарны, дыетам, надвор'ю. Усё гэта, безумоўна, патрэбна. Яны, таксама кшталту перадачы і матэрыялы, утвараюць у інфармацыйнага спажывацеля ілюзію, што вольна цяпер пра яго сапраўды клопацца, не тое, што ў савецкі час, калі эфір і газеты былі запоўненыя толькі ідэалагічнымі перадачамі і публікацыямі, і на патрэбы простага чалавека ніхто не звяртаў увагі. Між тым, не зусім усё так. І ў савецкай прэсе даваліся парады, што датычылі здароўя цела, ежы і падобнага. Але не менш змяшчалася матэрыялаў, прысвечаных здароўю духу. Памятаю, скажам, шматлікія парады па выхаванні дзяцей, асабліва ў 60-я гады. У іх не было ні

Грамадскае жыццё і яго адлюстраванне ў СМІ

грана ідэалогіі. Інакш кажучы, захоўваліся разумныя прапорцыі ў тэматыцы. Не кажучы ўжо пра тое, што хоць бы раз на тыдзень, а тое і часцей, у грамадска-палітычнай газеце абавязкова друкаваўся мастацкі твор (апаўданае, нарыс, урывак з рамана) — таксама клопат пра душу чалавека.

Сур'ёзныя вучоныя, у сваю чаргу, задавальнялі інтэлектуальныя патрэбы, распаўсюджвалі пра апошнія дзесяцігоддзі ў той ці іншай навуцы. Навуковы пошук не менш захапляльны, чым пошук дэтэктыўны. Хіба не цікава было б працягнуць, напрыклад, пра пошук архіўны. Але нашы мазгі засмечваюць марынінамі і ўліцкімі або рознымі скандаламі пра "зорак". У выніку ў чытатца ці гледача поўнаста губляюцца арыенціры — што важна ў жыцці, а што не важна.

Тэлевізійнае выхаванне адчуваецца літаральна на кожным кроку. Для моладзі, ды і шмат для каго са стальных людзей крыгэрыем жыццёвага поспеху аказваецца абавязковая "засвечанасць" у СМІ. Здаваецца цябе — значыць, ты існуеш, ты функцыянуеш, ты запатрабаваны рынкам. У гэтым, безумоўна, ёсць сэнс і свой станоўчы бок. Але ёсць і выдаткі. У траўні 2007 года праводзілі мы злет студэнтаў БДУ ў Вязьніцы. Такія злёты — традыцыйнае штогадовае свята фіхологаў ужо на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў. Гэтым разам удзельнічалі і прадстаўнікі іншых факультэтаў. Натуральна, моладзь падрыхтавала канцэрт. Разам з цікавымі і ў поўным сэнсе слова прафесійнымі нумарамі (нашага фальклорнага гурта "Багач", да прыкладу) былі, на жаль, выступленні ўвогуле ніякія: выканаўцы пастаянна збіваліся, не памяталі словы вершаў і песень, давалі "пеўня"... І пры гэтым ніхто не сумеўся, абсалютна ніхто нават і не пачырванеў. Не мае значэння, як праспяваць, галоўнае вылезці на сцэну, "засвіяцца" сваім прозвішчам у праграме, "зацвердзіцца" тварам на фота і на тэлеэкране! Усё астатняе маладых "артыстаў" не хвалявала, пра хоць бы мінімальны прафесійны ўзровень, навыві рамяства, ніхто і не дбаў. Сам сядзіш — за іх чырванееш, не ведаеш, куды падзеіцца ад сорама, а ім хоць бы што! Дзякуй дзелячым мас-медыя: выхавалі вы нам моладзь!

Яшчэ пра прыярытэты. Зноў-такі ў цэнтральнай газеце на вокладцы інфармацыя (прычым неканчатковая, невядома, ці праўдзівая) пра крадзеж джыпа ў Алы Пугачовай. Непрыемна, безумоўна. Але пра падзенне з трэцяга паверха дома двух маляроў — у тым жа нумары газеты — на трэцім старонцы. Жыццё, здароўе простых рабочых, дрэнныя справы з тэхнікай бяспекі на некаторых будоўлях, — ясная справа, менш важна, чым прыватная ўласнасць гламурнай "зоркі"! Без такога кшталту навін ніводная газета ўжо не абходзіцца — абывацель прагне ведаць пра сваіх куміраў. Але чаму на першай старонцы, а не на шоста, восьмай? Вось так журналісты і збіваюць арыенціры — што важна, а што не мае значэння.

Прыватнае жыццё "зорак" на першых старонках газет — прычым, безумоўна, буржуазнай прэсы. Маятнік хіснуўся ў іншы бок пасля занудных савецкіх перада-

віц. Здаецца, іх ніхто ніколі і не чытаў, колькі ж на дарэмшчыну ішло паперы! Але я напісала гэта і тут жа ўспомніла, што чытачы ўсё ж знаходзіліся. Вывучаючы ў школе стэнаграфію, мы заўсёды трэніраваліся, адточвалі тэхніку на перадавіках з газет, асабліва з "Правды", бо ў іх была абсалютна аднолькавая лексіка і звыкляе клішэ. Памятаю, што ўсё ж перадавіцы пасля пачутых дома размоў бацькавых сяброў, што яны вычытвалі паміж радкоў у тых перадавіках. Сапраўды, пісьменнікі ў гэтым выпадку таксама "адточвалі тэхніку", вучыліся разумець тое, што не гаварылася прама, — а значыць, развівалі свой мозг. На інфармацыю пра джыпы Пугачовай можна нешта развіць?

Грамадскае жыццё і яго адлюстраванне ў СМІ — надзвычай цікавая і парадаксальная рэч. Спачатку нейкая з'ява атрымлівае шырокую рэкламу, прэсу, "раскрутку". Потым пачынаецца забарона той жа з'явы. Спачатку рэклама піва ледзь не кожныя пяць хвілін на каналах Беларускага тэлебачання, фестывалі піва, прэзентацыі і падобнае. Сёння Міністэрства ўнутраных спраў устанаўлівае адміністрацыйную адказнасць за распусціц піва ў грамадскіх месцах. А моладзь жа ўжо прывучылі. Цяпер забаранілі — вось падстава для незадавальнення ўладамі: замах на дэмакратыю!

Скрасьшальнае развянчанне "месяцваў" аферы ЗША, прычым у СМІ самых розных краін, у тым ліку ў самой Амерыцы, здавалася, канчаткова паставіла кропку ў самай грандыёзнай мстыфікацыі стагоддзя. Тым больш, пасля заявы НАСА, што семсот скрынц, дзе захоўваліся кіна- і фотаматэрыялы пра прысунасць чалавека на Месяцы, згублены. Малайцы, выкруціліся: канцы ў ваду! Калі яшчэ цяпер людзі паляцця на Месяц і дакажуць, што амерыканцаў там не было? Прэзідэнт Буш-малодшы звяртаўся да спецыялістаў НАСА з запананнем — калі ж зноў паляцім? Яму адказалі: не раней, як праз пяцьдзесят гадоў (!). Дазвольце, а як жа былая напрацоўкі?! Выходзіць, і іх згубілі?

Ніякія контраргументы сёння ўжо нічога даказаць не могуць: можна было хлусіць, ствараць грандыёзны міф, калі людзі мала ведалі пра Космас (нагадаю, амерыканская афера прыйшла на 1969—1972 гады). Сёння, калі мы ведаем пра знаходжанне ў адкрытым космасе намога больш, інсцэніроўка, кіношнасць гісторый пра "Апалоны" проста рэжа вочы.

І што ж? Раптам зноў пачалі з'яўляцца матэрыялы аб праменах амерыканцаў па Месяцы — прычым з поўным ігнараваннем развянчанай аферы. Усё падаецца з нявінным выглядам, як бы само сабою зразумела, што юсанцы там былі. Матэрыялы самыя розныя, асвятляюць праблему ў шматлікіх аспектах — ці тое гаворка ідзе пра месяцавы грунт, ці тое пра паселішчы на Месяцы, якія як быццам янкі там бачылі. Матэрыялаў такіх шмат — і ўсе, як я заўважыла, зробленыя аднагольна. Дакажыце мне, спадары журналісты, што гэта не спецыяльна некім замоўленая і ўдала арганізаваная акцыя!

У адным з найбольш вядомых і папулярных часопісаў — раней савецкім, цяпер расійскім — "Наука и жизнь" у рубрыцы "Гутаркі пра мову" чытаем пра сталінскую "Кнігу о вкусной и здоровой пище": "Кніга гэтая вытрымала некалькі выданняў і разышлася шматмільённымі тыражамі. Практична ў кожнай сям'і ляжаў гэты шыкоўны аформлены том. І калі б толькі ляжаў... Як гаворыцца, не ядзім, дык паглядзім" ("Наука и жизнь", № 9, 2007. — С.125). Такого кшталту пасаж, бадай, самы распаўсюджаны ў сённяшніх СМІ, сустракаецца літаральна ў тысячах публікацый і радыё-тэлеперадачах: пра што б ні гаварылі, абавязкова неабходна кінуць гразю ў былы савецкі лад. Інакш, я думаю, аўтара проста не будуць у дадзеным выданні больш публікаваць або, скажам, паказваць на тэлеэкране. Цэнзуры, заўважым, у Расіі няма, — ва ўсялякім разе, дэкаруецца, што няма.

Шмат было недахопаў, заганаў у савецкім ладзе, што і казаць (а ў якім грамадстве іх няма?), але ўсё ж адкрыта хлусіць не варта. Менавіта тады, калі выйшла першае выданне "Кнігі о вкусной и здоровой пище", адмянілі карткі — у 1947 годзе, раней, чым у Вялікабрытаніі. У крамах з'явіліся прадукты. Дазволілі сабе спаслацца на ўспамін Івана Шамякіна, які датычыць 1948 года, жыцця аўтара ўжо не ў глухой вёсцы Пракопаўка, а ў сталіцы: "Жыццё ў нас было незвычайнае, супярэчлівае. Ад пракопаўскага галадання мы адразу перайшлі на багаты стол. У магазінах усё было [падкрэслена мною. — Т.Ш.]. Каўбасы ўсіх гагункаў, асаблівай смакаты — кракаўская, палтаўская. Ікра ў бочках!" (Іван Шамякін. Збор твораў у 8 тамах. Т.1. Мн.: Мастліт., 2003. — С. 165). Можна не любіць Шамякіна, але ў адным яму не адмовіш: ён заўсёды надзвычай праўдзівы (на погляд родзічаў, скажам, у Дзёніках, залішне праўдзівы), гэта прызнаюць нават яго надобрызчыльцы. Ды я сама памятаю крамы 50—60-х гадоў. Ужо не было ікры ў бочках, але каўбасы — гагункаў дзесяць. А яшчэ пірожныя і большая колькасць гагункаў цукерак, чым цяпер, і розныя кансервы — балгарскія, венгерскія — з садавіны і агародніны: зноў-такі, і блізка ў нашы дні такіх смачных няма. Потым усё пачало паступова знікаць, — яно на самай справе было, але даставалі "па блаце". Сёння — усяго поўна, але аптымізму не ўношае: тады ўсе прадукты былі абсалютна натуральныя, карысныя, экалагічна чыстыя, а цяпер — у такой прыгожай вопратцы і ў такой колькасці — суцэльная хімія, нітраты, нукліды і шкодныя дабаўкі!

Што ж датычыць "Кнігі о вкусной и здоровой пище", якая была ледзь не ў кожным доме — і гэта праўда, то куплялі яе, на маю думку, не для разглядавання, як піша аўтар артыкула ў часопісе, а з надзеяй, што ўсё так урэшце і будзе, як у той кнізе. І сапраўды, жылі з кожным годам лепш — да некаторага часу, а далей... Гэта патрабуе ўжо іншай, і не такой кароткай, гаворкі...

Вядома, што большасць мультылікацыйных стужак разлічана часцей за ўсё на 10 хвілін. У дэмакратычнай Маскве, а за ёй, як заўсёды, і ў Мінску пайшла мода: у спецыяльных дзіцячых штодзённых перадачах ніколі твор поўнаста не паказваць. Няўжо такая вялікая

праблема працягнуць дзіцячую перадачу ўсяго толькі на пяць хвілін? Але не, аказваецца больш важна здарніць успрымманне дзіцяці, пазбавіць яго цэласнасці ўражання. Тая настойлівасць, з якой мас-медыя насаджаюць менавіта такі — кліпавы, разарваны, мазаічны — прычым падачы матэрыялу, міжволі наводзіць на думку, што гэта для некага сапраўды важна... А ўжо ў школе дзіця прывучаць да тэстаў — з дапамога сродку праверкі ведаў тэст зрабілі асноўным, зноў-такі пазбаўляючы школьнікаў цэласнага ўражання ад той ці іншай з'явы жыцця. Выходзіць, адключыць пэўныя структуры мозгу поўнаста — вось задача і мас-медыя, і адукацыйных структур.

"Лад" — спартыўна-культурны канал. Так нядаўна было заяўлена яго кіраўніком. Наконт культуры — зразумела, але ці падыходзіць спорт пад назву "Лад"? Спорт заснаваны на канкурэнцыі, спаборніцтве і, гэта, можна сказаць, даволі жорстка з'ява. Лад (гармонія, прыгажосць, прыязнасць) для спорту абсалютна не характэрны. Безумоўна, жыццё дзяляецца, у ім усё ёсць, у тым ліку канкурэнцыя. Калі ласка, ёсць каналы, дзе проста "пра жыццё"! Не варта ўносіць чарговую бльганіну ў мазгі гледачоў, яднаць пад адной "шапкай" зусім розныя з'явы — спорт (хоць не аспрэчваю, што ў ім ёсць своеасабліва прыгажосць) і культуру.

Рэлігія Старажытнага Егіпта на першы погляд выглядае політэістычнаю: людзі ўшаноўвалі 2000 багоў, часта ў выглядзе жывёл ці з галавамі жывёл і птушак. На самай справе, рэлігія ў Егіпце было дзве: у народа — політэістычная, што дасталася ад розных плямёнаў з іх жывёльнымі татэмамі, і ў жрацоў — монатэістычная: яны ведалі пра Абсалют — Бога Усяго Існага. З таго часу так і павялося: адно веданне ці ідэалогія — для народа, іншае веданне, іншая ідэалогія і нават мараль — для "жрацоў", для пасвячоных, для абраных. Асабліва яскрава гэта відаць па сучасных расійскіх СМІ, дзе ўлады нават прыдумалі ўласную "мову" з такой колькасцю эўфемізмаў, з такой аптымістычнай лексікай, што яна проста-такі наркатызую чытачоў і гледачоў, якія вераць, што Расія зрабіла літаральна касмічны рывок у сваім развіцці, і не задумваюцца над тым, што не толькі асобныя прадпрыемствы, а цэлыя галіны эканомікі ўжо поўнаста сьпілі з твару расійскай зямлі, канчаткова сканалі. На самай справе, тое, што гавораць прадстаўнікі расійскіх уладных структур, неабходна разумець у супрацьлеглым сэнсе. Даволі цяжка працадура для мазгоў абывацеляў! Савецкія пісьменнікі ўмелі падобным кшталтам "пераводзіць" афіцыйную інфармацыю ў патрэбны кірунак, сучасныя, думаю, з цяжкасцю.

На Беларусі, што б ні гаварылі ў некаторых расійскіх, заходніх ці ў нашых апазіцыйных СМІ, — усё ж больш сапраўднай дэмакратыі (а не той, што дэкаруецца як сапраўдная — гэта значыць, дэмакратыя для меншасці). Аднак нават самы звычайны чалавек — не прадстаўнік эліты — хацеў бы быць далучаны да нейкіх спецыфічных ведаў. Таму амаль кожнае беларускае выданне змяшчае, прытым рэгулярна, эксклюзіўны матэрыял: памятаю цудоўныя публікацыі Івана Крука ў "Звяздзе", прысвечаныя народнай культуры; у "СБ" нязменная прыцягвае рубрыка "В поісках утраченного". Газета "Мінскі курьер" мне падабаецца фотаздымкамі старога Мінска, якія друкуюцца ў кожным нумары, — я іх нават выразаю і фактычна дзеля іх вышываю рускамоўную газету. Шукачь не толькі сваю тэму, але і пэўную эксклюзіўную рубрыку, можна параіць і іншым выданням. Хацелася б часцей бачыць на экраны тэлевізараў рэдактараў шматлікіх выданняў з распадам пра свае газеты і абавязковай інфармацыяй, што іх вылучае сярод іншых. Сёння ж на нас абрынулася сапраўдная інфармацыйная лавіна, у якой можна захлянуцца! Важна, каб чытач не разгубіўся ў плыні інфармацыі.

Таццяна ШАМЯКІНА

Адкрыццё чарговага курса Міжнароднай летняй школы пасля-дыпломнай адукацыі "Нясвіжская акадэмія" праходзіла ўрачыста, з удзелам гасцей з Польшчы і прадстаўнікоў Міністэрства культуры Беларусі. Намеснік міністра культуры Валерый Гедройц адзначыў, што гэта справа міжнароднага значэння. І яно сапраўды так, бо на вучобу ў Мінск з'ехалі спецыялісты з Расіі, Украіны, Малдовы.

«Нясвіжская акадэмія»

Больш як дзесяць гадоў працуе Міжнародная летняя школа "Нясвіжская акадэмія", створаная ў 1996-м на аснове пагаднення паміж Беларускім дзяржаўным інстытутам праблем культуры (БелДІПК) і Нацыянальным Цэнтрам даследаванняў і дакументацыі гістарычных помнікаў у Варшаве. Асноўная мэта арганізацыі і дзейнасці называнай акадэміі — павышэнне кваліфікацыі спецыялістаў Беларусі, Літвы, Украіны, Расіі, Польшчы па пытаннях мастацтвазнаўства, аховы гісторыка-культурнай спадчыны, аховы і развіцця культурнага ландшафту, па пытаннях функцыянавання палаца-паркавых ансамбляў і інш.

Важным аспектам дзейнасці школы з'яўляецца тое, што яна рыхтуе не вузкіх спецыялістаў, кампетэнтных толькі ў справе аховы спадчыны, але прафесіяналаў, здольных стварыць гнуткую стратэгію адаптацыі культурнай спадчыны ў сучасным сацыякультурным асяроддзі, не замянаючы інавацыям, а прыстасоўваючы іх да гістарычнага ландшафту.

Вучэбныя праграмы "Нясвіжскай акадэміі" распрацоўваюцца сумесна спецыялістамі Нацыянальнага Цэнтра даследаванняў і дакументацыі гістарычных помнікаў у Варшаве і БелДІПК. Тэарэтычныя і практычныя заняткі праводзяць высокакваліфікаваныя спецыялісты-практыкі з Польшчы і Беларусі.

Навучанне слухачоў адбываецца ў два этапы: напачатку тэарэтыка-практычны курс праходзіць у Беларусі, а стажыроўка і абарона выпускных работ — у Польшчы, дзе слухачы атрымліваюць міжнародны сертыфікат па адпаведнай тэме.

Першы набор слухачоў у 1995 годзе праводзіўся па тэме "Ландшафтна-паркавая архітэктура", у 1997-м — "Ахова і рэстаўрацыя гістарычных могілак", у 1998-м — "Ахова і фарміраванне гістарычнага ландшафту", праз год — "Ахова і фарміраванне ландшафту гарадоў і пасёлкаў", наступныя курсы — "Ахова, фарміраванне і турыстычнае засваенне Аўгустоўскага канала і прылеглага да яго басейна", "Ахова і развіццё культурнага ландшафту" і інш.

Сёлета пачалася вучоба 13-га набору ў Міжнароднай летняй школе па тэме "Выкарыстанне гістарычных аб'ектаў у турыстычных мэтах".

Першы этап навучання прайшоў у Беларусі. Заняткі праводзілі навукоўцы і спецыялісты Беларусі і Польшчы: старшыня Нацыянальнай камісіі Беларусі па справах ЮНЕСКА Ула-

дзімір Шчасны, намеснік начальніка Упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры нашай краіны Ігар Чарняўскі, спецыяліст Нацыянальнага Вігерскага парку ў Варшаве Мацей Амбрасевіч, спецыяліст палаца-паркавага комплексу ў Вілянове Пётр Шпаноўскі і інш.

Для слухачоў арганізаваны вандроркі ў Мір і Навагрудак для вывучэння культурных аб'ектаў і выкарыстання іх у турыстычных мэтах, а таксама экскурсіі і наведванне тэатраў, музеяў, выставак і Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Абмеркаваны тэмы выпускных работ, праца над якімі зараз працягваецца ў Польшчы.

Лідзія Клупш, спецыяліст Нацыянальнага Цэнтра даследаванняў і дакументацыі гістарычных помнікаў у Варшаве адзначыла, што практычная частка вучэбнага курса адводзіцца вывучэнню культурнага ландшафту Варшавы, дзе арганізуюць сустрэчу з галоўным кансерватарам горада і адміністрацыяй парка-музея ў Вілянове. Потым будзе выезд у Кракаў і раён Падкарпацыя. У Кракаве нядаўна праходзілі мерапрыемствы, якія датычаць аховы гарадскога ландшафту. Плануюцца сустрэчы з кіраўніцтвам і кансерватарам, з прадстаўнікамі рэгіянальнага цэнтра, а таксама сустрэча, прысвечаная ахове прыроднага горнага ландшафту ў раёне Татраў. Гэты курорт цікавы тым, што створаны на мяжы XVIII — XIX стагоддзяў, а другая хваля яго папулярнасці прыйшла пасля Другой сусветнай вайны, калі з'явіліся новыя забудовы, а потым вярнуліся былыя ўласнікі, якія зараз імкнучца вярнуць тую ранейшую збудаванні XIX стагоддзя.

Цікавы раён Закапанэ — вядомы турыстычны аб'ект, які стаў папулярным у канцы XIX стагоддзя. Яшчэ з таго часу на гэтых тэрыторыях вельмі актыўна займаюцца аграэкатурызмам. Але куль-

турны ландшафт знаходзіцца пад пагрозай, якая зыходзіць ад вялікага ўкладання інвестыцый і зацікаўленасці ўласнікаў.

Лідзія Клупш пазнаёміла слухачоў "Нясвіжскай акадэміі" са структурай і асноўнымі мэтамі і задачамі работы Нацыянальнага Цэнтра даследаванняў і дакументацыі гістарычных помнікаў у Варшаве.

— Адною з важных мэт цэнтра з'яўляецца распрацоўка асноўных дактрын, якія датычаць рэстаўрацыйнай дзейнасці, а менавіта аховы культурнай і гістарычнай спадчыны, таму што ў Польшчы з гэтым узнікаюць праблемы, бо няма дакладна акрэсленых правілаў

і зараз не пакідае гэту справу па-за ўвагай, працягнуў гаворку:

— Наперадзе ў нас велізарная сумесная праца па вылучэнні Палесся і ўнясення яго ў спіс сусветнай спадчыны, таму што Палескі рэгіён ахоплівае тэрыторыі Польшчы, Украіны, Беларусі і гаспадарыць да Расіі. Вельмі адказная работа па захаванні Палесся як адзінага этнічнага і непаўторнага ландшафтнага аб'екта, які мы называем "лёгкамі" Еўропы.

Спецыялістам галіны аховы помнікаў варты запытаць пытанне: а як у нас сапраўднаму вядзецца ахова? Чаму зараз такі скандал па гістарычным цэнтры ў Гродне? Чаму велізарны скандал у Віцебску, калі справа даходзіць да суда, да пракуратуры, а спыніць ніхто не можа? Таму што няма апрацаванай сістэмы аховы помнікаў. А кожны помнік, які знікае, — гэта аб'ект турызму, якога вы не далчыцеся потым.

Прарэктар Беларускага дзяржаўнага інстытута праблем культуры Тамара Бунтоўская пажадала слухачам "Нясвіжскай акадэміі" плённай працы і выказала ўпэўненасць, што яны стануць спецыялістамі, якія дапамогуць захаваць гістарычную памяць і перададуць гэтыя веды сваім наступнікам. А ўсё гэта будзе спрыяць ахове помнікаў гісторыі і культуры.

Рашэннем экзаменацыйнай камісіі ў акадэмію сёлета залічана 15 слухачоў па тэме "Ахова і развіццё культурнага ландшафту". З іх 11 з Беларусі, тры з Украіны і адзін з Малдовы. Усяго ж "Нясвіжскую акадэмію" закончылі 154 слухачы, з якіх 86 чалавек — з нашай краіны. Выпускныя работы шасці слухачоў з Беларусі былі прадстаўлены на міжнародныя конкурсы і атрымалі першыя прэміі.

Навучанне спецыялістаў, якія могуць комплексна вырашаць праблемы аховы, выкарыстання і адаптацыі культурнай спадчыны ў сучасным грамадстве, павінна стаць адным з раздзелаў будучай праграмы па ахове помнікаў гісторыі і культуры Беларусі, а Міжнародная летняя школа "Нясвіжская акадэмія" павінна стаць часткай гэтай праграмы і даць імпульс для стварэння новых аналагічных структур і вучэбных курсаў.

Галіна СУША, старшы навуковы супрацоўнік Беларускага дзяржаўнага інстытута праблем культуры

Фота Віктара Кавалёва

Услед за класікамі — па вуліцах Палесся

Цікавую паездку па памятных мясцінах Палесся падчас восеньскіх канікулаў арганізавала абласное аддзяленне рэспубліканскай грамадскай арганізацыі "Русское общество" пры фінансавай падтрымцы расійскага консульства ў Брэсце. Экскурсантамі гэтым разам сталі члены асацыяцыі настаўнікаў таварыства, пераважна выкладчыкі рускай мовы і літаратуры, а таксама беларусаведы, выкладчыкі міжнароднай мастацкай культуры. З імі ў падарожжа накіраваліся прадстаўнікі краязнаўчага аддзела абласной бібліятэкі, паэты і празаікі — сябры Брэсцкага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Першы прыпынак — вёска Дастоева Іванаўскага раёна, музей класіка сусветнай літаратуры Фёдара Міхайлавіча Дастаеўскага, Адсюль, з палескай глыбіні, бярэ пачатак род славытага аўтара "Преступления и наказания", "Идиота", "Игрока"...

Змястоўную экскурсію па музеі правёў яго стваральнік і захавальнік Анатоль Іосіфавіч Бурак. А лагічным завяршэннем агляду экспазіцыі стала наведванне ўрочышча, дзе калісьці размяшчалася сядзіба Дастаеўскіх. Там, у карагодзе дзесятка паркавых дрэў, яшчэ захаваліся рэшткі арыгінальнага склепа. Новы гранітны каменны помнік пацвярджае гістарычнасць мясціны. Дастаеўскія энтузіясты мараць аднавіць, адбудаваць родавы маёнтак.

"Палеская летаўка" — Жэня Янішчыц. Музей паэты, якая заўчасна пакінула нас, створаны ў Парэчанскай сярэдняй школе. Пяць кіламетраў, што раздзяляюць яе і родную Жэніну вёску Рудка, юная Янішчыц пераадоўвала калісьці пешшу ці на веласіпедзе. І пісала вершы. Непаўторныя, чыстыя, узвышаныя. І ўзяла адсюль у вялікі свет літаратуры.

Як добра, што і ў Парэччы на Піншчыне застаюцца яшчэ энтузіясты, якія захоўваюць і падтрымліваюць у прыстойным стане творчую калекцыю-спадчыну сваёй знакамітай зямлячкі. Як добра, што на ўскрайку гэтай вёскі захаваўся біялагічны помнік — Парэчанскі парк, у якім растуць і ахоўваюцца дзяржавы дзесяткі найкаштоўнейшых і рэдкіх парод дрэў, накішталі паўночнаамерыканскай хвой, піхты, конскага каштана, шэрага араха, цюльпановага дрэва...

Наступны дзень пачаўся з экскурсіі па старажытных кварталах палескай сталіцы — горада над Пінай. Палац Бутрымовічаў, дзе ў свой час знаходзіў прытулак знакаміты мастак-леташсец нашага краю Напалеон Орда, стары будынак педагогічнага вучылішча, што цесна звязаны з імем першага ізраільскага прэзідэнта Хаіма Вейцмана, Кафедральны (раней французсканскі) касцёл, калегіум, шэраг праваслаўных храмаў... Увогуле, цяпер пешаходная вуліца Леніна, так званы "пінскі Арбат", — сапраўдная скарбніца архітэктурных і краязнаўчых помнікаў.

І ўрэшце настаў час трымаць справядачу пра сваю творчую камандзіроўку самім экскурсантам. Літаратурная сустрэча адбылася ў актавай зале Пінскага педагогічнага каледжа імя А. С. Пушкіна. Свае вершы, празаічныя накіды перад навучэнцамі, выкладчыкамі прачыталі паэты Мікалай Лаўровіч, Валерый Грышкавец, Анатоль Шушко, кіраўнік абласной арганізацыі Беларускага саюза журналістаў Георгій Тамашэвіч і аўтар гэтых радкоў. Прыязна слухачы ўспрынялі "Пінскі вальс", напісаны на словы Анатоля Шушко і выкананы аўтарам музыкай, вядучым вечарыны Аляксандрам Жуковічам.

А завяршальным акордам стала паездка па блокаўскіх мясцінах. Музей паэта ў Лапаціне, на жаль, аказаўся зчынены на рамонт і рэканструкцыю. Затое мы пабывалі ў вёсцы Колбы пад славытым блокаўскім дубам, ля каплічкі, якую аўтар вядомай "Незнаёмкі" занатаваў на ўласных рукапісных лістках, бо яна яму нагадвала царкву, дзе вячаўся са сваёй абранніцай.

Цікавы факт. Назва вёскі, у якую трапіў Блок "гніць у палескіх балотах" падчас Першай сусветнай вайны, чытаецца ў адваротным кірунку як ягонае прозвішча. Магчыма, сапраўды, усё загадка прадпісана нам звыш у нашым непрадказальным жыцці?..

Валерый КУХАРЧУК

Саюз пісьменнікаў Беларусі выказвае глыбокае спачуванне першаму намесніку міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ліліі Станіславаўне Ананіч у сувязі са смерцю МАЦІ.

Калектыву РВУ «Літаратура і Мастацтва» выказвае шчырыя спачуванні першаму намесніку міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ліліі Станіславаўне Ананіч з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці МАЦІ.

Калектыву рэдакцыі часопіса «Вожык» выказвае глыбокае спачуванне першаму намесніку міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ліліі Станіславаўне Ананіч у сувязі са смерцю МАЦІ.

Той, хто выйграў, ніколі не скажа:
"Гэта ўсяго толькі гульня!"

Глорыя Коупленд

Кніга + фільм = гульня?

Сваячка кіно

Імклівае развіццё камп'ютэрных тэхналогій сёння дазваляе ствараць усё больш і больш гульняў, якія, верагодна, у хуткім часе немагчыма будзе адрозніць ад рэальнасці. У кожнай — свая ідэя, сюжэт, думка. Але чамусьці мастацтва камп'ютэрнай гульні стаіць некалькі асобна ад яго традыцыйных формаў, хоць мае з імі шмат агульнага.

Над стварэннем гульні звычайна працуе каманда, у якой ёсць сапраўдныя творцы. Будучаму камп'ютэрнаму шэдэўру заўсёды патрэбны сцэнарыст, распрацоўшчык канцэпцыі будучай віртуальнай рэальнасці. Не абыходзіцца без кампазітара і гукарэжысёра. Музыка ў гульнях не заўжды электронная, сінтэзаваная. Некаторыя эпізоды віртуальных палатны аздаблены мелодыямі ў выкананні нават сімфанічнага аркестра. Акрамя гэтага ў гульнях ёсць анімацыйныя ролікі, для якіх патрэбны рэжысёр. Не абыходзіцца і без аўтара тэксту, ролю якога часцей за ўсё выконвае пісьменнік. Імёны такіх творцаў звычайна няцяжка знайсці ў цітрах (яшчэ адна дэталь ад традыцыйнага кіно!), якія ідуць напрыканцы гульні...

Такім чынам, збольшага каманда стваральнікаў камп'ютэрных гульняў па складзе чымсьці нагадвае кінагрупу. Вось толькі ў кіно глядач не можа ўдзельнічаць — гульня ж прадстаўляе яму такую магчымасць.

Камерцыйная трыяда

Апошнім часам пазначылася тэндэнцыя да ўтварэння творчых трыядаў. Маецца на ўвазе звязка кніга-фільм-камп'ютэрная гульня...

Звычайна асноваю з'яўляецца кніга. Яна ўтрымлівае ў сабе ідэйны кантэкс і дае поле для палёту фантазіі — перш за ўсё кіношнікам. Эсканізацыя папулярных раманаў мае больш шанцаў на поспех, паколькі яна заснавана на высокім рэйтынгу кнігі. З іншага боку, "пракол" рэжысёра, неспадзеанне з успрыманнем літаратурнага твора асноўнай катэгорыяй глядачоў можа выклікаць і дрэннае стаўленне да кнігі. Не будзем забывацца, што сённяшні спажывец медыяпрадукта цягнецца менавіта да фільма. Таму кіно мае шанец узяць курс на папулярнасць сусветнай класікі (апошні ярскі прыклад — экранізацыя "Парфумера" Патрыка Жюскінда). Добра, што гэта разумеюць і айчыныя супрацоўнікі кінасферы, пра што сведчаць шматлікія заклікі зварнуць увагу на папулярныя творы беларускай літаратуры. Але пакуль гэта толькі заклікі...

Камп'ютэрныя гульні параўнальна нядаўна захапілі масавую свядомасць не толькі падалеткаў, моладзі, але і людзей больш старэйшых. Пасля працы ў вучобы яны акупаюцца ў бездань віртуальнай рэальнасці, часам створанай на аснове падзей улюбёнага фільма, якая можа стацца своеасаблівым крывым люстэркам. Сённяшняя наша гаворка — пра нараджэнне камп'ютэрных забаў на аснове літаратурнага твора ці кінамастэрства.

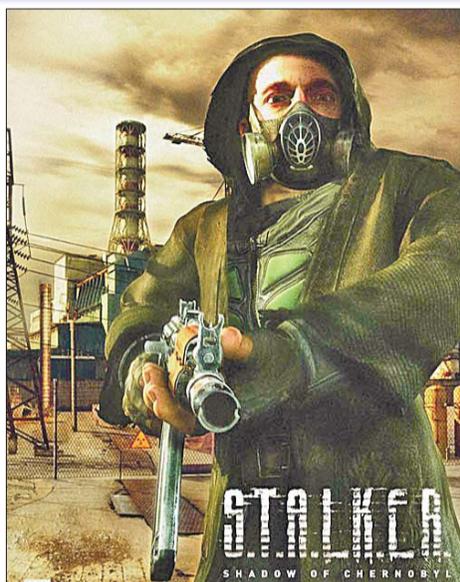
На хвалі кіношнага ажыятажу праваўладальнікі здабываюць грошы літаральна з усяго. Майкі, кубкі, сшыткі з улюбёнымі героямі і, напэўна, самае прыбытковое ды адначасова затратнае — камп'ютэрныя гульні.

Але пры такой творчасці паводле закліку "хворым" месцам з'яўляецца дакладнае адлюстраванне ў гульнях гістарычных падзей. Часам здаецца, што замежныя распрацоўшчыкі мяркуюць, напрыклад, пра рэаліі Другой сусветнай вайны толькі па мастацкіх фільмах, а не па дакументалістыцы. Так, цалкам "злізаны" кавалак сюжэта з фільма "Выратаванне радавога Раяна": эпизод высадкі на пляжы Амаха ўвайшоў у гульню "Medal of Honour" (Медаль за адвагу), а сцэны штурму Чырвонай плошчы ў Сталінградзе з фільма "Вораг ля брамы" паказаны ў гульні "Call of Duty" (Покліч абавязку). Прычым эпизоды пераходзяць з усімі недарэчнасцямі і гістарычнымі ляпамі...

Калі звярнуцца да асартыменту нашых дыскарыяў, то можам пабачыць наступную панараму гульняў паводле кіна- і літаратурных твораў. На дзіцячую аўдыторыю разлічаны прыгоды казачных істот з мультфільмаў — Шрэка, Русалачкі, разнастайныя адукацыйныя гульні для самых маленькіх з удзелам улюбёных герояў савецкай анімацыі і кніжак. Больш старэйшай аўдыторыі прапануюць нашумелы "Код да Вінчы", "Піратаў Карыбскага мора", "Трансформераў", серыю пра Гары Потэра ды інш. Апошнім часам пачалі ствараць гульні паводле фільмаў і расіяне. Сярод іх — "Жмуркі", "Бумер" і іншыя.

Але ці ёсць на іх попыт? Сітуацыю мы папрасілі пракаменціраваць Уладзіслава, гандляра дыскамі з рынку "Ждановічы":

— На жаль, з попытам на падобныя гульні паводле фільмаў і кніг цяжкавата. У асноўным прадаюцца дзіцячыя. Яны зроблены дастаткова якасна, але выкарыстоўваюць адну і тую ж схему бацькі купляюць іх толькі з адной мэтай — каб супакоіць надакулівае

дзіця. Іншая справа з кінагульнямі для дарослых. Яны не адрозніваюцца арыгінальнасцю, а таму залёжваюцца на паліцах.

Але дрэнныя гульні паводле фільмаў — палова бяды. Часам "майстры пяра" пішуць кнігі паводле гульняў, ствараючы літаратурнае палатно на ўжо гатовым віртуальным матэрыяле. Як паказвае практыка, другасныя творы шэдэўральнымі амаль ніколі не бываюць...

Здаецца, такія гульні — нібы "каліф на гадзіну", разлічаны на зусім вузкае кола заўзятых фанатаў. Іншая справа — навінка 2007 года пад назвай "S.T.A.L.K.E.R. Shadow of Chernobyl" (Сталкер. Цень Чарнобыля)...

Віртуальны цень Чарнобыля

Тэма чарнобыльскай трагедыі неаднаразова ўздыхалася ў разнастайных творах літаратуры і мастацтва. Звычайна ў іх — боль, слёзы, загубленыя душы і жыцці. У "Сталкеры" ўсё крыху інакш...

Паводле гульні на пачатку XXI ста-

годдзя Чарнобыль зноўку выбухнуў (хай Бог крые і бароніць ад рэалізацыі такіх сюжэтаў!) Тут усё і пачалося: утварылася Зона, у якой заваяліся мутанты, групы бандытаў, адзінокія сталкеры, якія збіраюць магічныя артэфакты і прадаюць іх скупшчыкам-недэлегам. Змярцвела ціхі, забруджаны радыяцыйны свет, які жыве паводле жорсткіх законаў падпольнага гандлю, забойстваў і барацьбы за ўплыў. Аўтары гульні з Украіны неаднаразова ладзілі экспедыцыі на месца трагедыі, рабілі шмат фотаздымкаў, што дапамагло стварыць фотарэалістычны ландшафт. Цудоўная графіка, непаўторная атмасфера і... амаль поўнасьцю спісаны сюжэт са знакамітай аповесці Аркадзя і Барыса Стругацкіх "Пікнік на ўзбочыне" (1972) і яго экранізацыі рэжысёра Андрэя Таркоўскага пад назвай "Сталкер" (1979). Цікава, што стваральнікі гульні нават у цітрах не падзякавалі фанатам, хоць новую хвалю цікавасці да іх твора выклікалі...

Праўда, у Стругацкіх Зона ўтварылася пасля прылёту на Зямлю іншалапаецца. А Чарнобыль у гульні — проста своеасаблівы брэнд, які выкарыстаны, каб зарабіць грошай. Але ці варта зарабляць грошы на людской бядзе і рамантаваць трыццацікіламетровую зону адсялення?

Падаграванне попыту на чарнобыльскую фантастыку нарадзіла некалькі зборнікаў апавяданняў, якія багата прадстаўлены ў мінскіх крамах і асабліва на кніжных кірмашах. Цікава, што такія кнігі амаль цалкам — графаманскія. Нават імёны аўтараў не названы — замест іх стаюць нікнеймы (прасцей кажучы, англамоўныя інтэрнет-псеўданімы). Такім чынам, інтэрпрэціраваны сюжэт прайшоў складаны ланцуг "кніга — экранізацыя — гульня — кніга". І кожнаму з інтэрпрэтараў прынес сваю долю вядомасці, гонару, грошай.

Сёння многія камп'ютэрныя гульні (асабліва звязаныя з кіно ці літаратурнымі творами) патрабуюць глыбокага культуралагічнага аналізу. Калі гэтага не зрабіць, мы можам атрымаць тыражыраваныя памылкі, перакошаныя інтэрпрэтацыі з дамешкам плагіяту ці ўвогуле прадукт, які будзе фарміраваць неадэкватны погляд на кнігі ці кінафільмы...

Уладзімір ШУГАВЕЕЎ

На здымку: фотарэалістычныя пейзажы чарнобыльскай зоны з гульні "Сталкер".

«Сонечнае святло надзеі»

Такую жыццесцвярдзальную і аптымістычную назву атрымаў сайт грамадскага аб'яднання "Супрацоўніцтва дзелавых і творчых жанчын", які расказвае пра дзейнасць гэтай арганізацыі, створанай у Мінску 14 лютага 2000 года.

Ля вытокаў аб'яднання стаяць дзесяць энергічных жанчын, якія вырашылі разам рабіць важную справу — даць імпульс творчаму развіццю асобы жанчыны, падарыць надзею на здзяйсненне самага запаветнага жадання, дапамагчы ўбачыць сонечнае святло радасці жыцця.

Падрабязней пра згаданае аб'яднанне расказала яго дырэктар Наталля Хазяева.

— Ідэя стварэння такой жаночай арганізацыі нарадзілася яшчэ ў складаныя часы перабудовы. Менавіта тады па краіне пракацілася хваля скарачэнняў працоўных месцаў, пад якую ў першую чаргу трапілі жанчыны. Камусьці пашанцавала знайсці новую працу, але большая частка ператварылася ў хатніх гаспадынь. У аб'яднанне "Супрацоўніцтва

дзелавых і творчых жанчын" трапілі жанчыны рознага ўзросту, адукацыі і сацыяльнага становішча.

Для таго, каб кожная з жанчын змагла знайсці сябе, было створана некалькі клубаў. Адзін з іх называецца "Натхненне". Тут можна пазнаёміцца з працамі вядомых майстрав і паспрабаваць ва ўпадабаным кірунку творчасці ўласнымі сіламі. Гэта можа быць вышыўка, батык — роспіс фарбамі па тонкім шоўку, фрывалітэ — пляценне тонкіх прыгожых карункаў,

бісеропляценне, фларыстыка, выяўленчае мастацтва, выцінанка, праца з каменем, тканінай альбо скурай, выкананне работ з пуху дзьмухаўца і іншае.

На занятках клуба "Сусветная гісторыя мастацтва" можна пазнаёміцца з гісторыяй мадэліравання адзення, напрамкамі беларускай моды і паспрабаваць стварыць уласны стыль.

Аматары падарожжаў знойдуць шмат цікавага на пасяджэннях клуба "Свет вакол нас", дзе можна пазнаёміцца

са звычаямі і традыцыямі розных краін, атрымаць парады як і дзе лепш пабываць...

Тым, хто захапляецца музыкой, дастаподы прыйдзецца клуб "Музычны каўчэг". А вырашыць праблемы ўзаемаадносін у сям'і дапамогуць спецыялісты-псіхологі.

Цікавымі для многіх будуць цудоўныя лекцыі пра шэдэўры і дасягненні сусветнай культуры ў клубе "Сусветная мастацкая культура. Тут можна пазнаёміцца з мастацтвам розных эпох, з працамі філосафаў, гуманістаў.

Кожны тыдзень адчыняе свае дзверы гасцёўня "Сустрэча з Вамі...". На імпрэзы запрашаюцца жанчыны, чый жыццёвы шлях і творчасць можа з'яўляцца прыкладам станаўлення сябе як асобы. Знаёмства з актыўнымі, таленавітымі, цікавымі людзьмі і атмасфера ўзнёсласці, што ствараецца на такіх сустрэчах, часта дае штуршок да раскрыцця новых талентаў.

Як ужо згадвалася, грамадскае аб'яднанне "Супрацоўніцтва дзелавых і творчых жанчын" арганізоўвае самыя розныя экспазіцыі. На чарзе, у супрацоўніцтве са жлобінскімі майстрыхамі, — вельмі цікавая выстава лялек у тэхніцы "тэкстыльная скульптура". Лялькі будуць прадстаўлены ў незвычайных вобразах і змогуць адлюстраваць партрэты мужчыны і жанчыны ў сучасным грамадстве. Адны работы прасякнуты гумарам, іншыя — сур'ёзнасцю...

Тых, каго зацікавіла дзейнасць аб'яднання "Супрацоўніцтва дзелавых і творчых жанчын", запрашаем да ўдзелу ў яго мерапрыемствах.

Кацярына ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ

На здымках: дырэктар аб'яднання Наталля Хазяева; фрагмент з выстаўкі.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоля
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Жана **МАЛЕВІЧ**
(адказны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАУЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарава, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'екты:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэзэнзуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыя-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3434
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
19.12.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 6869

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

Ганна КОТ

А потым — зноў ўзнагароджванні. Гэтым разам ганаровыя граматы ўручала загадчыца дзіцячай бібліятэкі № 2 Раіса Шпакоўская. Раіса Івануна падкрэсліла, што асабіста для яе кніга — сэнс жыцця, бо працуе з выданнямі ўжо на працягу амаль 40 гадоў. Перад тым, як назваць чарговага пераможцу, Раіса Шпакоўская зачытвала ўпадабаньня ёю радкі з твораў канкурсантаў, адзначаючы мастацкасць і шчырасць напісанага...

Сяргей Алфёраў (СШ № 114), Мікіта Аўсяннікаў (СШ № 198), Аляксандр Былінскі (СШ № 45), Аляксей Сазонаў (гімназія № 9), Таццяна Пінчук (СШ № 184), Яна Якімчук (СШ № 13), Настасся Буйко (СШ № 45), Аляксандр Жыгалаў (СШ № 191), студэнт Андрэй Каменскі — вось далёка не поўны пералік пераможцаў. Бо са слоў начальніка аддзела культуры адміністрацыі Першамайскага раёна Наталлі Каралёвай, на літаратурны конкурс было даслана больш як сто работ. Прычым спаборніцтва праходзіла ў розных узроставых катэгорыях, пачынаючы з самых маленькіх — сямігадак. Усяго ж журы вылучыла творы трыццаці шасці ўдзельнікаў. Часам, зыходзячы з мастацкай раўназначнасці работ, прызавялі месцы падзялялі паміж некалькімі ўдзельнікамі. А некаторыя канкурсанты прадстаўлялі свае творы адразу па дзвюх тэмах і — перамагалі ў абедзвюх.

Наталля Анатольеўна натхнёна пачуццёва працытвала радкі з "Новай зямлі", вызначыўшы, што сімвал Коласава свята — зерняка. (Дарэчы, у літасціўні з саспелых зярнятак была выкладзена кніга.) А справа дзядзькі Якуба накіравана жыць многія, многія стагоддзі, і яшчэ шмат творчых зярнят будзе ўзыходзіць на нашай таленавітай зямлі.

Да слова, ўзнагароджванне пераможцаў конкурсу аздаблялася выступленнямі фальклорнага гурта "Вянок" і выкладчыкаў музыкі СШ № 115. З замілаваннем прысутныя слухалі мелодыі ў выкананні ансамбля старажытнай музыкі "Брэвіс" і чароўныя спевы Дзяржаўнага камернага хора Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам абаяльнай Наталлі Міхайлавай.

Напрыканцы мерапрыемства гаспадыня музея народнага паэта нашай краіны Зінаіда Камароўская павіншавала пераможцаў за іх выдатныя, шчырыя творы і нагадала ім пра заклік-запавет Коласа — любіць і шанаваць родную мову. Каб, пры наведванні мясцін, звязаных з жыццём песняра, натольвалі сваю душу і сэрца святым пачуццём любові да Бацькаўшчыны.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

да нашай спадчыны, якую яны пры-
віваюць дзецям.

У сваю чаргу галоўны рэдактар "ЛіМ" Анатоля Казлоў акцэнтаваў увагу на тым, што многія творы Якуба Колас друкаваў менавіта ў газеце "Літаратура і мастацтва", класік шмат год быў яе дарадцам.

Нельга не пагадзіцца, што добрая літаратура робіць жыццё лепшым. Так, нядаўна ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" пабачылі свет дзве кнігі: Коласава "Друтое чытанне для дзяцей беларусаў" і Андрэя Міраславіча "Якуб Колас: апавяданне ў малюнках".

Невялікую прэзентацыю гэтых выданняў у сядзібе песняра правялі прадстаўнікі выдавецтва Алена Масла, Міхась Шавыркін, а таксама мастак Уладзімір Сулкоўскі і выкладчык метадыкі роднай мовы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Ірына Саматія. Супрацоўнікі "Мастацкай літаратуры" вызначылі, што першая друкаваная кніга Якуба Коласа "Друтое чытанне для дзяцей беларусаў" да нашых дзён існавала толькі ў выглядзе факсімільных выданняў. А лепшы падарунак да 125-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі, безумоўна ж, — кніга. Вось выдавецтва і выпусціла ілюстраванае мастаком Сяргеем Чарновічам выданне Коласавай спадчыны.

музея Коласа Зінаіда Камароўская і галоўны рэдактар газеты "ЛіМ" Анатоля Казлоў...

Падчас ўзнагароджвання канкурсантаў Раіса Баравікова выказала задавальненне, што вельмі актыўны ўдзел бралі вучні, студэнты, працоўная моладзь, якія любяць мастацкае слова і спрабуюць сябе ў творчасці. А сярод дасланных твораў ёсць вельмі дасканалыя работы як па раскрыцці тэмы, так і па мастацкай вартасці.

Народны артыст Беларусі Уладзімір Мішчанчук падкрэсліў, што беларуская паэзія і мастацкая літаратура ўвогуле — невычэрпная крыніца для душы чалавека, для выказвання адносін да жыцця, да праблем, якімі жыве наша краіна. Уладзімір Андрэвіч быў шчыра здзіўлены, як артыст, метафарычнасцю, параўнаннямі, вобразами, якімі жывуць дзеці, і падзякаваў бацькам, настаўнікам беларускай мовы і літаратуры за любоў

Парасткі творчых зярнятак

На пляцоўцы перад Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеем Якуба Коласа гасцей шчыра віталі песнямі, прымаўкамі і нават частушкамі героі паэмы "Новая зямля" Ганна ды Міхал (іх увасобілі артысты Таццяна Мархель і Мікалай Кучыц). Таксама гучалі песні ў выкананні фальклорных калектываў "Шчодрыца" і "Вянок", а гісторыка-краязнаўчае таварыства "Этна" Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў прывяло невялічкі майстар-клас па такіх народных танцах, як ойра, падыспань і лывоніха. Гурт "Яварына" запрашаў усіх жадаючых папрактыкавацца ў старадаўніх танцах.

Вось такім відовішччым, стракатым вакальна-танцавальным і тэатралізаваным прапагандам азначылася ўрачыстае ганараванне пераможцаў літаратурнага конкурсу. Конкурсу, які, як зазначыла начальнік аддзела культуры адміністрацыі Першамайскага раёна Наталля Каралёва, вось ужо дзесьці год запар ладзіцца намаганнямі аддзелаў культуры, адукацыі і па справах моладзі Першамайскага раёна сталіцы. Сёлетні конкурс складаўся з дзвюх тэм: "Мой родны кут, як ты мне мілы!", з нагоды 125-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, і "Хай заўжды будзе сонца!", прысвечанай Году дзіцяці.

Арганізатары загадзя акрэслілі задачы і мэты літаратурнага спаборніцтва: падтрымаць цікавасць моладзі да творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа, да беларускай мовы і літаратуры, выходзіць любоў да Радзімы, свайго народа, яго гісторыі. Да таго ж, такія мерапрыемствы садзейнічаюць выяўленню, развіццю і рэалізацыі творчага патэнцыялу, літаратурна-мастацкіх здольнасцей насельніцкаў Першамайскага раёна.

Вельмі сімвалічна, што пераможцаў літаратурнага конкурсу ўзнагароджвалі менавіта ў музеі песняра. Ганаровыя граматы, дыпломы і падарункі — выданне паэмы Якуба Коласа "Новая зямля" з аўтографам сына паэта доктара тэхнічных навук Міхася Мішкевіча — уручалі члены прадстаўнічага журы. У яго склад уваходзілі галоўны рэдактар часопіса "Маладосць" Раіса Баравікова, загадчыца дзіцячай бібліятэкі № 2 Раіса Шпакоўская, народны артыст нашай краіны, дэкан тэатральнага факультэта прафесар Беларускага дзяржаўнага акадэміі мастацтваў Уладзімір Мішчанчук, а таксама дырэктар

балет пад назвай "Зацірка" (працоўная падназва "Стварэнне матэрыі"). У пастаноўцы, акрамя непасрэдных удзельнікаў — А. Варахоўскай, С. Зеляноўскай, С. Яфімавай, — задзейнічаны такія незвычайныя "персанажы", як цымбалы, псіцілкі, каровіны званочкі і — стол, на якім замешвацца зацірка. Таксама слухачы пачулі аўтэнтчны фальклор у выглядзе замоў, прыгавораў, песень і, безумоўна ж, пластыкі!

Выканаўцы гурта "Guda" практыкуюць гарлавы спеў, які паходзіць ад гучнага спеву на адкрытым паветры. Аснову репертуару калектыву складаюць абрадавыя песні — найбольш архаічны пласт традыцыйнай народнай культуры. На канцэрце "Guda" прадставіла песні, добра вядомыя слухачам, а таксама творы з вясельнай праграмы, што раней не агучвалася альбо агучвалася часткова.

Беларускі фолк-гурт "Ліцвіны" грае ў стылі аўтэнтчнага беларускага фолку. Саліст гурта, фалькларыст і дудар Уладзімір Бярбераў кажа: "8 снежня — гэта ўжо не восень, але яшчэ і не сапраўдная зіма. Таму мы выканалі колькі

восеньскіх і зімовых песень, як новых, так і ранейшых. Што датычыць альбомаў "Неба і Зямля", "5 сакавіка", то яны выдаваліся і раней, на касетах. Цяпер у прыхільнікаў гурта "Ліцвіны" ёсць магчымасць сабраць калекцыю нашых песень з чатырох дыскаў! Пяты альбом гурта яшчэ належыць запісаць."

Юры Выдронак — беларускі музыкант і фалькларыст, які спрычыніўся да дзейнасці гуртоў "Палац" і "Крыві", ачольваў фальклорны гурт "Юр'я", быў арганізатарам рэспубліканскага фестывалю сучаснага фальклору "Таўкачыкі" (2000, 2004). Выдронак быў рэстаўравана больш як 50 гадзін гучання аўдыё- і відэазапісаў калекцыйна-абрадавай песеннасці з рэгіёнаў, пацярпелых ад Чарнобыля. "Альбом у дзвюх частках "Каляды. Рождство. Шчодрыца" складзены з матэрыялу з экспедыцый і рэстаўрацыйных фондаў, а таксама таго, што прыносілі нам людзі на касетах. Але найцікавейшае ў ім — самі выканаўцы, самабытныя народныя спявачкі," — гаворыць Юры Выдронак.

Зіма — час слухаць фолк!

8 снежня ў малой зале к/з "Мінск" сабраліся аматары беларускага фолку на фест з удзелам гуртоў "Госціца", "Guda", "Ліцвіны". Фэст складаўся з канцэртнай часткі і прэзентацыі перавыданняў альбомаў "Архаічныя абрадавыя спевы" ("Guda"), "Неба і Зямля", "5 сакавіка" ("Ліцвіны") і альбома ў дзвюх частках "Каляды. Рождство. Шчодрыца" Юрыя Выдронака.

Творчы калектыв "Госціца" — адзіны ў Беларусі тэатр аўтэнтчнай і архаічнай музыкі і харэаграфіі, які перайшоў з мясцужага тэатра ў харэаграфію, які перайшоў на сучаснай мова танца мадэрн. Яго кіраўнік кампазітар, харэограф і рэжысёр Ларыса Сімаковіч зазначае: "Мы зрабілі прэм'еру новай кампазіцыі! Гэта невялічкі спектакль на 15 — 20 хвілін у жанры фолк-мадэрн-